הלכה · משנה תורה · מפרשים · כסף משנה · ספר זרעים

כסף משנה על משנה תורה, הלכות תרומות

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כסף משנה על משנה תורה, הלכות תרומות

רבנו יוסף קארו [מרן הבית יוסף]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כסף-משנה-על-משנה-תורה-הלכות-תרומות/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 8
הלכה א 8
הלכה ב 8
הלכה ג 8
הלכה ד 8
הלכה ה 8
הלכה ו 9
הלכה ז 10
הלכה ח 10
הלכה ט 10
הלכה י 10
הלכה יא 11
הלכה יב 13
הלכה יג 14
הלכה טו 15
הלכה יז 15
הלכה יח 16
הלכה יט 16
הלכה כ 16
הלכה כב 17
הלכה כג 18
הלכה כד 18
הלכה כו 18
פרק ב 21
הלכה א 21
הלכה ב 21
הלכה ג 21
הלכה ד 21
הלכה ה 22
הלכה ו 22
הלכה ז 22
הלכה ח 22
הלכה ט 22
הלכה י 23
הלכה יא 23
הלכה יב 23
הלכה יג 23
הלכה טז 24
הלכה יז 24
פרק ג 24
הלכה ב 24
הלכה ג 24
הלכה ד 24
הלכה ה 25
הלכה ו 25
הלכה ז 25
הלכה ט 26
הלכה י 26
הלכה יא 26
הלכה יב 26
הלכה יג 26
הלכה יד 26
הלכה טו 26
הלכה טז 27
הלכה יז 28
הלכה יח 28
הלכה יט 28
הלכה כ 28
הלכה כב 29
הלכה כג 29
הלכה כד 29
פרק ד 29

הלכה א 29
הלכה ב 29
הלכה ג 29
הלכה ד 30
הלכה ה 30
הלכה ו 30
הלכה ז 30
הלכה ח 30
הלכה ט 32
הלכה י 33
הלכה יא 34
הלכה יב 34
הלכה יג 34
הלכה יד 34
הלכה טו 35
הלכה טז 35
הלכה יז 35
הלכה יח 35
הלכה יט 35
הלכה כ 36
הלכה כא 36
פרק ה 36
הלכה א 36
הלכה ב 36
הלכה ג 36
הלכה ד 36
הלכה ה 37
הלכה ו 37
הלכה ז 37
הלכה ח 37
הלכה ט 38
הלכה י 39
הלכה יא 40
הלכה יב 40
הלכה יג 40
הלכה יד 40
הלכה טו 40
הלכה יז 41
הלכה יח 41
הלכה כ 41
הלכה כא 41
הלכה כב 42
הלכה כג 43
הלכה כד 43
הלכה כה 43
הלכה כו 43
פרק ו 44
הלכה א 44
הלכה ב 44
הלכה ג 44
הלכה ד 44
הלכה ה 44
הלכה ו 45
הלכה י 45
הלכה יא 46
הלכה טז 46
הלכה יט 46
פרק ז 46
הלכה א 46
הלכה ב 47
הלכה ג 47
הלכה ד 47
הלכה ה 47
הלכה ו 47

הלכה ז 47
הלכה ח 48
הלכה ט 49
הלכה יא 49
הלכה יג 49
הלכה יד 50
הלכה טו 50
הלכה טז 50
הלכה יז 54
הלכה יח 54
הלכה כ 54
הלכה כא 54
הלכה כב 54
הלכה כג 55
פרק ח 55
הלכה ב 55
הלכה ג 55
הלכה ד 55
הלכה ה 57
הלכה ו 57
הלכה ט 57
הלכה י 57
הלכה יא 57
הלכה יב 57
הלכה יג 57
הלכה יד 58
הלכה טו 58
הלכה טז 58
פרק ט 58
הלכה א 58
הלכה ב 59
הלכה ג 59
הלכה ד 59
הלכה ה 59
הלכה ו 60
הלכה ח 60
הלכה ט 60
פרק י 60
הלכה א 60
הלכה ב 60
הלכה ג 61
הלכה ד 61
הלכה ה 61
הלכה ו 62
הלכה ז 62
הלכה ט 63
הלכה י 63
הלכה יא 63
הלכה יב 63
הלכה יג 64
הלכה יד 64
הלכה טו 64
הלכה טז 64
הלכה יז 64
הלכה יח 64
הלכה יט 65
הלכה כ 65
הלכה כא 65
הלכה כב 65
הלכה כד 65
הלכה כה 66
הלכה כו 66
פרק יא 68
הלכה א 68

הלכה ב 68
הלכה ג 68
הלכה ד 68
הלכה ה 69
הלכה ו 69
הלכה ז 69
הלכה ח 69
הלכה ט 70
הלכה יא 70
הלכה יג 70
הלכה טו 70
הלכה יח 70
הלכה יט 71
הלכה כ 71
הלכה כא 71
הלכה כב 71
הלכה כה 73
הלכה כו 73
הלכה כז 74
פרק יב 74
הלכה א 74
הלכה ב 74
הלכה ג 74
הלכה ד 74
הלכה ה 75
הלכה ו 75
הלכה ז 75
הלכה ח 76
הלכה ט 76
הלכה י 76
הלכה יא 76
הלכה יב 77
הלכה יג 77
הלכה יד 78
הלכה טו 78
הלכה טז 78
הלכה יז 78
הלכה יח 78
הלכה יט 78
הלכה כ 78
הלכה כא 78
הלכה כב 79
פרק יג 79
הלכה א 79
הלכה ב 79
הלכה ג 79
הלכה ד 79
הלכה ה 80
הלכה ו 80
הלכה ז 80
הלכה ח 80
הלכה ט 80
הלכה י 81
הלכה יא 81
הלכה יב 81
הלכה יג 81
הלכה יד 81
הלכה טו 82
הלכה טז 82
פרק יד 82
הלכה א 82
הלכה ב 82
הלכה ג 82
הלכה ד 82

הלכה ו 83
הלכה ז 83
הלכה ח 83
הלכה י 84
הלכה יא 84
הלכה יב 84
הלכה יג 84
הלכה יד 84
הלכה טו 85
הלכה טז 85
הלכה יט 85
הלכה כא 85
פרק טו 86
הלכה א 86
הלכה ב 86
הלכה ג 87
הלכה ה 87
הלכה ו 88
הלכה ח 88
הלכה ט 88
הלכה יא 88
הלכה יב 88
הלכה יג 89
הלכה טז 89
הלכה יז 89
הלכה יח 89
הלכה יט 89
הלכה כא 90
הלכה כב 90

פרק א

הלכה א

התרומות והמעשרות אינן נוהגים מן התורה אלא בארץ ישראל. יתבאר בסמוך.
ומ"ש בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. בסיפרי סוף פרשת קרח ובפרק ב' דבכורים (משנה ג'):
ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אפילו בארץ שנער וכו'. בפ"ד דמסכת ידים (משנה ג').
ומ"ש והחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב. גם זה שם:

הלכה ב

ארץ ישראל האמורה בכל מקום וכו'. בפרק קמא דע"ז איפליגו רבי מאיר ורבי יוסי כיבוש יחיד אי הוי כיבוש ופסק רבינו כרבי יוסי דאמר דלא הוי כיבוש ומפרש רבינו דכיבוש יחיד היינו כל שאינו מדעת רוב ישראל:

הלכה ג

הארצות שכבש דוד וכו'. זו הוא סוריא שהוזכרה דינה בכמה מקומות בגמרא.
ומ"ש ומפני מה ירדו ממעלת א"י וכו' בסיפרי סוף פרשת והיה עקב וירושלמי רפ"ב דחלה:

הלכה ד

סוריא יש דברים שהיא בהן כארץ ישראל וכו'. פ"ק דגיטין (דף ח').
ומ"ש והקונה בה קרקע כקונה בא"י הכי משמע במשנה ספ"ו דדמאי.
ומ"ש והכל בסוריא מד"ס כלומר דאילו מדין תורה פטורה כיון שאינה מן הארץ שניתנה לאברהם. וקשיא לי למה הוצרכו ליתן טעם בפ"ק דגיטין לחיוב סוריא במעשרות ובשביעית משום דקסבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש הל"ל דאפי' למ"ד דמדאורייתא פטורה דכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש לא אמרו חייבת אלא מד"ס ושמא יש לומר דה"מ למימר הכי אלא דבעא ליתובי מתניתין אפי' תימא דחייבת מדאורייתא והר"י קורקוס ז"ל תירץ דטעמא משום דקתני בה חייבת בתרומה ומעשרות כא"י משמע דחייבת מן התורה כא"י קאמר ומש"ה הוצרך לאוקומה כמ"ד שמיה כיבוש:

הלכה ה

כל שהחזיקו עולי מצרים וכו'. בסוף ערכין (דף ל"ב) איפליגו תנאי קדושה ראשונה אי קידשה לשעתה או לעתיד לבא ובפ"ק דחולין עלה ז' גבי רבי שהעידו לפניו על ר"מ שאכל עלה ירק בבית שאן והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו ואמרי' עלה אמר ר"ש

בן אליקים משום ר"א בן פדת משום ר"א בן שמוע הרבה כרכים כבשום עולי מצרים ולא כבשום עולי בבל וקסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא והניחוה כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעית ואיתא נמי בפ"ק דיבמות ובפ"ק דחגיגה וכיון דכל הני רברבתא אמרו הכי ורבי דבתרא הוא סבר הכי וגם עשה מעשה פסק רבינו כמותו.

ומ"ש רבינו שרבי נמנה על אשקלון ופטרה מן המעשרות בירושלמי פ"ו דשביעית שנמנו על אשקלון לפטרה מהמעשרות אבל לא הוזכר שם רבי ונראה שהיה בנוסחת רבינו כתוב שרבי נמנה עליה ופטרה. ובירושלמי פ"ב דדמאי (הלכה א') רבי התיר קסרין רבי התיר בית גוברין רבי התיר כפר צמת ולא ידעתי למה לא הזכירם רבינו:

וכתב הראב"ד א"א לא התיר רבי וכו'. כן פירש"י וטעמו מדאמרינן שעל ידי שאכל רבי מאיר עלה ירק התיר רבי את בית שאן משמע דלא התיר אלא לענין ירק ודכוותה וכן נראה מדברי התוס' אבל רבינו לא משמע ליה הכי משום דמפשטא דלישנא דהתיר רבי את בית שאן ולא מפליג משמע שהכל התיר ועוד דרבינו אזיל לטעמיה שסובר שבזמן הזה אף במקום שהחזיקו בו עולי בבל אפילו בימי עזרא אינה מן התורה כמ"ש בסוף פרק זה דהשתא אף דגן תירוש ויצהר אף בכיבוש עולי בבל אינם אלא מדרבנן ולא שאני לה בינם לירק ופירות. וז"ל הרשב"א בפ"ק דחולין הרמב"ם סובר שאף בכיבוש עולי מצרים יש מקומות שלא הנהיגו בהם אפילו ודאי מפני שלא היו ישראל בכיבוש שני מצויים שם כ"כ והיו מקומות רחוקי' מעיקר מקומות היישוב של כיבוש והיינו מעשר דבית שאן שפטר לגמרי עכ"ל:

ודע שכתב רבי' בספ"ו מהלכות בית הבחירה שהמקדש וירושלים קידשם שלמה לשעתה ולעתיד כדתנן בסוף עדיות ולא אמרו שקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא אלא בשאר א"י ונתן טעם לדבר:

הלכה ו

נמצא כל העולם וכו'. מתבאר מתוך מה שקדם.

ומ"ש ושאר ארצות אין תרומות ומעשרות נוהגות בהן. התוס' בפ"ק דחולין (דף ז' ע"ב בד"ה והתיר) כתבו דבקצת מקומות מוכח דתרומה נוהגת בחוצה לארץ ובקצת מקומות מוכח דאינה נוהגת והאריכו בדבר ובסוף כתבו הא דאמרי' בירושלמי סוף חלה אמר ר"י רבותינו שבגולה היו מפרישים תרומה ומעשרות עד שבאו הרובים ובטלו אותם מאן אינון הרובים תרגמוניא ושעל זה סמכו שלא להפריש תרומה ומעשרות בח"ל:

הלכה ז

אי זו היא ארץ שהחזיקו בה עולי מצרים וכו' עד מן החוט ולחוץ ח"ל. בפ"ק דגיטין (דף ח'). וכתב רבינו שמשון בפ"ו דשביעית דטורי אמנון היינו ראש אמנה דקרא כדאיתא בירושלמי והוא הר ההר והר ההר תרגום ירושלמי טורי אמנון:

הלכה ח

מהיכן החזיקו עולי בבל וכו'. בפרק ששי דשביעית תנן ג' ארצות לשביעית כל שהחזיקו [בו] עולי בבל מא"י ועד כזיב לא נאכל ולא נעבד כל שהחזיקו [בו] עולי מצרים מכזיב ועד הנהר ועד אמנה נאכל אבל לא נעבד מן הנהר ומאמנה ולפנים נאכל ונעבד. ובירושלמי אמר רב הונא כיני מתניתין מכזיב ועד הנהר מכזיב ועד אמנה. וכתב רבינו שמשון כלומר זה לצד מזרח וזה לצד מערב ובפ"ק דדמאי תנן מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי ובירושלמי תני כזיב בעצמה פטורה מן הדמאי:

הלכה ט

אי זו היא סוריא מארץ ישראל וכו': **אבל עכו חוצה לארץ וכו'**. בפ"ק דגיטין (דף ב') ר"י אומר מרקם למזרח ורקם כמזרח מאשקלון לדרום ואשקלון כדרום מעכו לצפון ועכו כצפון ופי' ר' שלמה יצחקי מרקם עד סוף העולם למזרחו הוי מדינת הים ורקם עצמה נידונת כמזרח העולם ולא כא"י וכן כולם. ואע"ג דבפרק שני דייני גזירות (כתובות דף קי"ב) ובפרק מי שאחזו (גיטין דף ע"ו) משמע דעכו א"י כבר אמרו בפרק ששי דשביעית עכו יש בה א"י ויש בה חוצה לארץ ויש לתמוה על רבינו למה לא כתב כן ואפשר לומר דרבינו לא נחית הכא אלא לומר שמה שיש בעכו שאינו א"י אין לו דין סוריא אלא דין חוצה לארץ וע"ל דבכלל מ"ש והם תחומי א"י יש מקומות במשמע שקצתם מא"י.

ועל מ"ש דאשקלון ח"ל יש לתמוה דבספר יהושע ובספר שופטים משמע שהיא מא"י ועוד דבירושלמי מני בתחומי א"י שהחזיקו עולי בבל גניא דאשקלון וקאמר עלה אשקלון עצמה מן מה דתני גניא דאשקלון הדא אמרה אשקלון כלחוץ משמע שהיא חוץ לכיבוש עולי בבל והיא תוך כיבוש עולי מצרים ועוד דאמרינן התם שנמנו עליה לפטרה מהמעשרות וכתבו רבינו בסמוך אלמא מכיבוש עולי מצרים היא והיאך כתב כאן שהיא חוצה לארץ ואפשר לומר שיש בה א"י ויש בה ח"ל כמו שבארנו בעכו ומ"מ איני יודע למה תלה רבינו עכו באשקלון דמאי פשיטותא דאשקלון טפי מעכו:

הלכה י

עכו"ם שקנה קרקע בא"י לא הפקיעוה וכו'. בסוף פרק השולח גיטין (דף מ"ז) איפליגו רבה ור"א במילתא ופסק כרבה דרב אשי דבתרא הוא מתרץ מתני' אליביה וסוגיא דפ"ק

דבכורות (דף י״א) גבי הלוקח טבלים ממורחים מן העכו״ם הכי סברה ובפרק הקומץ רבה (מנחות דף ל״א) גבי הא דאמר ר״ש שזורי נתערב לו טבל בחולין בחד לישנא הכי סבר וכך היא שנויה בפ״ה דדמאי כההוא לישנא. ואע״ג דבכמה משניות מסדר זרעים ומקומות אחרים משמע דיש קנין לעכו״ם לא קיי״ל כוותייהו אי נמי דהתם בשלא חזר ולקחה ממנו ישראל ורבינו מיירי בשחזר ולקחה ממנו ישראל כמבואר בדבריו. וכן לענין הקונה ממנו פירות ומירחן ישראל וכדבסמוך.

ומ"ש ויש קנין לעכו"ם בסוריא וכו'. שם:

הלכה יא

פירות העכו"ם שגדלו בקרקע וכו'. בספ"ק דבכורות (דף י"א) א"ר חנינא הלוקח טבלים ממורחים מן העכו"ם מעשרן והם שלו דמרחינהו מאן אילימא דמרחינהו עכו"ם דגנך אמר רחמנא ולא דגן עכו"ם אלא דמרחינהו ישראל ברשות עכו"ם מעשרן דאין קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מיד מעשר והן שלו דאמר ליה קאתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה ומפרש רבינו דהא דקאמר דמרחינהו ישראל ברשות עכו"ם היינו שלקחן ישראל אחר שנתלשו קודם שתגמר מלאכתן וגמרן ישראל וכן פירשו התוס'.

ומ"ש חייבים בכל מן התורה משמע לרבינו דדרשא דגנך ולא דגן עכו"ם דרשא גמורה היא מן התורה אלמא כל שאינו דגן עכו"ם אלא דגן ישראל חייב מן התורה.

ומ"ש ומפריש תרומה גדולה וכו' עד ולוקח דמיה. שם:

כתוב באורחות חיים בסוף הלכות חלה בשם הראב"ד אפילו קנה מהעכו"ם דגן ומירח ישראל חייב בתרומה ומעשרות ואם קנה מהעכו"ם שבלים לצורך מצות ומרחן עכו"ם בשביל ישראל מחייב בתרומה דשלוחו של אדם כמותו אבל אם המוכר עכו"ם מרחו פטור עכ"ל. ואיני יודע מניין לו לרב ז"ל לחלק בין מוכר עצמו לעכו"ם אחר ואפשר דהוא הדין אם המוכר עכו"ם מרחו קודם שמכר לישראל פטור. ומ"ש דשלוחו של אדם כמותו יש לגמגם בו דהא אין שליחות לעכו"ם:

ודע דבמנחות פרק רבי ישמעאל (מנחות דף ס"ו:) אמרינן מירוח העכו"ם אי פוטר תנאי היא דתניא תורמין משל ישראל על של ישראל ומשל עכו"ם על של עכו"ם ומשל כותיים על של כותיים ומשל כל על של כל דברי רבי מאיר ורבי יהודה רבי יוסי ורבי שמעון אומרין תורמין משל ישראל על של ישראל ומשל עכו"ם על של כותיים ומשל כותיים על של עכו"ם אבל לא משל ישראל על של עכו"ם ושל כותיים ולא משל עכו"ם ושל כותיים על של ישראל (עוד שם דף ס"ז) בעי רבא גלגול העכו"ם מאי וכו' הדר אמר רבא מ"ד מירוח העכו"ם פוטר גלגול העכו"ם פוטר מ"ד מירוח העכו"ם אינו פוטר

גלגול העכו"ם אינו פוטר. איתיביה רב פפא [לרבא] עכו"ם שהפריש פטר חמור וכו' ועוד איתיביה רבינא לרבא חלת העכו"ם בארץ וכו' והא האי תנא דאמר מירוח העכו"ם אינו פוטר גלגול העכו"ם פוטר מדרבנן גזירה משום בעלי כיסין. ופירש"י משל כל על של כל וכו' מאי זה שירצה תורם על של חבירו ואפי' משל עכו"ם וכותיים על של ישראל אלמא מירוח העכו"ם אינו פוטר והו"ל שניהם חייבים. אבל לא משל ישראל וכו' דקסבר מירוח העכו"ם פוטר והו"ל מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור. מדרבנן כלומר לעולם הא דקתני לגבי חלה גלגול פוטר הנך תנאי היא דפטרי לעיל במירוח והא דקתני לעיל מדוקיא הא תרומתו אסורה מדרבנן הויא אסור מדרבנן גזירה משום בעלי כיסים עשירים שלוקחים תבואה מחמרים ואי שרית ללוקח מן עכו"ם שלא יעשר דמירוח עכו"ם פוטר אתי למימר נמי לוקח מחמר ישראל פוטר. לישנא אחרינא משום בעלי כיסים שיש להם קרקעות הרבה וחסים על רוב מעשרות ויקנוהו לעכו"ם וימרחהו עכו"ם ומפקע ליה ממעשר עכ"ל. ומשמע לרבינו דלענין הלכה אין לנו לחייב מירוח עכו"ם היכא שהיו של העכו"ם משום דרב פפא ורבינא פליגי עליה דרבא ולית להו גזירת בעלי כיסים והלכה כוותייהו דבתראי נינהו ובהכי אתי שפיר ההיא דפ"ק דבכורות דפטר אפי' מדרבנן ועוד דא"ל דרבא נמי לא גזר משום בעלי כיסים אלא היכא שהיה מתחלתו של ישראל וכלשון שני דרש"י אבל היכא שהיה מתחלתו של עכו"ם לא גזר. והראב"ד חולק ע"ז שעל מ"ש רבינו בספי"א מהלכות מעשרות דגנך ולא דגן עכו"ם כתב א"א חייב מדרבנן עכ"ל. ומצאתי שכתב ריב"א בתשובה ונטה לומר דהלכה כרבא דחייב משום גזירת בעלי כיסין אלא שבזה יש להסתפק אי גזירה דבעלי כיסין שייכא היכא שהיה מתחלתו של עכו"ם ומירחו עכו"ם דשמא לא נגזרה אלא היכא שהיה מתחלתו של ישראל ומכרו לעכו"ם ומרחו עכו"ם דומיא דבעלי כיסין אבל היכא שלא היה מתחלתו של ישראל פטור לגמרי ולפי המסקנא דפרק רבי ישמעאל דמוקי לה משום בעלי כיסין ההוא דחלת עכו"ם מיתוקמא כשהיה מתחלתו של ישראל ומכרו ומירחו ואין זה דוחק דהא ההיא דרבי יהודה מוקמינא בגדל שליש ביד ישראל כדפרישית לעיל וכל שכן דהשתא ניחא טפי דלא מוקי הא דר"ש שזורי כמ"ד אין קנין וס"ל דמירוח עכו"ם פוטר דא"כ היה פטור לגמרי דלא שייכא גזירה דבעלי כיסין דמסתמא כי אמר ליה לך וקח מן העכו"ם דגדל ברשות העכו"ם מירי ולא סמך ע"ז שימצא מזומן שגדל ברשות ישראל ומכרו. ועוד דהו"ל לפרש אם בענין זה דבר והאריך מאד בדבר ובסוף דבריו כתב ולענין מירוח העכו"ם נראה בעיני דהלכה כרבי יוסי לגבי ר"מ ורבי יהודה דר"י ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי וכל שכן לגבי ר"מ ואע"פ שאסרתי אפילו כשהיה

מתחלתו של עכו"ם משום בעלי כיסין אם היה מנהג באי"י שלא להחמיר לא היה בידי לבטל המנהג כי מנהג אבותיהם בידיהם והייתי תולה הטעם שהראשונים היו סוברים כר"פ ורבינא ואע"פ שקשה לי ההיא דבכורות בהלכה רופפת הלך אחר המנהג ונדחק לפרש וכו' ובספר הרמב"ם מצאתי כשהיו מתחלתן ביד עכו"ם ומירחם העכו"ם ומפני שנסתפקתי ולא יכולתי לעמוד על בירור הדבר נראה בעיני להחמיר ולהפריש תרומות ומעשרות מתבואות העכו"ם אע"פ שגדלה שליש בידו ומירחה מפני שלאיסור באות כל ההלכות בפשיטות יותר אלא מפני הספק יש ליזהר שלא להפריש מתבואה שגדלה שליש ביד ישראל ומירחה העכו"ם על תבואה שגדלה שליש ביד עכו"ם ומירחה שלא יהא מן החיוב על הפטור ואם יש מנהג ראוי לעמוד על המנהג עכ"ל ריב"א. והמנהג הפשוט בכל א"י כדברי רבינו ומימינו לא שמענו פוצה פה לחלוק על זה. ועתה קם חכם אחד ונראה לו שהוא מתחסד בעשותו הפך המנהג הפשוט ומעשר פירות שגדלו בקרקע העכו"ם ונגמרה מלאכתן ביד עכו"ם וגם מירחן עכו"ם. והולך ומפתה אחרים שיקבלו עליהם לעשות כדבריו. ונראה פשוט בעיני שראוי למנעם מזה משום לא תתגודדו ועוד שמאחר שבכל אלו המדינות קבלו עליהם לעשות כדברי רבינו מלבד מה שנוגע בכבוד הראשונים שנהגו כן והרי ריב"א לא מלאו לבו לסמוך על סברתו לבטל המנהג ומי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו לעשות כן ועוד שדבר זה הוא דבר שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בו לכן יש לגזור עליהם שלא ינהגו כן ואם יסרבו יכופו אותם כההיא דשמואל דא"ל אכול משחא ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא. אח"כ נתפשטו הדברים עד שהוצרכו חכמי העיר לתקן ונתקבצו כולם וגזרו גזירת נח"ש שעוד כל ימי עולם לא יעשר אדם לקוח מן העכו"ם אלא כמו שנהגו עד עתה ע"פ רבינו:

הלכה יב

מכר העכו"ם הפירות שלו וכו'. בפ' בתרא דמעשרות (משנה ה') תנן הלוקח שדה ירק בסוריא אם עד שלא באו לעונת המעשרות חייב ומשבאו לעונת המעשרות פטור וכו' אמר ר"ש בן גמליאל בד"א בזמן שקנה קרקע אבל אם לא קנה קרקע אע"פ שלא בא לעונת המעשרות פטור רבי אומר אף לפי חשבון ומפרש בירושלמי דרבי אריסא דמתניתין קאי דת"ק פוטר כשבא לעונת המעשרות אף ע"פ שמוסיף ברשות ישראל ורבי סבר דמה שמוסיף חייב ומעשר לפי חשבון ואם הביא שליש ביד עכו"ם ושני שלישים ביד ישראל חייב שני שלישים ופסק רבינו כרבי משום דאתי כחכמים דאיתא תו התם בירושלמי (שם הלכה ב') תניא שדה שהביאה שליש לפני עכו"ם ולקחה ממנו ישראל

ר"ע אומר התוספת פטור וחכ"א התוספת חייב דע"כ לא פליגי אלא בסוריא אבל בא"י לכ"ע הכל לפי חשבון:

הלכה יג

ישראל שמכר וכו'. בפרק השולח (גיטין דף מ"ז) ישראל שלקח שדה מהעכו"ם עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה נתחייבה אין לא נתחייבה לא כלומר ותיקשי למאן דאמר אין קנין לעכו"ם להפקיע ותירצו בסוריא. וזהו שכתב הראב"ד א"א לא ידעתי זה הגמר מהו וכו'. וי"ל דרבינו לא כתב לעיל דאין קנין לעכו"ם באי"י להפקיע מיד מעשר אלא לענין אם חזר ולקחה ממנו ישראל שלא יהא ככיבוש יחיד או אם קנה הפירות ומירח אותן ומש"ה אוקמוה בסוריא וחייבת חיוב גמור:

וכתב הר"י קורקוס אבל אם לא מירח ישראל אפילו בארץ אין שם חיוב מן התורה כלל ודרשינן דגנך ולא דיגון עכו"ם ומיהו אם הביא שליש ביד ישראל חייב מדבריהם דכיון שנתחייבו אין חוזרים ונפטרים אבל אם גם באו לעונת המעשרות דהיינו הבאת שליש ביד עכו"ם פטורים לגמרי כיון שהעכו"ם מירחן כההיא דבכורות שכתבתי בסמוך דמירוח עכו"ם פוטר לגמרי אפילו מדרבנן וכן משמע בהקומץ וה"ז דומה לדין שכתב רבינו לעיל פירות העכו"ם שגדלו בקרקע שקנו בא"י אם נגמרה מלאכתן ביד העכו"ם פטורים מכלום ואע"פ שכאן גדלו בקרקע ישראל כיון דקי"ל אין קנין לעכו"ם אין הפרש בין קרקע שביד עכו"ם לקרקע שביד ישראל ומיהו בהגיעו לעונת המעשרות שהיא מדרבנן חילקו בין הגיעו ביד עכו"ם ללא הגיעו דלא שייך בהא למיתי עלה מטעם אין קנין דכיון דמירחן עכו"ם בכל גוונא פטור מדרשא דדיגונך ולא דיגון עכו"ם אלא כיון שהביאו שליש ביד ישראל והיא שעת חיובם וירד להם תורת חיוב לא ראו לפטרם לגמרי ולכך חייבו אותו חכמים ומההיא דבכורות אין ללמוד שפטור לגמרי אלא בגדלו ברשות עכו"ם דבהכי איירי התם דקאמר הלוקח טבלים דהבאת שליש ביד עכו"ם לא חשיבא אפילו אין קנין ואין זה נקרא תורת חיוב דאין פירות העכו"ם עומדים ליתרם וכיון שהוא מירחם אין כאן חיוב אפילו מדרבנן כללא דמילתא דבמידי דאורייתא שייך למיתי מטעם אין קנין ואין לחלק בין עכו"ם לישראל אבל במילתא דרבנן שייך לחלק ולא אמרינן בה אין קנין ולדעת הראב"ד אפילו בחיובא דרבנן שייך למיתי מטעם אין קנין ואין חילוק בין הביאה ביד עכו"ם להביאה ביד ישראל. ודרך רש"י נראה כשיטת רבינו שכתב בההיא דהשולח שכתבתי בסמוך חייבת במעשר אם בא ישראל ולקח מאותן פירות ומירחן עכ"ל. וכן מפורש בירושלמי בפ"ה דדמאי (הלכה ח') רבי זעירא אמר קומי ר' אבוה

בשם ר"א אע"ג דר"מ אמר אין קנין לעכו"ם בא"י לפוטרו מן המעשרות מודה הוא הכא דיש לו קנין נכסים א"ר בא לאכילת פירות פירוש דכי אמר ר"מ אין קנין היינו לענין אם זרעה ישראל בקבלנות או בחכירות דבקדושתה קיימא דלא תימא דהויא כי סוריא אם חזר ישראל ולקח מן העכו"ם הפירות קודם מירוח אבל אם העכו"ם זרעה וגם עשה מירוח לכ"ע יש קנין דנהי דלא קני קרקע פירות מיהא קני ויש לזה רמז עוד בירושלמי דשביעית פ"ז הלכה ד':

וכן העכו"ם שגמר פירות וכו'. כתב הר"י קורקוס ז"ל דעת רבינו שמה שדרשו דיגונך ולא דיגון עכו"ם כולל אפילו מירח העכו"ם פירות ישראל דבדיגון תליא מילתא ואדיגון קפיד רחמנא אבל מדרבנן מיהא מיחייב מהטעם הנזכר למעלה דכיון שנתחייבו דהיינו שהביאו שליש ביד ישראל אינם יוצאים מחיובם לגמרי אבל אין טעם חיובם מפני שבשעת מירוח היו של ישראל דלדעת רבינו אין חילוק וכל דיגון עכו"ם פטור אפילו שהוא דגנך ולכך כשמכר העכו"ם פירות מחוברים אחר שבאו לעונת המעשרות ומירחן עכו"ם פטורין לגמרי אע"פ שבשעת מירוח היו של ישראל דכיון שהעכו"ם מירחן פטורים מן התורה וכיון שגם הם הביאו שליש בידו לא חייבו בו חכמים ואפשר ללמוד זה מאותה סוגיא דבכורות שהקשו אילימא דמרחינהו עכו"ם דגנך ולא דגן עכו"ם אלא דמרחינהו ישראל ברשות עכו"ם ואמאי לא משני לעולם דמרחינהו עכו"ם אחר שקנאה הישראל וחייבים מיהא מדרבנן אלא משמע דל"ש ובכל גוונא פטור לגמרי עכ"ל:

הלכה טו

הקונה שדה בסוריא וכו'. בפ"ק דגיטין (דף ח') ובסוף חלה (משנה י"א) שנינו הקונה בסוריא כקונה בפרוור בירושלים.

ומ"ש אבל הקונה פירות מן העכו"ם בסוריא וכו' הכי משמע בספ"ו דדמאי במשנה (דף י"ח) ובירושלמי וכן משמע בסוף מעשרות (משנה ה') במשנה שכתבתי בסמוך הלוקח ירק בסוריא וכרשב"ג שכל מקום ששנה במשנתנו הלכה כמותו ועוד דאמרינן בירושלמי דכשיטת ר"ג אמרה ובההיא הלכה כר"ג כמו שיתבאר בסמוך.

ומ"ש קנה קרקע מן העכו"ם בסוריא וכו'. במשנה הנזכרת:

הלכה יז

ישראל שהיה אריס לעכו"ם וכו'. במשנה בסוף חלה (משנה ז') וכרבן גמליאל דמסיק במתניתין שנהגו כמותו:

וכן החוכר והמקבל והשוכר וכו'. תוספתא פרק ב' דתרומות:

הלכה יח

ישראל שלקח בסוריא שדה וכו'. בס"פ השולח (גיטין דף מ"ז) שכתבתי בסמוך ישראל שלקח שדה מעכו"ם עד שלא הביאה שליש וחזר ומכרה לו משהביאה שליש חייבת במעשר שכבר נתחייבה ומקשה מינה למ"ד אין קנין לעכו"ם באי"י להפקיע מידי מעשר דטעמא דחייבת מפני שכבר נתחייבה הא לא נתחייבה לא ושני הב"ע בסוריא וקסבר כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש וכתב רבינו וחזר ולקחה ישראל פעם שניה מפני שאל"כ ה"ל דגן עכו"ם ופטור ויש לגמגם בזה מאחר שנתחייבה ביד ישראל אע"פ שהיא ביד עכו"ם לא ה"ל לפטור. וכ' הר"י קורקוס ז"ל אפשר לומר דלאו דוקא שחזר ולקח השדה דה"ה חזר ולקח ומירחן כדברי רש"י שכתבתי למעלה שכיון שבשעה שבאו לשעת המעשרו' היו בקרקע ואח"כ מירחן הוא והם שלו חייב וע"כ לא פטר רבינו למעלה כשקנה הפירות מחוברים אפי' קודם שבאו לעונת המעשרות אלא כשלא היה הקרקע של ישראל בשעת עונת המעשרות וזהו שסיים רבינו וכתב שהרי נתחייבה ביד הישראל דבהכי תליא מילתא ומ"מ יש מקום לבעל דין לחלוק ע"ז ולומר דלעולם בעינן שיחזור ויקנה גם הקרקע ובתשוב' כתב רבינו ז"ל חייבת הואיל והביאה שליש ביד ישראל והיא עתה עם הקרקע ביד ישראל נראה שהוא מצריך שיחזור ויקנה גם הקרקע עכ"ל:

הלכה יט

ישראל שהיה לו קרקע בסוריא וכו'. ירושלמי פרק ו' דדמאי ובנוסחא דילן כתוב שא"ל הרי אלו מעושרים ובנוסחת רבינו בירושלמי נראה שלא היה כתוב כן:

הלכה כ

שותפות העכו"ם וכו'. בפרק ראשית הגז (חולין דף קל"ה:) שותפות עכו"ם בתרומה רבנן חיובי מחייבי דתני' ישראל ועכו"ם שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי רשב"ג אומר של ישראל חייב ושל עכו"ם פטור ע"כ לא פליגי אלא דמ"ס יש ברירה ומ"ס אין ברירה אבל שותפות דעכו"ם דברי הכל חייבת וסבר רבינו בה כפירוש רש"י.

ומ"ש אפילו חלקו שדה בקמתה. ירושלמי פ"ו דדמאי (הלכה ו') ובס"פ השולח מתיב מהאי ברייתא למ"ד אין קנין לעכו"ם באי"י להפקיע מיד מעשר דע"כ לא פליגי אלא דמ"ס יש ברירה וכו' אבל דכ"ע יש קנין לעכו"ם באי"י להפקיע ממעשר ומוקי לה בסוריא ופסק רבינו בארץ שהיא דאורייתא כמ"ד אין ברירה ובסוריא שהיא דרבנן כמ"ד יש ברירה דהכי איפסיקא הלכתא בפרק משילין דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה אבל יש לתמוה שמאחר דלמ"ד אין קנין לעכו"ם וכו' אוקימנא האי ברייתא בסוריא

דאילו בא"י הכל טבל ורבינו פסק כמ"ד אין קנין וכו' לא ה"ל לכתוב בא"י טבל וחולין מעורבים זה בזה אלא ה"ל לכתוב הכל טבל וי"ל דה"מ לשנויי דלא אמרינן אין קנין לעכו"ם אלא לענין אם חזר ולקחה ממנו ישראל שלא יהא ככיבוש יחיד וכמו שכתבתי לעיל לדעת רבינו והב"ע בשלא חזר ולקחה ממנו ישראל ולא העמידה בסוריא אלא שלא רצה להאריך או שרצה להשיב לו לפי שיטתו ולפי מ"ש רבינו בס"פ זה דהאידנא אין אנו חייבים במעשרות אלא מדרבנן גם בא"י יש ברירה והר"י קורקוס ז"ל תירץ דרבינו מיירי בשחלקו קודם מירוח ומירחן עכו"ם ודרשינן ולא דיגון עכו"ם אלא שכיון שהביאו שליש ביד ישראל הוא שחלקו של ישראל חייב בתרומה מדבריהם אפילו מירח העכו"ם ולכך כתב רבינו הרי טבל וחולין מעורבים בכל קלח וקלח של עכו"ם פירוש דאילו מה שלקח ישראל כיון שמירחו ישראל חייב דהא אין קנין לעכו"ם אלא חלק העכו"ם שנתמרח ע"י עכו"ם זהו שאנו באים לו מטעם ברירה וא"ת אמאי איצטריך גמרא לשנויי בסוריא ולא אוקמוה אפילו בא"י ופליגי במה שמירח העכו"ם דשייך ברירה אפילו למ"ד אין קנין לעכו"ם וי"ל דלפי ששם הקשו מברייתא אחרת ואוקמוה בסוריא לכך משני ה"נ בסוריא עכ"ל ועוד האריך בדבר:

הלכה כב

פירות א"י וכו' וכן פירות ח"ל וכו'. משנה רפ"ב דחלה פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבים בחלה ושיצאו מכאן לשם ר"א מחייב ור"ע פוטר ופסק כר"ע:

וכתב הראב"ד ולי נראה שלא נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא בזה וכו'. ורבינו סובר שדין דתרומה ומעשרות כדין חלה לענין זה וגם סובר דאפילו מדרבנן מיפטר דאל"כ לא הוו שתקי מיניה במשנה ובתוספתא ובגמרא בבלי ובירושלמי. ומ"ש הראב"ד לחייבם מדרבנן משום דלא גריעי מפירות שנער ומצרים וכו' איכא למימר דשאני הכי דלא שכיחי. ומ"ש ועוד שלא יאמרו ראינו פירות הארץ שנאכלים בטבלם איכא למימר דליכא למיחש להכי דיציאתם ח"ל מוכחת עליהם.

ומ"ש רבינו שנאמר אשר אני מביא אתכם שמה וכו'. שם בירושלמי.

ומה שכתב ואם יצאו לסוריא. בפ"ו דדמאי (משנה י"א) המוכר פירות בסוריא ואמר משל א"י הם חייב לעשר.

ומה שכתב ואם נקבעו למעשר וכו' לכאורה נראה מדברי רבינו שהוא מחלק בין חלה למעשרות בפירות ח"ל שנכנסו לארץ שחייבים בחלה מדאורייתא ובמעשרות אינו חייב אלא מדבריהם ויש לתמוה מאחר דמקרא דשמה ילידי לפטור גם מתרומה ומעשרות פירות ארץ ישראל שיצאו לח"ל ממילא אית לן למילף לחייב מדאורייתא פירות ח"ל

שנכנסו לארץ גם לענין תרומה ומעשרות וכל דכן הוא. ואפשר לומר דסבר רבינו דאע"ג דקרא דשמה אהני לפטור פירות א"י שיצאו לח"ל אינו כדאי לחייב מן התורה פירות ח"ל שנכנסו לארץ משום דכתיב והיה באכלכם מלחם הארץ והאי לאו מלחם הארץ הוא ובין בחלה ובין בתרומות ומעשרות פטור מן התורה ולפיכך הוא ז"ל מפרש דמאי דמן פירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבין בחלה אינו אלא מדבריהם וה"ה לתרומה ומעשרות דמדבריהם שכתב בסוף דבריו קאי גם לחלה ואפשר לומר בע"א דאה"נ בפירות ח"ל שנכנסו לארץ חייבים בחלה מדאורייתא וה"ה לתרומה ומעשרות מיהו ה"מ כשנכנסו לארץ קודם שנקבעו למעשר דומיא דחלה דמיירי בנכנסו לארץ קודם גלגול אבל אם נקבעו למעשרות בח"ל ואחר כך נכנסו לארץ מאחר שבשעת קביעותן למעשרות היו בח"ל פרח מהם חיוב תרומה ומעשרות ופטורין מן התורה אבל חייבין מדבריהם ולפי זה שיעור לשון רבינו כך הוא ואם נקבעו למעשר ביד ישראל בעודם בח"ל חייבין במעשרות מדבריהם אחר שנכנסו לארץ:

הלכה כג

עפר ח"ל וכו'. משנה פרק ב' דחלה (משנה ב') עפר ח"ל שבא בספינה לארץ חייבת במעשרות ובשביעית א"ר יהודה אימתי בזמן שהספינה גוששת וכל מקום שאמר רבי יהודה אימתי אינו אלא לפרש דברי חכמים ואע"ג דבפ"ק דגיטין (דף ז':) משמע דר' יהודה לחלוק אתא כבר תירצו שם התוס':

הלכה כד

אילן שעומד בח"ל וכו'. משנה ספ"ג דמעשרות (משנה י'):

היו מקצת שרשיו וכו'. בספ"ב דגיטין (דף כ"ב) פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל ופסק כרבי:

הלכה כו

(כה-כו) **עציץ נקוב וכו'**. שם פלוגתא דאביי ורבא ופסק כרבא:

התרומה בזמן הזה וכו'. **כתב** הראב"ד לא כיון להלכה יפה וכו'. וי"ל דלענין מה שכתב דהא קי"ל כר' יוחנן כתב הרב המגיד בפ' עשרים מהא"ב וז"ל מחלוקת ר' יוסי ורבנן ביבמות פרק הערל וכו' ושם בפרק הערל (יבמות דף פ"ב) נחלקו ר"ל ור"י דר"י ס"ל כרבי יוסי ודעת רבינו דאע"ג דר"ל ור"י הלכה כר"י ה"מ במאי דפליגי אליבא דנפשייהו אבל במאי דפסקי הלכתא בפלוגתא דתנאי כיון דר"ל ס"ל כרבנן וקי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים הלכה כרבנן ועוד דסוגיין [דאלו עוברין פסחים (דף מ"ד) משמע הכי דתרומה דרבנן וסוגיין נמי] דפרק האשה שנתארמלה [מכרעא לדעת רבינו] דתרומה דרבנן וכו'

ודברי רבינו עיקר וכבר הכריע הרשב"א כן ביבמות עכ"ל. ואני אומר שי"ל עוד לדעת רבי' דהא דקאמר ר' יוחנן בפרק הערל ואנא דאמרי כרבי יוסי לאו משום דסבר ר' יוחנן כוותיה אלא משום דאליבא דרבי יוסי דאנדרוגינוס דמתניתין קיימי וכן פירש"י וכן כתבו שם התוס' לחד תירוצא ועוד דרבי יוסי גופיה לא בריר לן אי סבר תרומה בזמן הזה דאורייתא דבפרק יוצא דופן (נדה דף מ"ו:) משני קסבר רבי יוסי תרומה בזמן הזה דרבנן ומקשה והתניא בסדר עולם אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להם שלישית אין להם ואמר ר"י מאן תנא סדר עולם רבי יוסי תני לה ולא סבר לה:

ודע דבפרק הערל א"ר יוחנן כי אותביה ממתני' דמשמע מינה דתרומה בזמן הזה דרבנן הא מני רבנן היא ואנא דאמרי כר' יוסי דתניא אשר ירשו אבותיך וירשתה ירושה ראשונה ושניה יש להם ושלישית אין להם ופירש"י ירושה ראשונה בימי יהושע הויא ירושה וכן שניה דבימי עזרא דכשגלו גלות ראשונה בטלה קדושת הארץ. שלישית אין להם כלומר לא בעו למהדר ומירתה דירושה ועומדת היא ואשמעינן האי קרא דלא בטלה הארץ בגלות טיטוס עכ"ל. משמע דרבי יוחנן משמע ליה דרבי יוסי סבר תרומה בזמן הזה דאורייתא משום דאמר דקדושה שניה קידשה לע"ל ואם כדברי רבינו שהדבר תלוי בביאת כולם היאך מביא רבי יוחנן ראיה דרבי יוסי סבר תרומה בזה"ז דאורייתא משום דאמר קדושה שניה קידשה לעתיד לבא והלא כיון דלא באו כולם לא הוי דאורייתא ועוד קשה דמשמע דחכמים דפליגי ארבי יוסי ואמרי תרומה בזמן הזה דרבנן סברי דקדושה שניה נמי לא קידשה לע"ל ואני לא מצאתי מי שיסבור כן. ולכן נ"ל שרבינו מפרש כפירוש ר"ח דירושה ראשונה היא ירושת אברהם יצחק ויעקב שניה ירושת יהושע ומשם ואילך קידשה לעולם דהשתא מייתי שפיר ר"י ראיה דלרבי יוסי תרומה בזה"ז דאורייתא מדאמר דירושה שניה שהיא ירושת יהושע קידשה לע"ל דבאותה ירושה היתה ביאת כל ישראל ורבנן דפליגי עליה דרבי יוסי ואמרי תרומה בזה"ז דרבנן סברי דקדושת יהושע לא היתה אלא לשעתה וקדושת עזרא שהיתה לע"ל לא היתה בביאת כולם ואע"פ שכתבו התוס' על פי' ר"ח ולא יתכן לפרש כן דבס"פ יוצא דופן מפליג ר' יוסי בין תרומה לחלה וא"כ קדושה שניה היא קדושת עזרא דבקדושת עזרא שייך לחלק בין תרומה לחלה משום דגבי חלה כתיב בבואכם וכי אסקינהו עזרא לאו כולהו סלוק עכ"ל. י"ל דבפרק יוצא דופן לא אמרינן דמפליג רבי יוסי בין תרומה לחלה לקושטא דמילתא אלא בדרך דחייה לומר דמההיא ברייתא דעיסה שנדמעה וכו' רבי יוסי ור"ש פוטרים מן החלה ליכא לאוכוחי דסבר ר' יוסי תרומה בזה"ז דרבנן דאע"ג דבההיא ברייתא משמע דר' יוסי סבר חלה דרבנן אפשר דמפליג בין חלה לתרומה ויסבור דתרומה דאורייתא

ולההיא דחייה לא תיקשי מדתני רבי יוסי בסדר עולם ירושה ראשונה ושניה יש להם דאיכא למימר דלא דריש ההיא דרשא ויסבור דקדושת יהושע לא היתה לעתיד לבא וקדושת עזרא היתה לע"ל ולא קאמר ודילמא סבר רבי יוסי תרומה בזה"ז דאורייתא וחלה דרבנן אלא לדחויי מאי דאמר תני לה ולא סבר לה, ועי"ל דאפילו תימא דלההיא דחייה תני לה וסבר לה יפרש דירושה ראשונה היינו ירושת יהושע וירושה שנייה היינו ירושת עזרא:

ומה שכתב עוד הראב"ד והוא עצמו נראה שכך כתב וכו' אם נתכוון למה שכתב שנוהגים אף שלא בפני הבית אין זו סתירה שאם היו כל יושביה עליה לא היו פטורים שלא בפני הבית ואם אין כל יושביה עליה אף בפני הבית פטורים ואם נתכוון למה שכתב בפרק זה כיון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ קידשוה קדושה שניה העומדת לעולם לשעתה ולע"ל שנראה מדבריו אלה שע"י אותה קדושה נתקדשה מן התורה והדבר פשוט שאין זו סתירה שרבינו לא פטר כאן מטעם שבטלה הקדושה שהרי גם בימי עזרא פטר והא ודאי ע"י אותה חזקה שהחזיקו בימי עזרא נתקדשה לשעתה ולע"ל לשביעית מן התורה ולתרומה מדרבנן וכמו שביאר בסוף הפרק. ומ"ש עוד הראב"ד ואם איתא להא מילתא בחלה הוא דאיתא עכ"ל, טעמו משום דגרסינן בפ"ב דכתובות ובפרק יוצא דופן דרב הונא בריה דרב יהושע אמר אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דרבנן חלה דאורייתא שהרי ז' שכבשו וז' שחלקו נתחייבו בחלה ולא נתחייבו במעשר ואמינא להו אנא אפילו למ"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא חלה דרבנן דתניא אי בבואכם יכול משנכנסו לה שנים שלשה מרגלים תלמוד לומר בבואכם ביאת כולכם אמרתי ולא ביאת מקצתכם וכי אסקינהו עזרא לא כולהו סלוק ורבינו פסק בפ"ה מבכורי' דחלה אפילו בימי עזרא דרבנן וכדמסיק רב הונא בריה דרב יהושע וסובר רבינו דילפינן תרומה מחלה דחלה נמי תרומה היא:

כתב סמ"ג שנ"ל שראיית רבינו מדאמרי' בפסחי' ובנזיר גבי קופות הנח לתרומה בזמן הזה מדרבנן ואינו אומר קסבר משמע שסובר שכך הלכה ועוד שנחלקו ר' יוחנן ור"ל בפרק הערל (יבמות דף פ"א) אליבא דרבנן דרבי יוסי משמע דס"ל שכן הלכה כדדייקי' בפרק אלו קשרים (שבת דף קי"ב) מדמתרץ לה אליבא דרבי יהודה הכי סבירא ליה ולרבי יוחנן הוי תרומה דרבנן לרבנן והוי הלכה כמותו לגבי ר"ל עכ"ל.

וכתב רבינו ויראה לי שה"ה במעשרות וכו' כלומר אע"ג דמעשרות לאו תרומה נינהו כי היכי דנגמרו מחלה מכל מקום תרומה ומעשרות בחדא שיאטא שייטי וכל היכא דמיפטר מתרומה מיפטר נמי ממעשרות:

פרק ב

הלכה א

כל אוכל אדם הנשמר וכו'. משנה בריש מעשרות (פ"א מ"א) משמע ליה לרבינו שחייבים מן התורה ואע"פ שכתוב דגן תירוש ויצהר סובר רבינו דלאו דוקא אלא ה"ה לכל דדמי להו ופשטא דלישנא דירושלמי ריש מעשרות ודספרי בפרשת עשר תעשר מסייעא ליה וגם בפ"ב דעירובין ובפרק הפועלים (בבא מציעא דף פ"ח) מוכח דתאנה חייבת מן התורה ובפ"ק דר"ה (דף ב') בסוגיא דלירקות ולמעשרות ובסוגיא דעירובין מוכיח כן. ואין כן דעת הראב"ד במה שכתב בתחלת הלכות מעשרות וכן דעת רש"י בר"פ כיצד מברכין (ברכות דף ל"ז) ולישנא דגמ' שם הכי הוא מעשר אילן דבארץ גופא מדרבנן:

הלכה ב

הכרשינים אף על פי שאינם מאכל אדם וכו'. זהו פירוש למה שאמרו בירושלמי סוף חלה אימתי גזרו על הכרשינים בימי רעבון:

הסיאה והאזוב וכו' עד פטורה. בפרק בא סימן עלה נ"א וכדאסיק רב אשי:

הלכה ג

זרעוני גינה שאינם נאכלים וכו'. משנה בסוף מעשרות (פ"ה מ"ח):

ומ"ש אבל הקצח וכו'. בפ"ג דעוקצין (משנה ו') ופ"ה דעדיות (משנה ג') הקצח ב"ש מטהרין וב"ה מטמאין [וכן למעשרות]:

הלכה ד

תמרות של תלתן וכו'. משנה ספ"ד דמעשרות (משנה ו') רבן שמעון בן גמליאל אומר תמרות של תלתן ושל פול הלבן חייבות במעשר רבי אליעזר אומר הצלף מתעשר תמרות ואביונות וקפרס ר"ע אומר אינו מתעשר אלא אביונות מפני שהם פירי והלכה כר"ע לגבי ר"א כמו שאמרו בר"פ כיצד מברכין (ברכות דף ל"ו) ובירושלמי מה פליגי בשזרעו לזרע אבל זרעו לירק אף רבנן מודו ומפרש רבינו שזה הירושלמי קאי גם לדרשב"ג לומר דרבנן פליגי עליה כשזרעו לזרע ופסק כרבנן:

והראב"ד לקמן בפרק זה מפרש דר"ע חולק על רשב"ג והלכה כר"ע ודבר תימה הוא בעיני דפשטא דמילתא דר"ע לא קאי אלא לרבי אליעזר:

הלכה ה

כסבר שזרעה לזרע וכו'. משנה שם כסבר שזרעה לזרע ירקה פטור זרעה לירק מתעשר זרע וירק ר"א אומר השבת מתעשר זרע וירק וזירין וחכ"א אינו מתעשר זרע וירק אלא השחלים והגרגר בלבד ובירושל' (הלכה ה') תני שבת שזרעה לזרע מתעשרת זרע ואינה מתעשרת ירק זרעה לירק מתעשרת זרע וירק ואינה מתעשרת זירין זרעה לזירין מתעשרת זרע וירק וזירין ותנינן אין לך מתעשר זרע וירק אלא שחלי' וגרגר בלבד כיני מתניתא אין לך דבר שזרעו לזרע מתעשר זרע וירק אלא שחלים וגרגר בלבד:

הלכה ו

הירקות אף על פי שהם מאכל אדם אינן חייבין וכו'. ירושלמי בריש מעשרות:

הלכה ז

אין מפרישין תרומות ומעשרות וכו'. ירושל' בסוף חלה.

ומה שכתב וכן ירק הבא מח"ל וכו': **התבואה והקטנית וכו'**. תוספתא פ"ב דשביעית אלא שכתובה בשיבוש. ודע דאיתא תו התם ובר"פ בכל מערבין ובירושלמי פ"ד דמעשרות (הלכה ה') תני הפול והשעורים והתלתן שזרען לירק בטלה דעתו זרען חייב וירקן פטור ויש לתמוה אמאי תנא הני הא בכלל תבואה וקטנית הם ואפשר לדחוק ולומר דמשום תלתן תני לה:

הלכה ח

התלתן אע"פ שאינו אוכל אדם וכו'. כן יש ללמוד מהמשנה שכתבתי לעיל בפרק זה ר"ג אומר תמרות של תלתן חייב במעשר וע"כ לא פליגי עליה אלא בתמרות אבל [בתלתן] לכ"ע חייבין ובפ"ק דמעשרות (הלכה ב') גבי מאימתי הפירות חייבים במעשרות התלתן משתצמח:

כתב הראב"ד הרי הוא סותר דבריו וכו'. ואני אומר שאין כאן סתירה דהכא מיירי לענין חיוב תלתן במעשר אע"פ דכשיקשה לא יהיה אוכל אדם ולעיל מיירי לענין התמרות שלו אם הם חשובים להתחייב במעשר ומה ענין זה לזה ומה שיש לתמוה עוד על הראב"ד כתבתי בפרק זה:

הלכה ט

ואלו פטורים וכו'. במשנה פ"ק דחלה (משנה ג') וסיפרי פרשת שלח.

ומ"ש והפרט והעוללות וכו' אם עשה מהן גורן וכו' עד שהכל יודעים שהם לקט וכו'. בפרק משוח מלחמה בשם ראב"י.

ומ"ש אפי' העמיד כרי הוא לאפוקי ממ"ש בירושלמי פ"ה דפאה אמר ראב"י העושה כרי מן הלקט וכו' חייב בתרומה גדולה שמאחר שבפרק משוח מלחמה שכתבתי בסמוך לא אמרו שעשאו כרי אלא שעשאן גורן ואמרו הוקבע למעשר נקטינן כגמרא דידן:

הלכה י

הלקט והשכחה והפיאה של עכו"ם וכו'. משנה פ"ד דפיאה (משנה ט') ומייתי לה בפ' השולח:

וכן התבואה והזיתים שלא הביאו שליש וכו'. משנה פ"ק דמעשרות (משנה ג').

ומה שכתב ומנין יודע וכו' ירושלמי שם בפ"ק דחלה הלכה ד' ובתוספתא דתרומות סוף פ"ב.

ומ"ש עבר והפריש וכו':

הלכה יא

וכן ההפקר פטור וכו'. משנה וירושלמי פ"ק דחלה ופרק קמא דמעשרות.

ומה שכתב ואפילו הפקירו העכו"ם כך הוא הגירסא בספר מוגה והיא הנכונה וכן משנה בפ"ד דפאה (משנה ט') הלקט והשכחה והפאה של נכרי חייב במעשרות אא"כ הפקיר ומה שכתבו רבינו בלשון אפילו משום דהוה אפשר למיסק אדעתין דכיון דעכו"ם אין לו קנין בא"י להפקיע ממעשר לא יהא לו כח להפקיעו ממעשר ע"י הפקר שלו.

ומ"ש אבל הזורע שדה הפקר וכו' ירושלמי בריש מעשרות:

הלכה יב

הפקיר קמה וזכה בה וכו' אבל אם הפקיר שבלים וכו'. ירושלמי בריש מעשרו' ומסיים בה מה בין קמה לשבלים קמה עד שלא הפקירה עבר והפריש ממנה תרומה אינה תרומה שבלים עד שלא הפקירם עבר והפריש מהם תרומה ה"ז תרומה:

וכתב הראב"ד א"א לא שיהא חייב וכו'. נראה שהיה גורס בדברי רבינו והפריש ממנה תרומה ומפני כך הוצרך לפרש לא שיהא חייב ונוסחא דידן בדברי רבינו ועבר והפריש והיא הנוסחא האמיתית.

ומ"ש וכן כל המפריש וכו' נלמד מהירושלמי הזה:

דברים שאין דרך וכו'. משנה בסוף מעשרות (פ"ה מ"ח):

הלכה יג

נתערב דבר שחייב בתרומה וכו'. משנה פרק שלישי דחלה (משנה ט'):

הלכה טז

(יד-טז) **התרומה לכהן בין טהורה בין טמאה וכו'**. בפרק במה מדליקין (שבת דף כ"ה) ובפרק הערל עלה ע"ד.

ומה שכתב וכן תרומת מעשר וכו': **וכל המפריש תרומה גדולה וכו'**. ירושלמי בפירקא קמא דתרומות הלכה ו':

הלכה יז

אין מוציאין תרומה וכו'. בירושלמי סוף חלה:

ואין מביאין תרומה מח"ל וכו'. משנה פרק ששי דשביעית.

ומ"ש ואם הביא לא תאכל וכו'. בירושלמי סוף חלה:

פרק ג

הלכה ב

(א-ב) **תרומה גדולה אין לה שיעור וכו'**. פרק ראשית הגז (חולין דף קל"ז ע"ב) ובירושלמי ריש פאה.

ומ"ש ובזמן הזה שהיא עומדת לשריפה וכו': **וכמה הוא וכו'**. משנה פרק ד' דתרומות (משנה ג'):

הלכה ג

כל תרומה שאין הכהנים וכו' עד תורמין אחד ששים. בתוספתא דתרומות פרק חמישי:

וכתב הראב"ד אמת הוא כי כן מצא בתוספתא וכו':

הלכה ד

אין תורמין תרומה זו וכו' עד שהחציה מדה. משנה בפ"ק דתרומות (משנה ז') ויהיב טעמא בירוש' משום שנאמר ונחשב לכם תרומתכם במחשבה אתה תורם ואי אתה תורם במדה במשקל ובמנין. והראב"ד כתב על דברי רבינו לא מן השם הוא זה וכו'. ואיני יודע למה כתב לא מן השם הוא זה שהרי מה שנתן רבינו טעם לפי שלא נאמר בה שיעור הוא יסוד מוסד לכל מה שיאמר בזה שאילו היתה תורה נותנת בו שיעור היה צריך להפריש במדה במשקל ובמנין. והראב"ד עצמו הוצרך לאומרו שכתב שכיון שלא נתנה בו תורה שיעור וזה שכתב רבינו הוא פירוש מה שאמרו בירושלמי ונחשב לכם וכו' וכ"כ הוא ז"ל בפירוש המשנה. וטעמו הוא שכיון שהתורה לא נתנה שיעור אין לעשות בענין שנראה שהוא מקפיד על השיעור שלא צותה תורה. והטעם שכתב הראב"ד לא נזכר בגמרא ואני

בעניי לא הבנתי דבריו דנראה כאילו הוא טעם הפוך דהשתא שהוא תורם באומד קרוב לודאי שתרומתו או פירותיו מקולקלים ברוב הפעמים ואילו היה תורם במדה במשקל ובמנין לעולם לא יבא לידי כך ואע"פ שהרב ז"ל רצה ליזהר מזה שכתב שכיון שיתן דעתו להקפיד ולתרום במדה שמא יוסיף או ימעט וכו' שנראה מדבריו שכשאינו נותן דעתו להקפיד ולתרום במדה אע"פ שיוסיף או ימעט אין בכך כלום אין דעתי נוחה בכך דמה לנו ולקפידתו שאם הוא מוסיף או ממעט אע"ג שאין מקפיד קלקל מ"מ ואם אינו מוסיף ולא ממעט אע"פ שהוא מקפיד תיקן. ורבינו שמשון כתב מצוה לתרום מאומד כדי שיתרום בעין יפה וטעם יפה הוא למה שאמרו במחשבה ניטלת וכו' אבל עדיין יקשה דאיכא למיחש שמא יוסיף בתרומה ונמצא תרומתו מקולקלת וצ"ל דלב ב"ד מתנה שאם יהיה בו תוספת שיהיה אותו תוספת הפקר וההפקר פטור מתרומות ומעשרות:

כתב הר"י קורקוס ז"ל בקצת ספרים כתוב כאן ומפריש בדעתו כמו אחד מס' וט"ס הוא וצריך להיות א' מחמשים שזה עין בינוני וכל אדם צריך לנהוג כבינוני לא בעין רעה:

הלכה ה

המרבה בתרומה וכו'. משנה פרק רביעי דתרומות (משנה ה') וכרבי טרפון ורבי עקיבא.

ומה שכתב אבל אם אמר וכו' עד לא אמר כלום. משנה סוף פרק קמא דחלה (משנה ט'):

המתכוין לתרום וכו'. בתוספתא דתרומות פ"ד וז"ל נתכוון לתרום אחד מעשרה ועלה בידו מעשרים משלשים ומארבעים ומחמשי' ומששים תרומתו תרומה נתכוון לתרום אחד מששים ועלה בידו מחמשים מארבעים משלשים מעשרים מעשרה אין תרומתו תרומה ונראה שהטעם שכשעלה בידו שיעור תרומה פחות ממה שחשב תרומתו תרומה שבכלל מחשבתו היא דבכלל מאתים מנה אבל כשעלה בידו שיעור תרומה יותר ממה שחשב אינה תרומה כיון שלא נתכוון לכך ורבינו נקט חד גוונא שעלה בידו פחות וחד גוונא שעלה בידו יותר ומינה נילף לשארא:

הלכה ו

המפריש תרומה וכו'. פ' אלמנה ניזונת עלה צ"ט והגירסא הנכונה אפילו אחד מעשרים וכן מצאתי בספר מוגה:

תרם ועלתה בידו וכו' עד בראשונה. משנה בתרומות פ"ד (משנה ג') וכת"ק:

הלכה ז

המפריש מקצת התרומה וכו'. משנה שם (משנה א') וכת"ק. ומ"ש הראב"ד על זה שהגיה בהלכות מעשר פ"א שם אבאר בע"ה:

הלכה ט

(ח-ט) **המפריש מקצת וכו'**. ירושלמי ריש פ"ד דתרומות:

האומר תרומה וכו'. משנה פ"ג דתרומות (משנה ה') וכחכמים ואיתא פרק בכל מערבין:

אמר תרומה וכו'. ירושלמי פ"ג דתרומות וה"פ אם אמר תרומת הכרי זה שסיים בו מקום לתרומה בצפונו או בדרומו ואמר על הכרי השני הזה כזה:

הלכה י

תרומת מעשר אין מפרישין אותה באומד וכו'. ירושלמי בפרק קמא דתרומות וכסתם מתניתין דפ"ד דתרומות ודלא כאבא אלעזר בן גמלא דס"פ כל הגט:

הלכה יא

ומ"ש דבר שדרכו למדוד וכו'. **ומ"ש המונה משובח וכו'**. משנה פרק רביעי דתרומות (משנה ו'):

הלכה יב

מצות תרומת מעשר וכו'. מפורש בספרי ומקרא מלא הוא.

ומ"ש ויש לישראל להפריש אותה וכו'. בס"פ כל הגט (גיטין ל:) ובירושלמי פ"ק דמעשרות:

הלכה יג

ישראל שהפריש מעשר ראשון וכו'. בפ' ג' שאכלו (דף מ"ז) ובפ"ק דביצה (דף י' ע"ב).

ומ"ש דש היינו לומר דש ומירח דבמירוח תליא מילתא:

הלכה יד

בן לוי שלקח מעשר וכו'. משנה בפ"י דתרומות (משנה ו') היו לו חבילי תלתן של טבל כותש וכו' ומפריש את הזרע ואינו צריך להפריש את העץ ואם הפריש לא יאמר אכתוש ואטול את העץ ואתן את הזרע אלא נותן העץ עם הזרע ומוקי לה בספ"ק דביצה (דף י"ג) במע"ר שהלוי הקדימו בשבלים ופריך כותש למה לי לימא ליה כי היכי דיהבו לי יהיבנא לך אמר רבא קנסא:

הלכה טו

בן ישראל שאמר ללוי וכו'. בסוף פרק כל הגט (גיטין דף ל' ע"ב) ת"ר ישראל שאמר ללוי מעשר יש לך בידי אין חוששין לתרומת מעשר שבו כור מעשר יש לך בידי חוששין לתרומת מעשר שבו מאי קאמר ומסיק רב אשי דה"ק בן ישראל שאמר ללוי כך אמר לי אבא מעשר יש לך בידי או מעשר לאביך בידי חוששין לת"מ שבו כיון דלא קיץ לא הוה

מתקן ליה בע"ה כור מעשר לך בידי או כור מעשר לאביך בידי אין חוששין לת"מ שבו כיון דקיץ תקוני תקניה בע"ה:

וכתב הראב"ד על דברי רבינו מה שכתב אין בו טעם והוא הפך הגמרא שלנו עכ"ל. ורבינו נראה שהוא גורס בדרב אשי ה"ק בן ישראל שאמר ללוי אמר לי אבא מעשר לך בידי אין חוששין לת"מ שבו כיון דלא קיץ תקוני תקניה בע"ה כור מעשר לך בידי חוששין לת"מ שבו כיון דקיץ לא תקניה בע"ה, וה"פ דבשלא הזכיר לו מדה משמע שכולו של לוי אבל כשמזכיר לו מדה משמע שצריך הלוי לפרוש ממנו שלא הזכיר לו מדה אלא כדי שיפריש ממנו לפי חשבון וגירסא נכונה היא יותר מגירסת הספרים דידן שמהפך רב אשי גירסת הברייתא רישא לסיפא וסיפא לרישא:

הלכה טז

תרומת מעשר שהיה בה וכו'. משנה בסוף תרומות (מ"ח):

ומ"ש אלא משליכה באור ושורפה. שם בתוספתא:

ומ"ש וביין ובשמן וכו'. **ומ"ש ובלבד שתהא תרומת מעשר ודאית וטהורה כו'**. תוספתא וירושלמי בסוף תרומות:

כתב הראב"ד א"א לא מצאתי בירושלמי וכו'. ונראה שרבינו מפרש מ"ש בירושלמי פחות מכאן נותנה בנרו הכי קאמר לא אמרו דאחד משמנה בשמינית אלא באוכל אבל במשקה אם הוא שמן אפילו פחות משמנה לשמינית ראוי ליתנו בנרו וה"ה ליין שאפילו כל שהוא נהנה אדם בו להחזיק הלב אבל אוכל אם אין בו כשיעור אין בו הנאה כלל ומ"מ יש לתמוה שהרי לשון המשנה כמה יהא בת"מ של דמאי ויוליכנה לכהן אחד משמנה לשמינית ומדברי רבינו בפי' שם נראה שכך היתה גירסתו ומשמע דוקא בשל דמאי אבל אם היתה של ודאי אפילו כל שהו יוליכנה לכהן והיאך כתב כאן רבינו בהיפך ואם תאמר שסמך על הירושלמי והתוספתא קשה היאך הניח המשנה והא אמרינן בעלמא סתם בברייתא ומחלוקת במתניתין אם רבי לא שנאה ר' חייא מנא ליה אלמא מתניתין עיקר. ועוד קשה שדברי רבינו אינם מובנים שכתב אבל אם היתה טמאה וכו' אם אין בה כשיעור אין מיטפל בה וכו' שזהו דין הרישא ממש ומאי אבל והתימא על הראב"ד שלא השיגו בזה ואפשר לומר שמה שאמר רבינו אבל אם היתה טמאה וכו' לא קאי אלא למה שאמר וביין ובשמן אפי' כ"ש מוליכה לכהן דה"מ בת"מ ודאית וטהורה אבל אם היתה טמאה או דמאי אם אין בה כשיעור דהיינו אחד משמנה לשמינית אינו מטפל בה והיינו במשקה אבל אוכל אפילו של דמאי שיעורו באחד משמנה לשמינית

והיינו דבמתניתין נקט של דמאי אבל אוכל אפילו של דמאי הוי שיעורא הכי באוכל ורבינו סתם הדברים ומסתמא משמע דל"ש ליה בין ודאי לדמאי באוכל:

הלכה יז

אין תורמין תרומה גדולה אלא מן המוקף. משנה ספ"ק דחלה (משנה ט) ובפ"ב דביכורים (מ"ה):

ומה שכתב ואם הפריש וכו'. נלמד ממה שיבא בסמוך היה טעון כדי יין וכו' טעמא שהיו משתברין הא לאו הכי תרומתו תרומה.

ומה שכתב אבל אם היה טעון כדי יין וכו'. פרק הגוזל ומאכיל (בבא קמא דף קטו:):

הלכה יח

פירות המפוזרין וכו'. תוספתא פ"ג דתרומות אלא ששם כתוב שתי מגורות בעלייה אחת תורם מכל אחת ואחת ורבינו אפשר שהיתה לו נוסחא אחרת או אפשר שדחה התוספתא מקמי מתניתין דחביות דבסמוך דעד שלא גפן תורם מאחת על הכל.

ומ"ש שקי תבואה וכו'. שם בתוספתא:

חביות של יין וכו'. משנה פרק ג' דמעשר שני (מי"ב):

הלכה יט

היה מלקט גפי ירק וכו' עד אין עיקר הגורן קיים תורם מכל אחד ואחד. תוספתא בפ"ג דתרומות ובירוש' פ"ב דתרומות:

הלכה כ

תרומת מעשר וכו'. משנה פ"ב דביכורים (מ"ה):

ומ"ש שנאמר מכל מעשרותיכם וכו' עד מאחד על הכל. ירושלמי פ"ב דתרומות:

ומה שכתב ותלמידי חכמים אין תורמין וכו'. בס"פ כל הגט (גיטין דף ל'):

וכתב הראב"ד א"א לא כתב זה וכו'. ורבינו אינו נראה לו לחלק בין לוי לישראל מדעתנו ודברי רבינו שמשון בסוף מסכת טבול יום כדברי רבינו וכתב הר"י קורקוס ז"ל על דברי הראב"ד מה שרוצה להעמיד קרא דממנו גם בתרומת מעשר דהיינו בלוי המפריש הירושלמי דריש פרק ב' דתרומות הויא תיובתיה שהרי אמרו מלמדת ואינה למדה וכן אמרו גם בסיפרי ומוכח דכלל לא איירי בתרומת מעשר גם ההיא דהזהב קשיא עליה כי שם אמרו בפירוש רשאי בן לוי וכו' ובפרק קמא דחולין (דף ז') גבי ר"מ שאכל עלה ירק וכו' ומשני לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף מוכח כדעת רבינו דר"מ לא היה לוי ובחכירות הוא דתלי לה ובדשוייה שליח לא חש רבינו:

הלכה כב

(כא-כב) **בן לוי שהיה לו מעשר ראשון וכו' עד אינו עושה אותו תרומה לאחרים**. סיפרי זוטא וכתבו רבינו שמשון בפ"ה דתרומות משנה חמישית.

ומ"ש וכן המניח פירות וכו'. נלמד מהדין הנזכר:

הלכה כג

כשמפרישין תרומה ומעשר וכו'. משנה פ"ג דתרומות (משנה ו'):

ומ"ש ואין לוקין על לאו זה. בפרק קמא דתמורה עלה ד' פלוגתא דאמוראי ופסק כמאן דמיקל ולישנא דמתני' בפ"ג דתרומות הכי דייק דקתני אע"פ שהוא עובר בל"ת מה שעשה עשוי ולא קתני אע"פ שהוא לוקה:

הלכה כד

הרוצה להפריש תרומה גדולה וכו'. משנה פרק ה' דדמאי (משנה ב'):

כתב הראב"ד מפריש אחד מל"ג פירוש שהם ג' סאין ואומר וכו'. דבריו הם פי' המשנה והם דברים פשוטים:

פרק ד

הלכה א

עושה אדם שליח וכו' עד בני ברית. ריש פרק האיש מקדש (קידושין דף מ"א:) ואמרינן בספ"ב דגיטין (דף כ"ג:) דעבד הוי שליח דבן ברית הוא דכתיב מחוטב עציך:

הלכה ב

חמשה לא יתרומו וכו'. בריש תרומות (מ"א):

אבל התורם משלו וכו' עד לכל כהן. בפרק אין בין המודר עלה ל"ו ע"ב ואיבעיא לן התם אם צריך דעתו של בעל הכרי ולא איפשיטא ובתר הכי איבעיא לן טובת הנאה של מי ואסיקנא דטובת הנאה של תורם דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן התורם משלו על שאינו שלו טובת הנאה שלו ומשמע דממילא נפשטה גם בעיא ראשונה:

הלכה ג

התורם שלא ברשות וכו' ואם בא ב"ה וליקט וכו'. בפרק האיש מקדש עלה נ"ב ע"ב ובפרק אלו מציאות ואע"ג דבפרק אלו מציאות (בבא מציעא דף כ"ב) אוקמיה בדשווייה שליח אליבא דמ"ד יאוש שלא מדעת לא הוי יאוש לא חש ליה רבינו משום דבפרק האיש מקדש (קידושין דף נ"ב:) גבי ההוא דקדיש בפרומא דשיכרא ובפרק אלו מציאות גבי עובדא דאריסא דמרי בר איסק משמע דבלא שוייה שליח היא וא"כ מאי דתרגמוהו

בשעשאו שליח אליבא דמקשה הוא אבל קושטא דאפי' לא עשאו שליח נמי כיון דלמתרם קאי ועוד דהוי מצוה בגילוי דעת למפרע סגי ורבינו לא גריס ה"נ מסתברא אלא ותסברא ואפילו את"ל דגריס ה"נ מסתברא איכא למימר דהיינו מקמי דסליק אדעתין לפלוגי בין תרומה לאבידה אבל בתר דמפלגינן בינייהו אידחי ליה ההוא תירוצא וה"נ מסתברא דאיתמר עליה:

הלכה ד

חמשה לא יתרומו וכו'. משנה פרק קמא דתרומות (משנה ו') חמשה לא יתרומו ואם תרמו תרומתן תרומה האלם והשכור והערום והסומא ובעל קרי וקאמר עלה בירושלמי אלם וערום ובעל קרי מפני שאינם יכולים לברך הסומא והשכור מפני שאין יכולים לתרום מן המובחר והשמיט רבינו בעל קרי משום דאמרינן בפרק היה קורא דהאידנא בטלוה לטבילותא דב"ק והכניס במקומו חרש המדבר ואינו שומע שהוא שנוי בפ' הנזכר באפי נפשיה:

הלכה ה

קטן שהגיע לעונת נדרים וכו'. משנה שם (מ"ג) וכר' יוסי:

ומ"ש ואפי' בתרומה של תורה וכו' בפ' יוצא דופן (נדה דף מ"ו:) פלוגתא דאמוראי ופסק כר' יוחנן ור"ל דאמרי מופלא הסמוך לאיש דאורייתא:

הלכה ו

האומר לשלוחו צא ותרום לי. בפ"ק דחולין (דף י"ב) וכרב נחמן.

ומה שכתב שאין אומרים באיסורים חזקה שליח עושה שליחותו להקל וכו' בפרק התקבל גיטין (דף ס"ד):

הלכה ז

האומר לשלוחו צא ותרום וכו'. משנה פ"ד דתרומות (מ"ד):

ומ"ש ואם נתכוון להוסיף על הבינונית ותרם אפילו אחד מצ"ט אין תרומתו תרומה. זהו פירוש מה ששנינו שם ואם נתכוון להוסיף אפילו אחת אין תרומתו תרומה ובפירוש המשנה פירש בע"א:

הלכה ח

פירות השותפים וכו'. פרק ראשית הגז (חולין דף קל"ו):

ומ"ש והשותפין אינם צריכים ליטול רשות וכו': תרם אחד מהם ובא השני ותרם תרומה שניה שהרי לא ידע שחבירו תרם אם היו ממחין זה על זה תרומת השני אינה תרומה ואם לא היו ממחין ותרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא

תרם הראשון כשיעור תרומת שניהם תרומה. כך היא הנוסחא הנכונה בדברי רבינו והדין פ' ג' דתרומות (מ"ג) השותפין שתרמו זה אחר זה ר"ע אומר תרומת שניהם תרומה וחכ"א תרומת הראשון תרומה ואין תרומת השני תרומה רבי יוסי אומר אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומה ובירושלמי (שם הלכה ב') מה אנן קיימין אם בממחין אף ר"ע מודה ואם בשאינם ממחין אף רבנן מודין אלא כי נן קיימין בסתם ר"ע אומר סתמן אינן ממחין ורבנן אמרין סתמן ממחין ופירש רבינו שמשון ממחין בקיאים לתרום דניחא ליה לשותף חבירו שיתרום כיון שהוא בקי אבל אם אינו בקי ודאי לא ניחא ליה והוה ליה תורם שלא ברשות ולי נראה דאפשר לפרש דממחין הוא מלשון המחהו אצל החנוני כלומר שכל אחד מהם סומך על מה שעושה חבירו ומחזיק אותו לעשוי ואילו ידע זה שחבירו תרם לא היה תורם ואינם ממחין היינו שאינו סומך על מה שחבירו עושה ואע"פ שהיה יודע שתרם חבירו היה תורם גם הוא ולישנא דרבינו דייק שכתב ממחין זה על זה ואי לפירוש רבינו שמשון מאי זה על זה. ואמרו עוד בירושלמי מה כשיעור תורה או כשיעור חבירו אין תעבדיניה כשיעור תורה לית ר"י כרבנין אין תעבדיניה כשיעור חבירו ר"י כרבנין ופירש רבינו בפירוש המשנה שנסתפקו במה דאמר ר"י כשיעור אם ר"ל שיעור דאורייתא או שיעור מה שתרם חבירו ואמרו אם רצה באומרו כשיעור התורה והוא אחד מחמשים הרי הוא חולק על דברי חכמים ואם רצה לומר שיעור חבירו הרי הוא מפרש דברי חכמים עד כאן לשונו. ואע"פ שבירושלמי נסתפקו בדבר נקיט ליה הכא רבינו דר"י מפרש דברי חכמים משום דבפרק קמא דתמורה עלה י"ג אמאי דתניא אין תרומה אחר תרומה קאמר מתניתין מני ר"ע היא דתנן השותפין שתרמו זה אחר זה ר"א אומר תרומת שניהם תרומה ר"ע אומר אין תרומת שניהם תרומה וחכמים אומרים אם תרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה ואם לא תרם כשיעור תרומת השני תרומה וכיון דבברייתא זו לא הזכיר ר"י וקתני להאי סברא דר"י בלשון חכמים אלמא קים ליה דרבי יוסי לפרש דברי חכמים אתא ולפיכך פסק רבינו לחלק בין תרם הראשון כשיעור ללא תרם כשיעור ונראה שהוא ז"ל מפרש שמה שאמר ר"י שאם לא תרם הראשון כשיעור תרומת השני תרומה היינו לומר דאף תרומת השני תרומה ולא רצה לפרש דתרומת השני דוקא תרומה ולא תרומת הראשון דמאי אולמיה דהאי מהאי ומ"מ יש קיצור בלשון רבינו שהיה לו לכתוב דהא דקתני אם תרם הראשון כשיעור היינו כשיעור חבירו:

ועדיין יש לדקדק בדברי רבינו שכתב ואם לא היו ממחין ותרם הראשון כשיעור וכו' ובירושלמי אמרו ואם בשאינם ממחין אוף רבנין מודו לר"ע דתרומת שניהם תרומה ולא

פליגי אלא בסתם והיאך פסק רבינו שאם לא היו ממחין ותרם הראשון כשיעור אין תרומת השני תרומה. וי"ל שהוא ז"ל מפרש דהכי קאמר ואי בשאינם ממחין יש צד דאף רבנן מודו דתרומת שניהם תרומה והיינו בלא תרם הראשון כשיעור וזה מה שיחזק עוד מה שפירש דכי אמר ר"י תרומת השני תרומה היינו אף תרומת השני תרומה:

ואכתי איכא למידק למה השמיט רבינו דין בסתם דמוקי ביה הירושלמי פלוגתייהו וקאמר דלרבנן סתמן ממחין ובדברי רבינו אין הכרע דמדיוקא דרישא משמע דסתמן אינם ממחין ומדיוקא דסיפא איכא למשמע איפכא וצ"ע. והר"י קורקוס ז"ל כתב שיש לפרש דברי רבינו ואם אין ממחין וכו' דהכי קאמר אם אין ידוע שהם ממחין והוא הסתם הנזכר בירושלמי ורישא דמילתיה דוקא אם ממחין היינו שידוע שהם ממחין וסיפא דאין ממחין היינו דאין ידוע שהם ממחין עכ"ל:

וכתב עוד הר"י קורקוס ז"ל שהקשו המפרשים על משנה זו מדדרשינן בפרק האיש מקדש אתם ולא שותפים ותירץ הוא לדעת רבינו דס"ל כתירוצא דירושלמי בריש תרומות כאן להלכה כאן למעשה פי' כאן לכתחלה כאן בדיעבד דבדיעבד הויא תרומה בשותפין לא קפדי אהדדי אבל לכתחלה גזרינן מאן דלא קפיד אטו דקפיד ויהיה פי' דברי רבינו כל התורם מהן כיון שכבר תרם תרומתו תרומה או שהוא סובר דההיא דרשא דלא כהלכתא ופליגא אמתניתין ואמתניתין סמכינן וזה היותר נראה בדעת רבינו עכ"ל:

הלכה ט

האומר לשותפו וכו'. משנה בפ"ג דתרומות (מ"ד) הרשה את בן ביתו או את עבדו או את שפחתו לתרום ת"ת ביטל אם עד שלא תרם ביטל אין ת"ת אם משתרם ביטל תרומתו תרומה ובירושלמי (הלכה ב') ולית הדא פליג על דר"ל דר"ל אמר אין אדם מבטל שליחותו בדברים תיפתר כגון שא"ל לך וקבע בצפון והלך וקבע בדרום. והא דר"ל איתא בקידושין בפרק האומר (דף נ"ט) ופליג עליה ר"י ואסיק גמרא דהלכה כר"י וכיון דלר"י אתי דיבור ומבטל דיבור אפילו לא שינה אין תרומתו תרומה וא"כ יש לתמוה על רבינו שפסק שאם לא שינה תרומתו תרומה וכבר השיגו הראב"ד:

וכתב א"א מה ראה זה המחבר שפסק כר"ל וכו'. ועוד יש לתמוה על רבינו דהתם בקידושין אותביה ר"י לר"ל מהאי מתני' ושני ליה שאני נתינת מעות ליד אשה דכמעשה דמי ולא אתי דיבור ומבטל מעשה ומשמע דאפילו ר"ל לא אמר דלא אתי דיבור ומבטל דיבור אלא בשיש מעשה בדיבור ראשון אבל אם אין בו מעשה כי מתניתין מודה דאתי דיבור ומבטל דיבור וא"כ אפילו לר"ל לא בעינן שינה לפום גמרא דידן. ועל הירושלמי יש לתמוה אמאי לא שני כדשני בגמרא דידן ומיהו בהא י"ל דתרי תירוצי איכא במילתא

חד נסיב גמרא דידן וחד נסיב הירושלמי ומדחזינן דר"ל סתם ואמר לא אתי דיבור ומבטל דיבור משמע טפי דלא שאני ליה בין דיבור דאית ביה מעשה לדיבור דלית ביה מעשה ומ"מ תמיהא קמייתא שהשיגו הראב"ד צ"ע, והר"י קורקוס ז"ל תירץ שרבינו סובר דגבי תרומה וכיוצא בה מודה גם ר"י דלא אתי דיבור לבטל השליחות ולא דמי לקידושין דבקידושין אורחייהו דנשי למיקפד שלא לינשא רק למי שלבה חפץ כי יש קפידא רבה בדבר ולכך סבר ר"י דבדיבור לחוד חוזרת אבל כרי העומד ליתרם אין דרך להקפיד האם יתרום זה או זולתו כיון שעומד לכך דהא איצטריך קרא למעוטי תורם שלא ברשות ואלו גבי קידושין אין הדבר צריך לאמרו ושותף תורם שלא מדעת שותפו ואריס תורם שלא ברשות בבא בע"ה ואמר כלך אצל יפות סגי והויא תרומה משא"כ בקידושין וכיון שכן לדעתכם קרינן ביה הואיל ועשהו שליח ולא סגי דיבור לבטוליה שליחותיה דלא ליהוי תרומה אא"כ שינה שליחותו שא"ל לקבוע בדרום וקבע בצפון ומיהו אם לא חזר ודאי שתרומתו תרומה אע"פ ששינה שכך כ' רבינו הואיל וביטל שליחותו מקודם אינה תרומה פירוש דלא תימא שמפני ששינה הוא דלא הויא תרומה אף אם לא ביטל אלא ביטל נמי בעינן והטעם דשינוי זה אין דרך להקפיד ולא הויא קפידא לבטל התרומה כיון שלתרום עומד אלא שכיון שחזר ומצאה חזרה וקפידא מקום לחול וחלה ובודאי שזה מוכרח שהרי בירושלמי העמידו בשינה והוא מחלוקת בין חזר ללא חזר. ומעתה אין מקום להקשות על רבינו מה שהקשה ר"י בעל הטורים שכתב ואיני מבין דבריו כיון שביטל השליחות קודם שתרם ל"ל שינה אפילו בלא שינה אינה תרומה ואם שינה אפילו לא ביטל השליחות אינה תרומה ע"כ וכבר הוכחתי דאי קשיא הך בתרייתא על הירושלמי קשיא אלא דודאי לא קשיא לא הא ולא הא כאשר כתבתי והיינו דבגמרא דידן משני רבא קושיא דמקשה ר"י לר"ל אע"ג דלית הלכתא כוותיה ולא קאמר תרגמא אליבא דר"ל משמע דרבא כר"ל ס"ל גבי תרומה מיהת מדמתרץ לה אליביה והשתא דאתינא להכי אפשר שאפילו אם ר"י חולק גם גבי תרומה כיון דרבא סבר כוותיה דר"ל גבי תרומה מיהת מדמשני לה אליביה מהטעם שנתבאר עכ"ל:

הלכה י

אריס שתרם וכו'. תוספתא בפרק קמא דתרומות ומסיים בה אבל אין רשאי להוציא מעשר אלא על חלקו בלבד. כתב הר"י קורקוס ז"ל ואע"ג דאמרינן בפרק האיש מקדש (קידושין דף נ"ב) ובפרק הניזקין (דף מ"א) אתם ולא אריסין אפשר דהיינו בתורם על חלקו של בע"ה והכא בתורם על חלקו וכדמסיים בתוספתא א"נ דהתם לכתחלה והכא

דיעבד כמו שתירצו בירושלמי שכתבתי למעלה וכן מוכיח בההיא דהניזקין והוא הנראה בדעת רבינו עכ"ל:

והאפוטרופסין תורמין נכסי וכו'. שם בתוספתא ובפרק הניזקין עלה נ"ב תניא דה"מ להאכיל אבל לא להניח ורבינו לא חשש לכתבו כאן לפי שסמך על מ"ש בסוף הלכות נחלות:

הלכה יא

הגנב והגזלן וכו'. **ואם היו הבעלים רודפים אחריהם וכו'**. תוספתא פ"ק דתרומות ובפרק הגוזל ומאכיל (בבא קמא דף קי"ד) מייתי מתניתין דפכ"ו דכלים עורות של גזלן אין מחשבה מטמאתן ושל גנב מחשבה מטמאתן ר"ש אומר חילוף הדברים של גזלן מחשבה מטמאתן ושל גנב אין מחשבה מטמאתן לפי שלא נתייאשו הבעלים אמר עולא מחלוקת בסתם אבל בידוע דברי הכל יאוש קני רבה אמר בידוע נמי מחלוקת ת"ש הגנב והגזלן והאנס הקדשן הקדש ותרומתן תרומה ומעשרותן מעשר מני אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב בשלמא לעולא וכו' בידוע וד"ה היא אלא לרבה [קשיא] וכו' בליסטים מזויין ור"ש היא א"ה היינו גזלן תרי גווני גזלן ופירש"י אבל בידוע דשמעינן דמייאש ד"ה יאוש כדי קני ורבינו (בפכ"ד) מהלכות כלים פסק כעולא ומפני כך פסקו להאי תוספתא מאחר דלעולא ד"ה היא ומ"מ קשה שהו"ל לפרש דבידוע שנתייאשו הבעלים דוקא היא וי"ל דכיון דקתני סיפא ואם היו הבעלים רודפין אחריהם משמע בהדיא דרישא בשנתייאשו הבעלים היא:

הלכה יב

הבן והשכיר והעבד והאשה וכו'. תוספתא פ"ק דתרומות:

הבן כשאוכל עם וכו'. גם זה שם בתוספתא:

הלכה יג

הפועלים אין להם רשות לתרום וכו'. זהו פירוש מה ששנינו בפרק שלישי דתרומות (משנה ד') הפועלים אין להם רשות לתרום חוץ מן הדרוכות שהם מטמאין את הגת מיד:

וכתב הראב"ד א"א לשון המשנה כך הוא חוץ וכו':

הלכה יד

פועל שאמר לו ב"ה וכו'. תוספתא פ"ק דתרומות ומסיים בה שאין הגורן נכנס אא"כ נתרם.

כתב הראב"ד א"א לשון התוספתא כך הוא וכו'. וכפי נוסחת הראב"ד לא אמר לו ב"ה תרום אלא כנוס גרני בלבד אמר לו והוי כאילו אמר לו תרום שאין הגורן נכנס אא"כ

נתרם ורבינו גורס שאמר לו תרום אלא שבעה"ב אמר לו כנוס ותרום והוא תרם ואחר כך כנס ואשמעינן דאפילו הכי תרומתו תרומה משום דכנוס ותרום דאמר בע"ה לאו דוקא שיתרום אח"כ קאמר שהרי אין דרך לכנוס אלא א"כ נתרם:

הלכה טו

העכו"ם שהפריש תרומה משלו וכו' במה ד"א בא"י וכו'. זהו פירוש רבינו במשנה במנחות פרק רבי ישמעאל עלה ס"ז שמירוח העכו"ם אינו פוטר גזירה משום בעלי כיסים ורש"י והתוספות פירשו בע"א:

ובודקין את העכו"ם וכו'. בפרק קמא דערכין עלה ו':

הלכה טז

המתכוין לומר תרומה וכו'. משנה פרק ג' דתרומות (משנה ח'):

הפריש תרומה במחשבתו וכו'. בס"פ כל הגט (גיטין דף ל"א) פירשו כן רש"י והתוספות על הא דתניא שהתרומה ניטלת במחשבה מדכתיב ונחשב לכם תרומתכם ובפרק האיש מקדש (קידושין דף מ"א:) פריך גמרא מה לתרומה שכן ניטלת במחשבה:

הלכה יז

המפריש תרומה על תנאי וכו'. נלמד מהדין שכתב רבינו לקמן בסמוך התורם בור של יין:

וכן המפריש תרומה ומעשרות וכו'. בס"פ הנודר מן הירק (נדרים דף נ"ט) והרי תרומה דאי בעי מיתשיל עלה ובטלה ברובא פירש הר"ן דאי בעי מיתשיל עלה ע"י פתח וחרטה כשאר נדרים:

ודע דהתם בגמרא אמרינן בתרומה ביד כהן עסקינן דלא מצי מיתשיל עלה ופירש הרא"ש דכיון שיצאת מרשות ישראל וקיים בה מצות נתינה תו לא מצי לאפקועי שם תרומה מינה על ידי שאלה ויש לתמוה על רבינו למה השמיט זה ואפשר שרבינו היה מפרש כמו שכתב הרא"ש בשם הר"א ממיץ דאכהן קאי דלא מצי מיתשיל שהרי לא קרא עליה הוא שם תרומה אבל ישראל המפרישם מצי מיתשיל עלה אפילו היא ביד כהן ואפשר שמאחר שכתב רבינו המפריש תרומה ומעשרות וניחם עליהם משמע שפיר דמיירי בשלא היה אלא הפרשה בלבד ועדיין לא באה ליד כהן:

הלכה יח

התורם בור של יין וכו'. משנה בסוף טבול יום (פ"ד מ"ז) וכת"ק:

הלכה יט

ומ"ש בד"א בתרומה גדולה וכו'. ירושלמי פ"ב דתרומות (הלכה א') משנה שניה:

וכתב הראב"ד פירוש ואינו חושש וכו'. ואיני יודע אהיכא קאי ונראה שבנוסחא שלו היה כתוב ואינו חושש שמא יאבדו וכו'. ובא לפרשו אבל אין כתוב כן בנוסחא דידן לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי ולא בדברי רבינו:

הלכה כ

האומר שלמעלה תרומה וכו'. ירושלמי סוף פרק רביעי דתרומות:

הלכה כא

התורם את הגורן וכו' עד סוף הפרק. תוספתא פרק שלישי דתרומות וקצתו איתא נמי במשנה סוף מעשרות:

פרק ה

הלכה א

אין תורמין אלא מן היפה וכו'. משנה בפ"ב דתרומות (משנה ד') כל מקום שיש כהן תורם מן היפה וכל מקום שאין כהן תורם מן המתקיים וכתנא קמא.

ומה שכתב כיצד תורם תאנים על הגרוגרות וכו'. בפרק כל המנחות עלה נ"ה:

הלכה ב

תורמין בצל שלם וכו'. שם משנה בפרק שני דתרומות וכת"ק.

ומה שכתב בכ"מ כלומר בין שיש שם כהן בין שאין שם כהן וכן משמע בפרק כיצד מברכין (ברכות דף ל"ט:) לפי מה שנראה שמפרש רבינו:

אין תורמין ממין על שאינו מינו וכו'. משנה שם ואיתיה בפ"ק דתמורה (דף ה') ופ' בתרא דבכורות (דף נ"ג):

הלכה ג

הקישות והמלפפון מין אחד. גם זה משנה שם וכת"ק:

כל מין תאנים וכו' עד מפני שאינן אוכל אדם. ג"ז משנה שם.

והא דאבל לא מן הרע על היפה. [נמי שם] ואיתיה בפרק האיש מקדש ופרק האשה רבה (יבמות דף פ"ט:):

הלכה ד

אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו וכו'. משנה פ"ק דתרומות (משנה י'):

ומ"ש שנאמר כדגן מן הגורן. בפ"ק דבכורות יליף לה מקרא אחרינא ובספרי זוטא יליף לה מקרא אחרינא:

הלכה ה

מאימתי תורמין את הגורן משיברור ברר מקצת תורמין מן הברור על שאינו ברור. כ"כ בנוסחא שלפני ובנוסחא אחרת מצאתי מאימתי תורמין את הגורן משיכבור כבר מקצת תורמין מן הכבור על שאינו כבור והוא מלשון כברה שנותנין חטה בכברה כדי שירד המוץ ומתוך התוספתא פ"ב דתרומות נראה לגרוס מאימתי תורמין הגורן משיצבור צבר מקצת תורמין מן הצבור על שאינו צבור והיא הגירסא היותר נכונה בעיני:

המכניס שבלים וכו'. בספ"ק דביצה עלה י"ג ופסק כרבי:

הלכה ו

(ו-ז) **מאימתי תורמין את הגת וכו'**. תוספתא פרק שני דתרומות:

מאימתי תורמין את הזיתים משיטענו. שם בירושלמי ובתוספתא ופירוש משיטענו הקורה עליהם:

הלכה ז

אין תורמין מן הטהור על הטמא וכו' עד לא יתרום מן הטהור על הטמא לכתחלה. משנה רפ"ב דתרומות (משנה א):

ומש"כ והלכה למשה מסיני. שם באמת אמרו העיגול [של דבילה] שנטמא מקצתו תורם מן הטהור שיש בו על הטמא שיש בו ואמרינן כל מקום שאמרו באמת אמרו הל"מ.

ומה שכתב ותורמין ת"מ וכו'. ירושלמי שם:

הלכה ח

אין תורמין מן הטמא על הטהור וכו'. שם (משנה ב) אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם שוגג תרומתו תרומה מזיד לא עשה כלום וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל מפריש עליו והולך שוגג מה שעשה עשוי מזיד לא עשה כלום ר"י אומר אם היה יודע בו מתחלה אע"פ שהוא שוגג לא עשה כלום ופסק רבינו כר"י ואפשר שהטעם משום דאמרינן בירושלמי (שם ה"א) תני בשם ר' יוסי אם תרם מן הטמא על הטהור בין בשוגג בין במזיד מה שעשה עשוי רבי פנחס בעי קומי ר' ייסא [עד] כדון כסבור בהם שהם טהורים היה יודע שהם טמאים וסבור שמותר לתרום מן הטמא על הטהור א"ל יאות רבי סבר כר' יהודה ברם כרבי יוסי היא הדא היא הדא ומפרש רבינו דה"ק יפה אתה אומר שהלכה כר"י שהוא כדבריך. ובריש פרק האשה רבה (יבמות דף פ"ט) איתמר עלה דמתניתין מאי במזיד לא עשה ולא כלום אמר רב חסדא לא עשה כלום כל עיקר דאפילו ההיא גריוא הדר לטיבלא רב נתן ברבי אושעיא אמר לא עשה ולא כלום לתקן את השירים אבל תרומה הוי ופירש רש"י את השירים את הטהור שזה היה עושה אותו

שירים אבל תרומה הוי וקדשה ויחזור ויתרום מן הטהור ופסק רבינו כרב נתן משום דאמר ליה רבה לר"ח לדידך וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה וכל ראיות דאייתי רב חסדא למימר דב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה דחו להו דלא דמו להאי.
ומ"ש וכן בתרומת מעשר נראה שטעמו מדאמרי' בירוש' פ"ק דתרומות דלר' יוסי שוים ומינה איכא למילף לדידן לר' יהודה דפליג עליה ופסק רבינו כמותו ופשטא דמתניתין דרבי יהודה אתרומה ואתרומת מעשר קאי:

הלכה ט

אין תורמין מן המחובר וכו'. משנה פ"ק דתרומות (משנה ה) ובקידושין פרק האומר (דף ס"ב) בעא מיניה רב אסי מר' יוחנן פירות ערוגה זו תלושים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו מהו אמר ליה כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי ותניא כוותיה ומסיים בה בברייתא יתר על כן אמר ראב"י אפילו אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו [מחוברין פירות ערוגה זו מחוברין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו] תלושין לכשיביאו שליש ויתלשו והביאו שליש ונתלשו דבריו קיימים אמר רבה לא אמר ראב"י אלא בשחת אבל באגם לא רב יוסף אמר אפילו באגם וכו' כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה [הרי היא] מקודשת לי לא אמר כלום וא"ר חנינא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימים אי כרבה בשהוכר עוברה אי כר"י אע"פ שלא הוכר עוברה ואיכא דאמרי אמר רבה לא אמר ראב"י אלא בשחת דבי כיבשי אבל בשחת דבי שקיא לא רב יוסף אמר אפילו בשחת דבי שקיא כמאן אזלא הא דתניא האומר לחבירו אם ילדה אשתך נקבה [הרי היא] מקודשת לי לא אמר כלום וא"ר חנינא לא שנו אלא שאין אשתו מעוברת אבל אשתו מעוברת דבריו קיימים כמאן בשהוכר עוברה ודברי הכל אמר אביי ראב"י ורבי ור"מ כולהו סבירא להו אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ע"כ בגמרא. ולענין הלכה רבינו פסק בפ"ז מהלכות אישות כר' חנינא דבהוכר עוברה מקודשת וכתב הר"ן שטעמו מפני שהוא מפרש דאביי דסבירא ליה דלית הלכתא כראב"י לא פליג בהדי רבה ור"י בדינא דכולהו מודו בשחת דבי כבשא דשב"ל הוא ומהני בתרומה ואשתו מעוברת נמי בשהוכר עוברה מקודשת מיהו רבה ורב יוסף טרחי לאוקמי מילתא דראב"י בשחת דהוי דשב"ל כי היכי דתיקום אליבא דהלכתא דקיימא לן משנת ראב"י קב ונקי ואביי סבירא ליה דראב"י אפילו באגם ואפילו בפחות מכן אמר דקסבר אדם מקנה דשלב"ל ומש"ה אוקמי' בשיטה ומיהו כולהו מודו דשחת והוכר עוברה דשב"ל מיקרי עכ"ל. ואיכא למידק עליה דא"כ למה פסק

כאן שצריך בהביאו שליש בעת שאמר הא אפילו בשחת דבי כבשא מיקרי דבר שבא לעולם לפי דבריו ז"ל לפיכך נראה לי שרבינו סובר דכיון דאוקימנא לראב"י בשיטה לית הלכתא כוותיה ומש"ה פסק דבעינן שהביאו שליש והוכר עוברה אפילו לרבנן מקודשת דחשיב בא לעולם כמו הביאה שליש בתבואה. ואע"ג דהוה אפשר לומר דכיון דקיימא לן משנת ראב"י קב ונקי וגם מדחזינן דרבה ור"י פליגי אליביה אלמא סבירא לן כוותיה וגם מדמהדר גמרא לאוקמי לדרבי חנינא כרבה וכר"י ואליבא דראב"י משמע דסבר גמרא דהלכתא כוותיה ואע"ג דקיימא לן אין אדם מקנה דשלב"ל הכא חשיב דשב"ל כיון שהוא שחת לרבה או אגם לר"י ואע"ג דאביי פליג ואמר דהאי נמי הוי דשלב"ל הוה ליה יחידאה ועי"ל דאביי נמי מודה בשחת או באגם דהוי דבר שבא לעולם אלא דסבר דראב"י אפילו מקמי דליהוי אגם קאמר מדסתם דבריו ומש"ה אוקמיה בשיט' אבל כל שהוא שחת או אגם דבר שבא לעולם חשיב לאביי עכ"ז פסק רבינו והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאמר משום דאמרינן בירושלמי פ"ק דתרומות ולא מפירות שהביאו שליש על פירות שלא הביאו שליש ואע"ג דבירושלמי פ"ק דתרומות אמרינן שאם תרם תרומתו תרומה הכא שאני שהוא ממחובר על התלוש. ועוד דבירושלמי רפ"ט דתרומות אמרינן הדא אמרה הפריש מפירות שלא הביאו שליש לא קדשו. ויש תוס' בספרי רבינו שכתוב בהן אפי' אמר לכשיתלשו וטעות סופר הוא וצריך למוחקו ואם נפשך שלא לשבש הספרים כ"כ לא תמחוק אלא תיבת אמר בלבד וה"ק אפילו לכשיתלשו אינם תרומה כיון שהוא לא אמר לכשיתלשו ומ"מ יש ייתור לשון בדברי רבינו דנקט היו לו פירות תלושין וכו' ונקט היו לו שתי ערוגות וכו' ותרתי למה לי ובסוף נראה שיש חסרון ונ"ל שהנוסחא הנכונה בדברי רבינו כך היא כיצד היו לו שתי ערוגות ואמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים או שאמר פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לא אמר כלום אבל אם אמר פירות ערוגה זו תלושין יהיו תרומה על פירות ערוגה זו מחוברים לכשיתלשו או שאמר פירות ערוגה זו מחוברים יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושין לכשיתלשו ונתלשו הואיל ובידו לתולשן אינו מחוסר מעשה ולכשיתלשו דבריו קיימים והוא שיביאו שתיהן שליש בעת שאמר:

הלכה י

אין תורמין מן הלח על היבש וכו' עד וליקט בערב תורם מזה על זה. תוספתא דתרומות פרק ד':

הלכה יא

אין תורמין מפירות שנה זו וכו'. משנה פ"ק דתרומות (משנה ה) אין תורמין וכו' מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש וכו' ואם תרם אין תרומתו תרומה.

ומה שכתב שנאמר שנה שנה. פ"ק דר"ה (דף י"ב:) ובר"פ בתרא דבכורות (דף נ"ג:) ומאחר דמקרא יליף לה אינה תרומה:

ליקט ירק ערב ר"ה וכו'. ברייתא פ"ק דר"ה עלה י"ב.

ומ"ש וכן אם ליקט אתרוג בערב ט"ו בשבט וכו'. שם עלה י"ב:

הלכה יב

אין תורמין מפירות הארץ וכו'. משנה פירקא קמא דתרומות (מ"ה) ויליף לה בספרי מדכתיב וכל מעשר הארץ מזרע הארץ ומאחר דמקרא יליף ממילא משמע שאם תרם אינה תרומה כמו ששנו במשנה הנזכרת:

הלכה יג

המפריש תרומה ממעשר ראשון וכו': **כתב** הראב"ד אין אלו אלא דברי תימה וכו'. ונראה לומר שרבינו גורס במשנה פרק קמא דתרומות (מ"ה) אין תורמין ממעשר שלא ניטלה תרומתו ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו כדקס"ד דהראב"ד דבדוקא נקט רבינו אלא לרבותא נקט שלא ניטלה תרומתו שאע"פ שהוא טבול לתרומה גדולה אין תורמין ממנו וכל שכן היכא דניטלה תרומתו דאין תורמין ממנו ועל דרך זה יתפרש מעשר שני והקדש שלא נפדו וכ"ש אם נפדו דפשיטא דחולין גמורים הם:

הלכה יד

אין תורמין מדבר שהוא חייב מן התורה וכו'. נלמד מדין עציץ נקוב ושאינו נקוב ודמאי וודאי שיבא בסמוך.

ומ"ש ואם תרם תרומתו תרומה ויחזור ויתרום לא קאי אלא למאי דסמיך ליה מן המחוייב מדבריהם על החיוב מה"ת דאילו רישא דהיינו שתרם מדבר שהוא חייב מה"ת על דבר שהוא חייב מדבריהם דינא דתרומתו תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות ורבינו לא נחת הכא אלא ללמדנו דתרומתו תרומה ואילו לומר דלא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות סמך על מש"כ גבי תרם מן הנקוב על שאינו נקוב:

הלכה טו

עציץ נקוב הרי הוא כארץ. משנה ספ"ה דדמאי (משנה י').

ומ"ש וכמה יהא בנקב וכו' משנה ספ"ב דעוקצין (מ"י).

ומ"ש והוא פחות מכזית בס"פ המצניע (שבת דף צ"ו):

זרע תבואה בעציץ שאינו נקוב וכו'. במנחות פ' ר' ישמעאל (מנחות דף ע') א"ל רבי חנינא בר מניומי לאביי עציץ [שאינו] נקוב מהו אי לא נקוב הא לא נקוב דילמא חזר ונקבו קא אמרת ומוכח התם שפירושו כמ"ש רבינו ואע"ג דלא איפשיטא התם איפשיטא בירושלמי פרק בתר' דמעשרות הלכה רביעית שאמרו עכשיו נקב:

הלכה יז

(טז-יז) **התורם מפירות הגדלים בארץ וכו' התורם מן הדמאי על הדמאי וכו' עד ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות**. משנה ספ"ה דדמאי (משנה י' י"א):

הלכה יח

אין תורמין שבלים על החטים וכו'. **ומ"ש וזיתים על השמן וכו' עד לעשותן צמוקים**. משנה פ"ק דתרומות ופ' כל המנחות באות מצה:

וכן תורמין מזיתי שמן וכו' על שאינו מבושל. משנה פרק שני דתרומות (משנה ו'):

ומה שכתב מן הצלול וכו'. תוספתא פרק רביעי אלא שבתוספתא כתובה בחילוף והוא טעות סופר.

ומה שכתב מתאנים על גרוגרות וכו'. ירושלמי פרק שני דתרומות ותוספתא פרק רביעי.

ומה שכתב ותורמין חטים על הפת וכו'. תוספתא דתרומות בפרק רביעי אלא ששם כתוב אבל לא פת על החטים אלא לפי חשבון ומצאתי כתוב שכך הגירסא בספרי רבינו המוגהים ונראה שהטעם מפני שהחטים נקראים יפה מפני שהם מתקיימים יותר מהפת ועוד שהחטים יכול לעשות פת אם ירצה והפת אינו יכול להחזירו חטים:

הלכה כ

(יט-כ) **אין תורמין שמן על הזיתים הנכתשים וכו' עד אינו צריך לחזור ולתרום**. משנה פ"ק דתרומות (משנה ד'):

הלכה כא

אין תורמין חומץ על יין וכו'. בתוספתא פ"ד רבי יוסי אומר יין וחומץ שני מינים וחכמים אומרים מין אחד ופסק כחכמים ומכל מקום אין תורמין חומץ על יין מפני שהוא מן הרע על היפה. וק"ל למה לא סיים בה ואם תרם תרומתו תרומה וי"ל שמאחר שכתב שהם מין אחד ממילא משמע.

ומ"ש היה בלבו לתרום מן היין על היין ונמצא בידו חומץ אינה תרומה כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו והיא תוספתא פ"ד דתרומות והטעם שאע"פ שיין וחומץ מין אחד כיון שהוא נתכוין לתרום מן היפה אם עלה בידו מן הרע הוה ליה תרומה בטעות ואינה תרומה.

ומ"ש היה בלבו לתרום חומץ על חומץ ונמצא בידו יין תרומתו תרומה כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו והוא ג"כ שם בתוספתא אלא שהיא כתובה בשיבוש וטעם הדבר שמאחר שהיה בלבו לתרום מן הרע על הרע ועלה בידו מן היפה על הרע שפיר דמי שהרי מין אחד הם:

הלכה כב

(**כב-כג**) **התורם חבית של יין על היין וכו'**. משנה בפרק ג' דתרומות (משנה א') ומ"מ ק"ל דבתוספתא פרק ד' דתרומות קתני עלה דברי רבי יוסי שרבי יוסי אומר יין וחומץ שני מינים וחכמים אומרים מין אחד ומאחר שרבינו פסק כחכמים היאך פסק כמשנה זו. ונ"ל דמשמע לרבינו דההיא תוספתא משבשתא היא דהא איכא למימר דכיון דנתכוון לתרום יין אם היה חומץ הוה ליה תרומה בטעות ואפי' לרבנן אינה תרומה והיינו דסתם לה תנא דמתני' בלא מחלוקת וגמרא דידן סמך על ההיא מתניתין גבי הבודק את החבית שיבא בסמוך. ומצאתי לסמ"ג שכתב אין תורמין חומץ על היין ואם תרם בשוגג אינה תרומה במזיד תרומתו תרומה אבל תורמין יין על חומץ דתניא בפרק הספינה לרבנן דרבי שהיין והחומץ מין אחד הם לענין תרומה ומעשר ואע"פ שבירושלמי פוסק כרבי מכל מקום מודה רבי שאם תרם כבר תרומתו תרומה דמן התורה הוו מין אחד כך כתב רבינו שמשון עכ"ל:

ומ"ש וכן התורם קישות וכו'. שם במשנה (בריש פ"ג) התורם קישות ונמצאת מרה אבטיח ונמצא סרוח תרומה ויחזור ויתרום ומדקתני ונמצאת מכלל דמעיקרא לא הוה ידע והכי אמרי' בר"פ האשה רבה (יבמות דף פ"ט) ומשמע לרבינו דבספק קודם שתרם הסריח מיתניא מתניתין שאם ידוע שקודם שתרם הסריח אינה תרומה ואם ידוע שאחר שתרם הסריח אינו צריך לחזור ולתרום.

ומה שכתב או שנמצאו נקורין ירושלמי פ"ג דתרומות (הלכה א') אבטיח ונמצא נקור תרומה ויחזור ויתרום ומפרש רבינו כמו במתניתין דבספק מיתניא. וא"ת היכי מצי לפרושי מתניתין דנמצאת מרה בספק הא מרה מעיקרא היא עיין בירושלמי שם ובתוספות פרק האשה רבה ובתוספתא בתרא (עלה קמ"ג) ואפשר לומר עוד דנעשית מרה מחמת עיפוש שאירע בה ואינה סרוחה (או שהסריחה) ואינה מרה.

ומ"ש תרם חבית של יין ונמצאת מגולה בתוספתא דתרומות פ"ד והיה ראוי לכתוב כאן רבינו וכן אלא שסמך על מ"ש בסמוך וכן דקאי נמי אנמצאו נקורין והיינו נקורין היינו מגולה:

ואין אחת משתיהן מדמעת וכו'. לכל מה שכתב תרומה ויחזור ויתרום קאי שהרי עד מדמעות בקטנה שבשתיהן שנוי במשנה רפ"ג דתרומות גבי תורם קישות ונמצאת מרה וכו' ותורם חבית של יין ונמצאת חומץ:

הלכה כג

ומ"ש וכן אם אכל זר וכו' הוא נלמד ממה ששנינו בפרק ז' דתרומות גבי שתי קופות שאין ידוע אי זו היא של תרומה ואי זו היא של חולין.

ומה שכתב וכיצד הוא עושה בשתיהם וכו'. ירושלמי בפרק שלישי דתרומות:

הלכה כד

הבודק את החבית וכו' ברייתא פ' המוכר פירות (בבא בתרא דף צ"ו) ובריש נדה (דף ב') וכרבי יוחנן ואע"ג דריב"ל פליג וקי"ל כוותיה לגבי ר"י שא"ה דדרומאי מתנו משמיה דריב"ל כר"י ועוד דבפרק בתרא דע"ז איפליגו אביי ורבא בריחיה חלא וטעמיה חמרא וקם ליה רבא כר"י וכן פסקו התוספות ועיין בירושלמי ס"פ כל הגט. ומ"מ יש לתמוה דהא בסוף קידושין ובריש נדה רמי האי ברייתא אברייתא דמקוה ומשני מאן תנא חבית ר' שמעון אבל רבנן אומרים טבל למפרע ולמה פסק רבינו כר"ש במקום רבנן ואפשר דמשמע לרבינו דכיון דבפ' המוכר פירות איפליגו אמוראי בההיא ברייתא שמע מינה דהלכתא היא:

הלכה כה

בשלשה פרקים בודקים את היין וכו'. משנה בס"פ כל הגט (גיטין דף ל"א) ואע"ג דר"י קתני לה משמע לרבינו דליכא מאן דפליג עליה. ודע דאהא דקתני בקדים של מוצאי החג אמרינן בגמרא תנא בקידום של מוצאי החג של תקופה ופי' רש"י של תקופה אם כבר נכנס' תקופת תשרי אבל משכה תקופת תמוז עד כאן לא ואיני יודע למה השמיטו רבינו:

ויין מגתו מפרישין עליו וכו'. בירושלמי יין מגתו מפרישין עליו בחזקת שהוא יין עד מ' יום וטעמו מפני שאינו רגיל להחמיץ תוך מ' יום וכן נראה להגיה בדברי רבינו ולכתוב עד במקום בן:

הלכה כו

המניח פירות וכו'. במשנה בסוף פרק כל הגט ואף על גב דקתני בה ואם אבדו הרי זה חושש מעת לעת דברי ר"א בן שמוע הא אמרינן בגמרא דחלוקים עליו חביריו דתניא מקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע בין בר"ה בין ברה"י טמאות:

פרק ו

הלכה א

תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים בין גדולים בין קטנים וכו'. פשוט בפרק הערל ובפרק אלמנה לכ"ג ובפרק אע"פ.

ומה שכתב ובהמתן. משנה בסוף תרומות (פי"א מ"ט):

עבד כהן שברח ואשת כהן שמרדה וכו'. גיטין (עלה י"ב) ותוספתא פ"י דתרומות:

הלכה ב

תרומה של תורה וכו'. בפ"ב דכתובות (כ"ד כ"ה):

ותרומה טהורה וכו' אינה ניתנת אלא לת"ח כהן וכו'. בר"פ הזרוע (חולין ק"ל:) אין נותנין מתנה לכהן ע"ה.

ומה שכתב לפיכך נותנין תרומה טמאה לכל כהן שירצה. בפ"ד דחלה (מ"ט) אלו ניתנים לכל כהן תני בהדייהו שמן שריפה ופירש רבינו לכל כהן בין חבר בין ע"ה ור"ש פי' דלא לע"ה קאמר אלא לחבר אע"פ שאינו אוכל חולין בטהרה וזה דעת הראב"ד שכתב א"א זה אינו מחוור עכ"ל ובירושל' מוכיח כדברי רבינו.

ומ"ש לפיכך נותנין תרומה טמאה לכל כהן שירצה [קשה] דהא איכא למיחש שמא יאכלנה ואסור לאכול תרומה טמאה כמו שקדם וצריך עיון:

הלכה ג

ישראלית שנשאת לכהן וכו'. משנה פרק יוצא דופן (נדה דף מ"ד:).

ומה שכתב וחזה ושוק בפרק יש מותרות (יבמות דף פ"ז) נתבאר שאשת כהן אוכלת חזה ושוק:

ודין תורה שתאכל משנתארסה וכו'. בפרק אף על פי (כתובות דף נ"ז):

הלכה ד

חרשת ושוטה וכו'. בריש פרק חרש (דף קי"ב:) ומיהו קשה דהא מקשינן עלה וליכול קטן אוכל נבילות הוא גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת בתרומה דאורייתא ויש לתמוה למה כתב רבינו דלא כמסקנא:

הלכה ה

הזר אסור לאכול תרומות וכו' תושב זה שכיר עולם שכיר זה שכיר שנים. בר"פ הערל (יבמות דף ע') ובפרק קמא דקידושין (דף ד') ובס"פ התערובות (דף פ"ב).

ומ"ש רבינו וע"ע הרי הוא כתושב ושכיר. בת"כ פרשת אמור יכול אפילו קנה ע"ע יאכל בתרומה ת"ל כסף יצא ע"ע שאין כסף עכ"ל ויש לתמוה דמשמע דקנוי קנין עולם

היינו נרצע וקנוי קנין שנים היינו סתם ע"ע שעתיד לצאת בשביעית וכן פירש"י וכיון דילפינן מתושב ושכיר שאין שום ע"ע אוכל למה הוצרך ת"כ למעט ע"ע מכסף וכן יש לתמוה על רבינו שכתב דע"ע הרי הוא כתושב ושכיר שהרי תושב ושכיר היינו ע"ע ואין לומר דתושב ושכיר בכנענים מיירי דהא ת"כ גופיה קאמר דעבדים אוכלים בתרומה וכן מפורש במשנה פרק הערל ובכמה דוכתי וקנוי קנין עולם דהיינו עבד היכי קאמר דלא אכיל ושמא י"ל דקנוי קנין עולם היינו ששכר עצמו לעבדו לעולם ולא מכר עצמו להיות גופו קנוי שיוכל למוכרו לאחר כמו שהוא העבד אבל קשה דבס"פ התערובות ובריש קידושין קאמר גמרא בהדיא דקנוי קנין עולם היינו נרצע. וי"ל דשכיר שנים ושכיר עולם שכתב רבינו מיירי במכרוהו ב"ד ובודאי דנרצע לא שייך אלא במכרוהו

ב"ד ומ"ש וע"ע היינו מוכר את עצמו.

ומ"ש וכהנת אשת הזר הרי היא כזר. משנה בפרק יש מותרות (יבמות דף פ"ה:) ומבואר בכמה דוכתי.

ומ"ש שנאמר וכל זר וכו'. בפ' אלמנה לכ"ג (יבמות דף ס"ח:):

הלכה ו

זר שאכל תרומה בזדון וכו'. בס"פ הנשרפין (סנהדרין דף פ"ג) ואע"ג דרב פליג לא שבקינן מתניתין מקמי דרב ופ"ק דחלה (מ"ט) ופ"ב דבכורים (מ"א) שנינו וחייבים עליהם מיתה וחומש פירוש מיתה במזיד וחומש בשוגג.

ומ"ש ולוקה על אכילתה. בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף י"ג) מונה אכל טבל ומעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו.

ומ"ש ואינו משלם דמי מה שאכל וכו'. בר"פ אלו נערות (כתובות דף ל"ב:) אמרינן דלרבי יוחנן כל היכא דאיכא ממון ומלקות ואתרו ביה מילקא לקי ממונא לא משלם וברפ"ז דתרומות (מ"א) תנן האוכל תרומה מזיד משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ומוקי לה התם ר' יוחנן בירושלמי בשלא התרו בו אבל אם התרו בו לוקה ואינו משלם.

ומ"ש ואם אכל בשגגה מוסיף חומש שנאמר ואיש כי יאכל קדש בשגגה וכו'. פשוט הוא:

הלכה י

(ז-י) **ובת כהן כי תהיה לאיש זר וכו' שני עניינים נכללו בלאו זה שאם תבעל לאסור לה וכו' עד ואע"פ שיש לה זרע מכהן**. בפ' אלמנה לכ"ג (יבמות דף ס"ח) וקצתו פרק יש מותרות (יבמות דף פ"ה פ"ו):

כתב רבינו בפרק א' מאיסורי ביאה כל הבא ביאה אסורה בלא קישוי אלא שהיה האבר שלו מדולדל כמו אבר המתים כגון החולים או מי שנולד כך כמו סריס חמה אע"פ שהכניס האבר בידו אינו חייב לא כרת ולא מלקות ואין צריך לומר מיתה שאין זו ביאה אבל פוסל הוא מן התרומה והוא מימרא בסוטה פרק ארוסה (סוטה דף כ"ו) אמר שמואל שחוף מקנין על ידו ופוסל בתרומה וכתבו רבינו בפרק ח' גבי בן תשע שנים ויום אחד:

הלכה יא

לפיכך השבויה אינה אוכלת בתרומה וכו'. משנה פרק ג' דעדיות (משנה ו') ובפ"ב דכתובות (דף ל"ו):

והנרבעת לבהמה וכו'. בפרק הבא על יבמתו:

הלכה טז

(יב-טז) **ישראלית שיש לה זרע מכהן וכו' עד שהעבדים אין להם ייחוס**. משנה בסוף פרק אלמנה לכהן גדול (יבמות דף ס"ט):

הלכה יט

(יז-יט) **בת ישראל שנשאת לכהן וכו' עד סוף הפרק**. משנה סוף פרק יש מותרות (יבמות דף פ"ו:):

ומה שכתב רבינו לא בחזה ושוק אדסמיך ליה דוקא קאי דהיינו חוזרת לבית אביה אבל כשמת בנה מישראל והיא חוזרת לאכול בשביל בנה חוזרת אף לחזה ושוק והכי מפורש שם בגמרא והתם יהיב טעמא:

פרק ז

הלכה א

כהן טמא אסור לאכול תרומה וכו'. בר"פ הערל (יבמות דף ע') שנינו כל הטמאים לא יאכלו בתרומה:

ומ"ש שנאמר איש איש וכו' הוי אומר זו תרומה. שם בגמרא (עלה ע"ד):

ומ"ש אלא שהאוכל תרומה טהורה חייב מיתה בידי שמים. בס"פ הנשרפין (סנהדרין דף פ"ג):

ומ"ש ולפיכך לוקה שנאמר ושמרו את משמרתי וכו': **ומ"ש וטמא שאכל תרומה טמאה אע"פ שהוא בלאו אינו לוקה וכו'**. בס"פ הנשרפין מניין לכהן טמא שאכל תרומה טמאה שאינו במיתה שנאמר ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת ועומדת ומשמע מיתה הוא דליכא הא איסורא איכא:

הלכה ב

אין הטמאים אוכלים בתרומה וכו'. בריש ברכות וסוף נגעים ופרק קמא דכלים וכתב סמ"ג אין הטמאים אוכלים בתרומה עד שיעריב שמשן ויצאו ג' כוכבים בינונים וזה העת כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה:

הלכה ג

כהן טהור שאכל תרומה טמאה וכו'. בפרק הערל (עלה ע"ג):

ומ"ש אינו לוקה מפני שהוא בעשה. ה"ק מפני שאין בו לאו אלא עשה:

הלכה ד

מי שהיה אוכל בתרומה וכו'. משנה פרק יוצא דופן (נדה דף מ'):

הלכה ה

החרש והשוטה וכו' עד שמא יראו קרי. בפרק כל היד (נדה דף י"ג) פסק רבינו כמו שאמרו משום רבי אליעזר דכיון דאביי מפרש מילתיה משמע דסבר כוותיה:

הלכה ו

רוכבי גמלים וכו'. שם (דף י"ד):

הלכה ז

המשמשת מטתה וכו'. פרק יוצא דופן (עלה מ"א ע"ב):

כתב הראב"ד טובלת ואוכלת לערב א"א והוא שהטבילוה במטה וכו'. מה שכתב הראב"ד כך מבואר שם בגמרא ויש לתמוה למה לא כתב כן רבינו ואפשר שרבינו לא היה גורס אלא לרבא נמי שהטבילוה במטה אלא כך היה גורס א"ה חיישינן שמא נשתייר מיבעי ליה אלא ל"ק כאן במתהפכת כאן בשאינה מתהפכת דלפי גירסא זו השתא הדר ביה ממאי דאוקי בשהטבילוה במטה אלא הכל תלוי במתהפכת ואינה מתהפכת והשתא הדר ביה ממאי דאמר דאי אזלא בכרעה דילמא בהדי דאזלא בכרעה שדיתיה דכל שלא נתהפכה בשעת תשמיש ליכא למיחש להכי כנ"ל לדעת רבינו. והר"י קורקוס ז"ל נדחק לפרש גירסת ספרים דידן לדעת רבינו:

ומ"ש כמו שיתבאר במקומו. הוא בפרק ה' מהלכות שאר אבות הטומאות. ולפי מה שכתב שם רבינו מ"ש הרי זו אסורה לאכול בתרומה כל ג' ימים לאו ג' ימים שלמים אלא עד היום השלישי כר' אלעזר בן עזריה:

הלכה ח

תרומת חוצה לארץ וכו'. בפרק ד' דבכורות (דף כ"ז) אמר שמואל אין תרומת חוצה לארץ אסורה אלא במי שהטומאה יוצאה עליו מגופו ופרש"י טומאה יוצאה מגופו כגון זב וזבה ונדה ובעל קרי אבל לטמא מת שריא:

ומ"ש וכולן שטבלו מותרים באכילה וכו'. בפרק בתרא דחלה (מ"ח) גבי חלת ח"ל תנן טבול יום אוכלה:

כתב הראב"ד אמר אברהם אין זה מחוור שהרי אמרו בגמרא וכו'. והדין בפ' עד כמה דאמר שמואל אין תרומת ח"ל אסורה אלא במי שהטומאה יוצאה עליו מגופו וה"מ באכילה אבל בנגיעה לית לן בה אמר רבינא הילכך נדה קוצה [לה] חלה ואכיל לה כהן קטן וסובר הראב"ד דדוקא קטן שעדיין לא ראה קרי אבל מי שראה קרי אינו יכול לאכול אפילו טבל ומפני כך כתב אבל איהי עצמה אחר טבילה לא וכו' ואין דבריו מוכרחים ורבינו מפרש דאיהי לא אכלה אם לא טבלה אבל אם טבלה אה"נ דמציא אכלה וכן פירש"י והתוס' שם וכן הכריע הרא"ש בפרק אלו עוברין וכן פירש רבינו שמשון בסוף חלה. ומ"ש הראב"ד וכך כתב הרב בהלכותיו טעמו ממה שכתב בפרק אלו עוברין גבי כיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט חלת ח"ל דמדרבנן הוא קורא לה שם ואפיא לכתחלה ואכיל לה כהן קטן דאמר שמואל אין חלת ח"ל אסורה אלא למי שטומאה יוצאה עליו מגופו באיש עד שיראה ואשה עד שתהא נדה ואי ליכא כהן קטן עבדינן כר"א דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה ולכי נפקא יו"ט שרפינן לה וכן הלכתא עכ"ל. ומשמע מדבריו דליכא תקנתא למיכל לה אלא כהן קטן דאל"כ הל"ל ואי ליכא כהן קטן או גדול שטבל לקריו ומכל מקום אין זה מוכרח בדבריו שהרי כתב שם הר"ן והשיבו על הרי"ף דאפילו ליכא כהן קטן מצי למיכל לה כהן גדול שטבל לקריו ולאו קושיא הוא דהשתא מיהא לא חזיא ליה וכ"ת מצי טביל ליתא דלא אמרינן הואיל במחוסרי מעשה כדמוכח בפ' שני שעירי עכ"ל. הרי שגם הרי"ף סובר דכהן גדול שטבל לקריו אוכל. ומ"ש הראב"ד ע"פ דרכו והטעם משום דגזרינן בגדול משום זיבה נראה מדבריו שהוא ז"ל סובר דהא דתנן בסוף מסכת חלה על חלת ח"ל אסורה לזבים אפילו בשטבלו הוא ויש לתמוה למה החמירו בזבים שלא תעלה להם טבילה ולא די זאת החומרא אלא שהחמירו לגזור כן בבעל קרי ומלבד שהם חומרות גדולות ה"ל גזירה לגזירה ועוד שהרי אמרו בירושלמי על המתניתין דואסורה לזבים לרבי יוסי נצרכה והכריחו התוספות והרא"ש פרק כל הבשר דאסורה לזבים בלא טבילה קאמר דאילו בטבילה לכ"ע שרי ומ"ש עוד הראב"ד א"נ [גזירה] אחר טבילה אטו קודם טבילה ג"ז דבר תימה הוא דאין

טעם לגזור אחר טבילה אטו קודם טבילה דא"כ ביטלת תורת טבילה. ומ"ש ומש"ה היכא דאיכא קטן לא יהבינן לגדול ע"י טבילה נראה שהרגיש בחולשות הנזכרות ולפיכך חזר לומר דלא אמר דלא אכיל גדול אפילו בטבילה אלא היכא דאיכא קטן אבל היכא דליכא קטן יהבינן לה לגדול שטבל וג"ז תימה מניין לו לחלק בכך ודברי רבינו מחוורים ומוסכמים מהפוסקים.

ומה שכתב אבל טמאי טומאת מגע וכו'. בפ' ד' דבכורות (דף כ"ז) אמר רב טמא מת טובל ואוכל בתרומת חוצה לארץ ולית הלכתא כוותיה דאמר מר זוטרא משמיה דרב ששת טמא שרץ אוכל בתרומת ח"ל ולית הלכתא כוותיה כלומר לית הלכתא כוותיה בהא דמצריך טבילה אלא אפילו טבילה לא בעי ואתי כשמואל:

הלכה ט

ומ"ש לפיכך כהן קטן שעדיין לא ראה קרי וכו'. זהו פירוש מה שאמרו שם גבי חלת ח"ל אכיל לה כהן קטן.

ומ"ש והמצורע הרי הוא כמי שטומאה יוצאה עליו מגופו בפסחים בפ' אלו דברים משוה ליה לזבים.

ומ"ש והוא שיטמא אותו כהן מיוחס וכו':

הלכה יא

(**י-יא**) **כהן ערל אסור לאכול בתרומה וכו'**. משנה וגמרא ר"פ הערל (יבמות דף ע' ע"ב):

ומ"ש משוך מותר לאכול בתרומה וכו' עד ואנדרוגינוס מל ואוכל. שם וסובר רבינו כגירסת ספרים דידן דמסיק לרב הונא בתיובתא:

הלכה יג

(**יב-יג**) **הערל וכל הטמאים וכו' עד הרי אלו יאכלו**. במשנה שם (דף ע') אהא דתנן פצוע דכא וכרות שפכה הם ועבדיהם יאכלו נשיהם לא יאכלו ואם לא ידעה משנעשה פצוע דכא וכרות שפכה הרי אלו יאכלו ובגמרא (דף ע"ה) מאן תנא משמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה אמר ר"א במחלוקת שנויה ורבי אליעזר ור"ש היא רבי יוחנן אמר אפילו תימא ר"מ שאני הכא שכבר אכלה ור"א שכבר אכלה לא אמרינן ופרש"י מאן תנא משתמרת לביאה פסולה אכלה דקתני ואם לא ידעה משנעשה פצוע דכא הרי אלו יאכלו אע"ג דמצפה ומשתמרת לביאתו, במחלוקת שנויה בפרק הבא על יבמתו אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה ר"א ור"ש מכשירין. הא קמן דלר"י אליבא דכ"ע אכלה אם לא ידעה והלכה כוותיה לגבי ר"א ועוד דאוקימתא דידיה עדיפא דמוקי לסתם מתניתין ככ"ע וז"ש רבינו ואם לא ידע את אשתו משנעשה

וכו' משמע שהיתה אשתו קודם שנעשה פצוע דכא והיתה אוכלת ולכך אפילו שהיא משתמרת לביאה פסולה אוכלת אבל אם נשאה והוא פצוע דכא אפילו לא ידעה אינה אוכלת מאחר שהיא משתמרת לביאה פסולה דאורייתא:

וכן אם נשא אשה בת גרים הרי זו אוכלת. בפרק הבא על יבמתו בעיא ופשטו דבין לר' יוסי בין לראב"י אכלה:

הלכה יד

פצוע דכא כהן וכו'. בפרק הבע"י (יבמות דף נ"ו ע"ב) אמר ר"א אמר רבי אושעיא פצוע דכא שקידש בת ישראל באנו למחלוקת רבי מאיר ורבי אלעזר ורבי שמעון לרבי מאיר דאמר משתמרת לביאה פסולה דאורייתא לא אכלה הא נמי לא אכלה לר"א ור"ש דאמרי וכו' הא נמי אכלה ופסק רבינו כר"מ משום דסתם מתניתין כוותיה ור"ח גורס פצוע דכא כהן שנשא בת כהן ולפסלה אפילו מתרומת בית אביה מטעם דמשתמרת לביאה פסולה וגירסא זו הכריחו בתוספות והיא גירסת רבינו:

סריס חמה וכו'. משנה פרק הערל (יבמות דף פ"א) ופרש"י אבל סריס אדם מיפסל נמי פסיל לה מתרום' דבי נשא דהיינו פצוע דכא:

טומטום ואנדרוגינוס עבדיהן אוכלים אבל לא נשותיהם. ר"פ הערל (יבמות דף ע"ב) טומטום אינו אוכל בתרומה כלומר מפני הערלה נשיו ועבדיו אוכלים ובעי בגמרא נשיו לטומטום מנא ליה אילימא דקדיש דתניא טומטום שקידש קידושיו קידושין וכו' אימור דאמרינן לחומרא לקולא מי אמרינן אמר אביי בשביציו ניכרות מבחוץ רבא אמר מאי נשיו אמו וידוע דהלכה כרבא ולפיכך סתם רבינו וכתב דטומטום אינו מאכיל את אשתו ולא חילק בין ביציו ניכרות לאינם ניכרות. ואנדרוגינוס תנן בס"פ הערל (יבמות דף פ"ג) ר"י אומר שהוא מאכיל בתרומה אמר רב ליתא למתניתין מקמי ברייתא דתניא ר"י אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה ואע"ג דשמואל פליג הלכה כרב באיסורי ואמרינן בתר הכי אמרי בי רב הלכה כר"י ודעת ר"ח והריי"ף דכר' יוסי דברייתא קאמר וזה דעת רבינו:

הלכה טו

חרש שוטה וקטן שקנו להם עבדים וכו'. בתוספתא דיבמות פ"ט והטעם מבואר דאין להם קנין אלא על ידי ב"ד או אפוטרופוס:

הלכה טז

אנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה וכו'. לכאורה משמע שטעם רבינו משום דאמרינן בס"פ הערל (יבמות דף פ"ג ע"ב) אמר ר"י אמר רב אנדרוגינוס חייבים עליו

סקילה משני מקומות דסבר כרבי סימאי וסבר דהלכתא כוותיה ומ"מ שותא דמר רבינו לא ידענא מאי איריא נבעל לפסול אפילו נבעל לכשר נמי כיון שנבעל בעילה אסורה שחייבים עליה סקילה ומיהו בהא איכא למימר דכיון דאיסור בעילה אינה אלא מצד זכרות שבו אין זכר פוסל זכר מן הכהונה אבל קשה מ"ש רישא דקתני דאף בנבעל דרך זכרותו נפסל ובסיפא קתני שאם נבעל דרך זכרותו לא נפסל ועוד לפי מה שנתן טעם בסיפא שאין זכר פוסל זכר הא ברישא שייך האי טעמא יותר שהבועל הוא זכר ודאי ולכך נראה שט"ס יש כאן וצריך למחוק מהרישא ארבע תיבות בי"ן דר"ך זכרות"ו בי"ן. ופסק כר"א וכרבנן דפליגי ארבי סימאי ואמרי שאין חייבים עליו סקילה אלא כשנבעל בזכרות שלו אבל בנקבות שלו פטור משום דאע"ג דאית ביה זכרות ונקבות את זכר כתיב וכן פסק ז"ל בפ"א מהא"ב. אחר כך מצאתי להרשב"א שכתב בס"פ הערל נבעל נפסל מן התרומה כנשים פי' אם נבעל לפסול מן התרומה ירושלמי וקשיא רבי ניחא כרבי סבא רבי יונה בשם רב המנונא אפילו מין במינו בכל שהוא וקשיא אם זכר הוא אין זכר פוסל זכר אם נקבה היא אין נקבה פוסלת נקבה צד זכרותו של זה פוסלת צד נקבותו של זה פי' אם אותו אנדרוגינוס פסול מלאכול בתרומה וכן פסק הרמב"ם פ"ז מתרומות שאנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה בין דרך זכרותו בין דרך נקבותו נפסל מלאכול בתרומה שאם נבעל לאנדרוגינוס אחר דרך נקבותו פסול עכ"ל. ואף לדבריו ז"ל קשו הני קושייתה שהקשיתי לגירסת בין דרך זכרותו וצ"ע:

וכתב עוד הרשב"א הא דאמרי בי רב משמיה דרב הלכה כר"י באנדרוגינוס פרש"י כר"י דמתניתין דאיירי בה כמו ר"ש ואמרי בי רב פליגי אדרב דאמרי ליתא למתניתין מקמי ברייתא ולפי פירושו ניחא הא דאמרינן בסמוך ר"ה משמיה דרב אנדרוגינוס חייב עליו סקילה משני מקומות אבל ר"ח והרי"ף פירשו כרבי יוסי דברייתא ולא פליגי דבי רב אדרב ופליגי דבי רב אדרב הונא דאמר חייבים עליו משני מקומות והרמב"ם פסק בחיבורו ובפירוש המשנה כר"י דברייתא דאמר בריה בפני עצמו הוא ולפיכך אינו מאכיל בתרומה לפי שהוא ספק וספק איסורא לחומרא ופסק כר"א דאמר חייבים עליו סקילה כזכר ולא ידעתי היאך יתקיימו שני פסקים הללו שאם אתה מספקו היאך אתה סוקל על ביאתו ואם אתה סוקל על ביאתו כזכר לא תהא התרומה חמורה מהסקילה ויאכיל אשתו בתרומה שאין כאן ספק זכר אלא ודאי זכר ושמא הוא סובר דאף ר"א סבר דבריה בפני עצמו הוא אלא שחייבים עליו סקילה כזכר מגזירת הכתוב דכתיב ואת זכר לא תשכב משכבי אשה אי זהו זכר שיש בו נקבות הוי אומר זה אנדרוגינוס ואף על גב דאית ביה זכרות ונקבות את זכר כתיב וכי כתיב את זכר לאו דקרייה רחמנא זכר

אלא לומר שאין חייבים במי שיש בו זכרות ונקבות דהיינו אנדרוגינוס אלא ממקום זכר והיינו דאמרינן לא לכל אמר רבי אלעזר אנדרוגינוס זכר הוא ואי הכריעו בו חכמים שהוא זכר מדחייב רחמנא עליה סקילה כזכר אף במוקדשין יקדש. מיהו אכתי ק"ל מדבריו לדבריו דאילו היתה סקילתו מגזירת הכתוב ולא שיהא זכר כשמנה הוא ז"ל בפרק ראשון מאיסורי ביאה מי שמיתתן בסקילה ומנה השוכב עם הזכר ה"ל למנות ג"כ הבא על אנדרוגינוס שהרי אינו בכלל זכר דבריה בפני עצמו הוא ועוד ק"ל שהוא ז"ל כתב דנושא לכתחלה ואם ספק הוא דילמא נקבה היא ואין אשה נושאת אשה ועוד דהא ר"ל דס"ל דספק הוא אותביה ר"י ממתניתין דקתני אנדרוגינוס נושא אלמא אי לאו זכר הוא אינו נושא לכתחלה ור"ל נמי דחה תני נשא ועוד דכל שהוא נושא לכתחלה משמע דאית ליה קנין דאישות וא"כ אף הוא יאכל בתרומה דאורייתא וצל"ע עכ"ל. ונ"ל לתרץ שמה שהקשה שה"ל למנות גם כן הבא על האנדרוגינוס י"ל דאף על גב דבריה בפני עצמו הוא מכל מקום מטעם זכר חייבו הכתוב ואין למנותו בפני עצמו ומה שהקשה עוד שכתב נושא לכתחלה ואם ספק הוא דילמא נקבה היא ואין אשה נושאת אשה וכו' עד סוף דבריו נתיישב במה שכתב הרב המגיד בפרק ראשון מהלכות איסורי ביאה. ולענין מה שהקשיתי על מה שכתב רבינו בין דרך זכרותו מצאתי להר"י קורקוס ז"ל שכתב שהוא מדתנן בתוספתא סוף ביכורים וירושלמי ס"פ הערל אנדרוגינוס שנבעל נפסל מן הכהונה כנשים ופירוש נבעל בנבעל לפסול מן הכהונה מדקאמר כנשים משמע דאין הפרש בין דרך זכרות לדרך נקבות בנשים השוה הכתוב לכל ענין עכ"ל:

והראב"ד כתב אנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה א"א אין זה מחוור שהרי יש לו צד זכרות ונקבות וכו':

וכתב הר"י קורקוס ז"ל מחלוקתם תלוי בביאור ירושלמי שבפ' הערל ז"ל נבעל נפסל מן הכהונה כנשים רבי יונה בשם רב המנונא אפי' מין במינו בכל שהוא וקשיא אם זכר הוא אין זכר פוסל זכר ואם נקבה היא אין נקבה פוסלת נקבה צד זכרותו של זה פוסלת צד נקבותו של זה ע"כ בירושלמי וביאורו דרבי יונה אפילו במינו דהיינו שנבעל לאנדרוגינוס אחר אפילו כ"ש פירוש באי זה צד שיבעול בין דרך זכרות בין דרך נקבות והקשו על זה אם אנדרוגינוס זכר אין זכר פוסל זכר ואם נקבה אין נקבה פוסלת נקבה ובודאי שאין לעשות להבועל זכר והנבעל נקבה שכולם מין אחד הם דבריה בפני עצמו היא וכו' ומשני דמכל מקום צד זכרות פוסל צד נקבות ופירושו לדעת רבינו שפוסל אותו כשבא דרך נקבותו אבל אין הכוונה שיפסול בכל ענין מפני צד נקבות שיש בו כי לדעת רבינו אין באנדרוגינוס צד זכרות וצד נקבות אלא אם הוא זכר כולו זכר ואם

נקבה כולו נקבה ולא הכריעו בו חכמים אם כן כשאמרו פוסל צד נקבות פירושו כשבא דרך נקבות והוא סותר מה שאמר רב המנונא אפילו כל שהוא אי נמי אפשר דאפילו כ"ש לאו דברי רב המנונא הם אלא דברי המקשה דקא מתמה מדקאמר סתמא משמע דבכל גווני פוסל ואם כן הוא קשיא וכו' ומסיק דלאו בכל גווני אלא כשבא דרך נקבותו ואפשר לפי זה שגם מה שאמרו נפסל כנשים פירושו כשבא דרך הנשים אבל דעת הר"א כי מה שאמרו בירוש' פוסל צד נקבות פירושו שפוסל אותו מפני צד נקבות שיש בו והוי כאשה שנבעלה וכדרך שאמרו גבי חציו עבד וחציו בן חורין דאתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות והם דברי רב המנונא שאמר כל שהו וטעמא יהיב למילתיה לתרץ הקושיא. ומכל מקום עדיין קשה לן טובא על דברי רבינו שכתב שאם בא עליו דרך זכרותו לא נפסל שאין זכר פוסל זכר והרי אם בא עליו זכר ודאי אפילו דרך זכרותו הוא פוסל אותו כמו שנתבאר בסמוך והשתא ומה כשנבעל לזכר ודאי הוא נפסל ולא אמרינן ביה אין זכר פוסל זכר כשנבעל לאנדרוגינוס אמרינן אין זכר פוסל זכר יציבא בארעא וכו'. ונראה לי לתרץ דחדא חומרא מחמרינן מן הספק ולכך כשנבעל לזכר ודאי אנו פוסלים אותו אפילו דרך זכרותו שמא נקבה הוא שהרי ספק הוא אבל תרי חומרי דסתרי אהדדי לא מחמרינן כאחד ולכך כשנבעל לאנדרוגינוס צ"ל תרי חומרי דסתרן אהדדי לפסול אותו דבועל צריך להחשיב אותו כזכר דאי נקבה היא אינה פוסלת לא זכר ולא נקבה והנבעל צריך להחשיב אותו נקבה ושתי אלו ודאי א"א דאנדרוגינוס כולם מין אחד הם ואם אחד נקבה כולם נקבות הם ואם אחד זכר כולם זכרים הם ואם אתה אומר שהאחד זכר והאחד נקבה מיחזי להו לאינשי כחוכא ואיטלולא ולא מיקיימא תקנת חכמים אבל כשבא דרך נקבותו לא סתרי אהדדי כולי האי שכיון שזה בועל כזכר וזה נבעל כנקבה הדעת נותן שראויה לפסלו מן התרומה ודברי חכמים מתקיימים שהרי רואים שאין אנו עושים אותו כנקבה גמורה שאם בא דרך זכרותו אין אנו פוסלין אותו אבל כשהוא בועל זכר גמור דין הוא שנעשהו נקבה גמורה מספק וכיוצא בחילוק זה חילקו בפרק הדר גבי שני בתים ושתי חצרות. עוד אפשר לומר טעם אחר לחלק בין דרך זכרותו לדרך נקבותו שכיון שהכתוב עשה זכרותו כזכר ודאי וחייב עליו סקילה כזכר מדרך זכרותו לבד מגזירת הכתוב כמו שנתבאר לא ראו חכמים להחמיר כל כך כשנבעל לאנדרוגינוס דרך זכרותו לפסול אותו כיון שמן התורה דרך זכרותו דין זכר יש לו אבל דרך נקבותו החמירו שמא נקבה הוא אף על פי שהאנדרוגינוס הבועל יהיה זכר שהרי הכתוב אף על פי שבזכרות נתן לו דין זכר בנקבות נתן לו דין נקבה ולא חייב סקילה או אפשר שפסלו אותו כדי שלא יתחלף בנקבה גמורה כיון שנבעל דרך נקבות אתי למיטעי ומצאתי להרשב"א שכתב

לשון הירושלמי עליו וכן פסק הרמב"ם והביא כל דברי רבינו נראה שדעתו לפרש כדרך רבינו בירושלמי ודלא כהראב"ד:

הלכה יז

עבד של שני שותפים וכו'. בתורת כהנים פרשת אמור ובירושלמי סוף תרומות:
וכל המאכיל בתרומה וכו'. בס"פ הערל (יבמות דף פ"א) אהא דתנן סריס חמה כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה אמר ריש לקיש בתרומה בזה"ז שהיא מדרבנן הוא מאכילה ואינו מאכילה בחזה ושוק דהוו דאורייתא ור"י אומר אף מאכילה בחזה ושוק [דתרומה בזמן הזה דאורייתא] ופסק רבינו כרבי יוחנן ויש לתמוה עליו שהרי בפרק ראשון פסק כר"ל דאמר תרומה בזמן הזה דרבנן וצריך עיון:

הלכה יח

בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. משנה פרק אלמנה לכהן גדול (יבמות דף ס"ו):
ומה שכתב וכן עבדי כהן שקנו עבדים ועבדי אשתו שקנו עבדים וכו'. ברייתא שם.
ומה שכתב וקנין האוכל וכו' שם אמר רבינא כן לחלק בין זו להיא דבסמוך דאלמנה לכהן גדול שעבדי מלוג אינם אוכלים אף על פי שהם קנין קנינו:

הלכה כ

(יט-כ) **בת כהן שנשאת לישראל וכו' עד מפני שהם של בעל**. משנה שם:
נשא שניה וכו'. בפרק הבע"י עלה נ"ח ע"ב אמרינן דלרבי יוחנן משתמרת לביאה פסולה דרבנן אוכלת ומ"מ איני יודע מניין לנו בנשואה ממש לומר כן ועוד מניין לנו דעבדי צאן ברזל שלה יאכלו:

הלכה כא

כהנת אלמנה שנתארסה וכו'. משנה בפרק הבע"י (יבמות דף נ"ו:) אלמנה לכ"ג וכו' מן האירוסין לא יאכלו בתרומה ופסק כת"ק וכלשון ראשון שכתב רש"י והסכימו בו התוספות דבבת כהן מיירי ולפסלה מתרומת בית אביה.
ומה שכתב וכן אם נכנסו לחופה וכו'. שם בעלה נ"ח פלוגתא דרב ושמואל ופסק כרב באיסורא.
ומ"ש נתאלמנו או נתגרשו וכו' שם במשנה:

הלכה כב

כהנת שמת בעלה כהן וכו'. שם עלה נ"ח:

הלכה כג

כהן שנתן גט ליבמתו הכהנת וכו'. שם בעלה הנזכר פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש וידוע דהלכה כר' יוחנן:

וכן כהנת חלוצה וכו'. הוא בכלל מה שנתבאר בסמוך דלר"י משתמרת לביאה פסולה דרבנן אכלה. וא"ת מאי איריא משתמרת אפילו נשואה כתב רבינו בסמוך נשא שניה היא אוכלת וי"ל דהתם לומר דבעל מאכילה והכא שלא לפסלה מתרומת בית אביה ואין לומר [וכי] לא כל שכן הוא אם הוא מאכילה כל שכן שלא יפסלנה דאיכא למימר דאפשר דהתם אין עבדי מלוג אוכלים והכא עבדיה אוכלים:

כהן הדיוט שנשא אילונית וכו'. בפ' הבע"י (יבמות דף ס"א) במשנה א"ר יהודה דכהן הדיוט לא ישא אילונית שהיא זונה וחכ"א שאינה זונה:

פרק ח

הלכה ב

(א-ב) **העובר והיבם וכו' עד פרט למעוברת**. משנה וגמרא בפרק אלמנה לכהן גדול (יבמות דף ס"ו):

הלכה ג

בת כהן שבא עליה ישראל וכו' עד מים בעולם הוא חשוב. משנה וגמרא שם:

הלכה ד

בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. משנה פרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף ס"ז) בת ישראל שנשאת לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי רבי יוסי וכתב הרי"ף דקסבר ר' יוסי עובר במעי זרה זר הוא ואית ליה קניה ולפיכך פוסל בעבדיה מלאכול בתרומה בשביל היורשים מפני חלקו של עובר ולית הלכתא כוותיה אלא כרבנן דאמרי אין לעובר קניה ואין לו חלק עד שיולד הילכך אפילו במעי גרושה לא פסיל לעבדים עד שיולד ותנן נמי פרק יוצא דופן (נדה דף מ"ג:) תינוק בן יום אחד פוסל בתרומה פירוש בן גרושה שהוא חלל אינו פוסל את העבדים מלאכול בתרומה אלא אוכלים בשביל הבנים הכשרים עד שיהיה בן יום אחד אבל עובר במעי גרושה לא פסיל דלית ליה קנייה בגווייהו וכן הלכתא עכ"ל:

והראב"ד כתב על דברי רבינו א"א מאי לפיכך וכו'. וכתב הרא"ש בפסקיו בפרק הנזכר שגם על הרי"ף הקשה הראב"ד וכתב כיון דקי"ל כרבי יוחנן דאמר המזכה לבנו אפילו במעי אמו קנה הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו והכי איתא בפרק מי שמת

והתם אמרינן דירושה הבאה מאליה עדיפא ממזכה לעובר ואם במזכה אמרינן דקני כ"ש בירושה הבאה מאליה וא"כ היכי נדחי למילתיה דר"י דהכא מהאי טעמא דאמרינן דעובר אין לו זכייה הא קי"ל דעובר אית ליה זכייה עכ"ל והשיב עליו הרמב"ן לקיים דברי הרי"ף דלית הלכתא כרבי יוסי אפילו בירושה הבאה מאליה משום דיחידאה הוא ורבנן פליגי עליה ואפילו שמואל דס"ל כוותיה קאמר אבל חכמים אומרים יש לו בנים אוכלים בשביל בנים אין לו בנים אוכלים בשביל אחים והא דשמואל סבר כוותיה שמואל לטעמיה דאית ליה המזכה לעובר קנה והא איפסיק בפרק מי שמת דהמזכה לעובר לא קנה וסוגיא דהתם מוכח דל"ש מתנה ל"ש ירושה והביא ראיות לדבריו והרא"ש דחה ראיותיו והעלה דעובר יש לו זכייה ופוסל בעבדי אביו אם אין לו אחים אבל אם יש לו אחים אינו פוסל:

ודברי רבינו תמוהים שמתחלת דבריו שכתב לא יאכלו עבדים בתרומה בשביל העובר נראה שהוא פוסק כרבי יוסי דאמר הכי וממ"ש בסוף דבריו לפיכך אם היה העובר חלל אינו פוסל את העבדים נראה שהוא פוסק דלא כרבי יוסי. וע"ק דבגמ' אמרינן מ"ט דרבי יוסי רבה אמר משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא רב יוסף אמר משום דקסבר ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל ואסיקנא לרב יוסף בקשיא וכיון שכן למה פסק רבינו כדבריו. ונ"ל שרבינו סובר דלא איפליגו רבה ורב יוסף אלא אליבא דרבי יוסי אבל לרבנן לד"ה הוי טעמא משום דשאינו ילוד אינו מאכיל וסובר עוד רבינו דע"כ לא איפליגו רבנן ורבי יוסי אלא בשהניח בנים אחרים שרבי יוסי סובר שמפני חלקו של עובר פסולים העבדים מלאכול דעובר במעי זרה זר הוא ופוסל מלאכול ורבנן סברי אין לעובר קניה ואין לו חלק עד שיולד הילכך אפילו במעי גרושה לא פסיל לעבדים עד שיולד אבל אם לא הניחו בנים זולת העובר מודו רבנן שאין העבדים אוכלים משום דשאינו ילוד אינו מאכיל והיינו דקתני בסיפא דמתני' אמרו לו מאחר שהעדת על בת ישראל לכהן אף על בת כהן לכהן לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר כלומר אם לא הניח בנים אלא העובר אע"פ שהוא במעי כהנת לא יאכלו משום דשאינו ילוד אינו מאכיל ולישנא דרבינו דייקא שסובר כן דברישא דלישניה משמע שאין שם בנים זולת העובר ובסיפא דלישניה משמע שיש שם בנים זולת העובר ונמצא שדעת רבינו לענין הלכה כדעת הרא"ש . ומה שהקשה הראב"ד מהא דקי"ל עובר אית ליה זכיה כבר כתבו הראשונים דאפ"ה הכא אינו פוסל משום דאיכא למימר דילמא נקבה היא ואין לה כלום במקום בנים ואת"ל זכר הוא שמא תפיל וסמוך מיעוט מפילות למחצה נקבות וה"ל

רובא וזכרים הנולדים מיעוטא ולמיעוטא לא חיישינן ולאפוקי מדרבי יוסי וזהו שכתב רבינו אלא אוכלים בשביל אחיו דדוקא ביש לו אחים מיירי:

הלכה ה

היבם כיצד בת ישראל הזקוקה ליבם וכו'. משנה וגמרא שם (דף ס"ז:):

הלכה ו

יבם כהן שבא על יבמתו באונס וכו'. שם (דף נ"ז:) פלוגתא דרב ושמואל ופסק כרב וכלישנא בתרא ודעת רבינו דפלוגתייהו דרב ושמואל אמערה נמי קאי לכך כתב או שבא ולא גמר וכו' וכן נראה דעת רש"י והרי"ף וכן מפורש בירושלמי ושלא כדברי התוספות והרמב"ן:

הלכה ט

(ז-ט) **האירוסין כיצד בת כהן שנתארסה לישראל וכו'**. משנה וגמ' פרק אלמנה לכ"ג (יבמות סז:):

ישראל שאמר לכהנת וכו'. נלמד ממתני' דקידושין ר"פ האומר:

החרש כיצד כהנת שנשאת לישראל חרש וכו' עד שאינו בן דעת. בפרק אלמנה לכ"ג (יבמות דף ס"ט):

הלכה י

נתארסה לכהן פקח וכו'. ברייתא בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף נ"ו) ומתרצין לה ללישנא בתרא אליבא דרב כדתריץ לה שמואל ללישנא קמא:

ואשת חרש שילדה ממנו וכו'. ברייתא שם עלה נ"ו:

הלכה יא

בן ט' שנים ויום אחד כיצד וכו'. בפ' אלמנה לכ"ג:

ומ"ש אפי' היה שחוף. נתבאר בפ"ו.

ומ"ש ובת ישראל שנשאת לכהן בן ט' שנים ויום אחד וכו' עד ה"ז אסורה לאכול. משנה שם:

הלכה יב

כל אלו כשם שאין מאכילין וכו'. ריש פרק חרש (דף קי"ג) הקשו חרש בפקחת נמי תיכול בתרומה דרבנן ומשני שמא יאכיל בתרומה דאורייתא:

הלכה יג

ואלו לא פוסלים ולא מאכילים וכו'. משנה בפ' אלמנה לכ"ג (יבמות ד' ס"ט):

הלכה יד

מי שנשאת לכהן שוטה או שאנס אותה וכו'. משנה שם.

ומ"ש והוא שלא יצא עליה קול עם אחר וכו'. שם בגמרא איכא תרי לישני ופסק כלישנא קמא לחומרא וכ"כ גם בפרק ט"ו מהלכות אישות:

וכן כהנת שבא עליה ישראל שוטה וכו' עד ה"ז תאכל. משנה שם:

הלכה טו

אשת איש שבאו עליה עידי קינוי וכו'. משנה פרקא קמא דסוטה (דף ו'):

ומ"ש וכל אשת כהן שאמרה טמאה אני וכו'. בסוף נדרים איבעיא להו אמרה לבעלה טמאה אני מהו שתאכל בתרומה רב ששת אמר אוכלת שלא תוציא לעז על בניה רבא אמר אינה אוכלת אפשר דאכלה חולין ופסק כרבא דבתרא הוא.

ומ"ש וכל, כלומר אפי' אשה שלא קדם לה קינוי וסתירה:

הלכה טז

קטנה בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. פרק האיש מקדש (קידושין דף מ"ה:) נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדה"י ועמדה ונשאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה רב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבא אביה וימחה ונמצאת זרה אוכלת בתרומה למפרע הוה עובדא וחש לה רב להא דרב אסי וכו' נתקדשה לדעת ונשאת שלא לדעת ואביה כאן רב הונא אמר אינה אוכלת וכו' ואפילו לרב דאמר אוכלת התם הוא דלא איתיה לאב אבל הכא דאיתיה לאב האי דאישתיק מירתח רתח רב ירמיה בר אבא אמר אוכלת וכו' נתקדשה שלא לדעת אביה ונשאת שלא לדעת ואביה כאן רב הונא אמר אוכלת רב ירמיה בר אבא אמר אינה אוכלת וכו' אמר עולא נראים דברי (רב ירמיה) בהא ופסק רבינו במחלוקת הראשון כרב אסי כיון דחש ליה רב ובמחלוקת השני פסק כרב הונא דאין הלכה כתלמיד במקום הרב ובמחלוקת השלישי פסק כעולא דאמר נראין דברי רב ירמיה ואע"ג דרבא מפרש התם טעמיה דרב הונא סובר רבינו דלאו משום דסבר כוותיה אלא כי היכי דלא ליהוי טועה בדבר פשוט:

פרק ט

הלכה א

האשה אוכלת בתרומה עד וכו'. במשנה פרק התקבל (גיטין דף ס"ה):

ומ"ש וכל שהיא ספק גרושה הרי זו לא תאכל. נלמד מהדינים שיתבאר בסמוך:

האשה שעשתה שליח לקבל לה גיטה וכו' עד שיגיע גט לידה. משנה פרק התקבל:

האומר לאשתו הרי זה גיטיך וכו'. פרק כל הגט עלה כ"ח:

הלכה ב

עיר שהקיפוה כרקום וכו' עד ולא תאכל אשתו. משנה וגמרא שם:
ומ"ש מי שגררתו חיה או נפלה עליו מפולת או שטפו נהר. ירושלמי ותוספתא פרק ב' דגיטין.
ומ"ש והיוצא ליהרג מבתי דיני עכו"ם וכו' שם כלישנא בתרא דרב יוסף. ואיכא למידק דגבי בית דין של ישראל לא כתב רבינו אלא לא תאכל אשתו אם היא בת ישראל לכהן והשמיט דין בת כהן לישראל משום דממילא משמע שאוכלת דאל"כ מאי איכא בין ב"ד של ישראל לב"ד של עכו"ם ועוד שכתב הרי הוא בחזקת מת כלומר מת ודאי ולא מצד חומרא. ואיכא למידק על מה שכתב רבינו והניחוהו בבית הסקילה דבגמרא לא הזכירו אלא גמר דין בלבד וי"ל שטעמו משום דעל כרחין לומר שגמר דין שאמרו בגמרא לאו דוקא דהיאך אפשר שנחזיקהו כמת ודאי בגמר דין בלבד שהרי אפשר שכשהיו מוליכים אותו לבית הסקילה והכרוז יוצא לפניו בא אחד ואמר יש לי ללמד עליו זכות והחזירוהו ע"י המניף בסודרים ומצאו לו זכות ופטרוהו אבל מי שהניחוהו בבית הסקילה דבר רחוק הוא מאד שימצא מי שיאמר יש לי ללמד עליו זכות ובכל מה שהכריזו בכל הדרך לא אמרו כן והגמרא קיצר כמו כן:

הלכה ג

הניחה בעלה גוסס וכו'. שם (דף כ"ח) מימרא דרבה ואע"ג דרבה חילק בין זקן שהגיע לגבורות ללא הגיע לגבורות הא אסיקנא בתיובתא ואע"ג דבתר הכי אמרו ואיבעית אימא כיון דפלג פלג סמך רבינו על דברי אביי ופשטא דברייתא ועל מ"ש בתחלה תיובתא דרבה דשינויא דכיון דפלג פלג שינויא דחיקא הוא וכן דעת הרב ר"י אלפסי והרשב"א וכן הכריעו מהירושלמי:
אחד אומר מת וכו'. בפרק האשה תנן דלא תנשא ומשמע דמספיקא לא אכלה בתרומה:

הלכה ד

אמרה לה צרתה או אחת מהחמש נשים וכו'. במשנה פרק האשה שלום (יבמות דף קי"ח) פלוגתא דר"ע ורבי טרפון ואיפסיקא בגמרא הלכתא כר' טרפון דאמר הכי והראב"ד לא היה כתוב כן בנוסחת גמרא שלו ולפיכך השיג על רבינו וכתב אמר אברהם הוא פוסק כרבי טרפון וכו':

הלכה ה

המשחרר את עבדו משיזכה לו בגט וכו'. משנה פ"ק דגיטין (י"א:):

וכל עבד שיצא לחירות ועדיין הוא מעוכב גט שחרור וכו'. בעיא בפ' השולח (גיטין דף מ"ב:) ולא אפשיטא ועוד יתבאר בסמוך:

הלכה ו

הכותב נכסיו לאחר וזיכה לו על ידי וכו'. שם ובס"פ השוחט פלוגתא דתנא קמא ורשב"ג ואמרו שם זה היה מעשה ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר ומשמע דמספקא לן כמאן הלכתא ואמרינן התם דתנא קמא סבר מעוכב גט שחרור אוכל בתרומה ויש מקום לומר דרבן שמעון בן גמליאל פליג עליה בהא וכיון דמספקא ליה כמאן הלכתא פסק לעיל בסמוך לחומרא:

הלכה ח

(ז-ח) **ישראל ששכר פרה מכהן וכו' עד ה"ז מאכילה בתרומה**. משנה בפרק בתרא דתרומות (משנה ט'):

הלכה ט

פרתו של ישראל שילדה בכור וכו' עד ויאכלו אותן. תוספתא פרק י' דתרומות:

פרק י

הלכה א

זר שאכל תרומה בשגגה משלם קרן וחומש מקרא מפורש הוא. ומ"ש אעפ"י שיודע שהיא תרומה וכו'. קצת משמע כן בירושלמי ריש פ"ו דתרומות וריש פ"ח ובגמרא דידן פרק כלל גדול (שבת דף ס"ט) נחלקו ר"י ור"ל דלר"ל לא מיקרי שגגה עד שישגוג בלאו וכרת ולרבי יוחנן הזיד בלאו ושגג בכרת ה"ז שגגה וידוע דהלכה כר"י עוד נחלקו שם אביי ורבא אליבא דר"י דרבא סבר דמית' במקום כרת עומדת וכי היכי דלר"י היכא דאיכא כרת אין אנו צריכים שישגוג בלאו אלא כשישגוג בכרת סגי ה"ה בדבר שיש בו מיתה כמו תרומה א"צ שישגוג בלאו ואביי פליג עליה וידוע דהלכתא כרבא:

הלכה ב

אחד האוכל וכו'. משנה רפ"ו דתרומות (משנה א) האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש אחד האוכל ואחד השותה וא' הסך ובפרק בנות כותים (נדה דף ל"ב) יליף להו מקראי.

ומה שכתב דבר שדרכו וכו' נלמד ממתני' דרפ"ב דמעשר שני (משנה א):

ואחד האוכל תרומה טהורה או טמאה וכו'. משנה רפ"ו דתרומות:

ואינו חייב בחומש עד שיאכל כזית וכו'. בפרק כל שעה (פסחים דף ל"ב:) פלוגתא דתנאי בברייתא ופסק כת"ק.
ומ"ש וכשם שאכילת תרומה בכזית כו' תוספתא רפ"ו דתרומות:

הלכה ג

אכל וחזר ואכל וכו'. ג"ז בתוספתא שם:
וכתב הראב"ד א"א אמת הוא שכן מצא בתוספתא וכו'. ובנוסחא דידן בתוספתא דפסחים פ"ק כתוב בכדי שתיית רביעית ובפ"ד ממאכלות אסורות ובהלכות יוה"כ פרק שני כתב רבינו בכדי שתיית רביעית וכתב המ"מ דהכי איתא בתוספתא ויש מי שכתב שאף שיעור השתייה בכדי א"פ ולמדו כן ממ"ש בפרק אמרו לו כל המשקין מצטרפין בכדי א"פ כיצד שתה וחזר ושתה אם יש מתחלת שתייה ראשונה עד סוף שתייה אחרונה כדי א"פ מצטרפין וכתב רבינו דין זה בפרק ח' מהלכות שאר אבות הטומאות וי"ל שעשה חיזוק בטומאת גויה של דבריהם וכ"נ בכריתות דשמואל מחמיר טפי בשיעור אוכלים טמאים ומשקים טמאים משאר איסורים ואע"ג דאיתותב התם יש לנו ללמוד שיש לחלק ביניהם לשאר איסורים ושלא לדחות תוספתא עכ"ל. והר"י קורקוס ז"ל כתב עוד טעם אחר דאכילת האיסורים אאכילה והנאת גרונו הוא דמיחייב ולכך אם יש כדי שתיית רביעית מצטרפת הנאתה והאכילה נמשכת הנאתה יותר ולכך מצטרפת עד כדי אכילת פרס אבל טומאת גויה לאו באכילה ושתייה והנאה תליא מילתא דאפי' תחב לו חבירו בבית הבליעה נטמא גופו ולכך אין לחלק בין אכילה לשתייה ובתרווייהו בכא"פ מצטרפין עכ"ל:

הלכה ד

התרומה ותרומת מעשר וכו'. בפרק ד' דמעילה (דף ט"ו ע"ב שהוא מ"ט) ופרק ב' דערלה (משנה א') ודבר פשוט הוא
שמ"ש לחייב עליהם מיתה לא קאי אדמאי שאינו אלא מדרבנן.
ומ"ש ומן הדין שאין חייבים חומש וכו'. בפרק הזהב (בבא מציעא דף נ"ה:):

הלכה ה

אכל תרומה במזיד וכו'. משנה ברפ"ז דתרומות (משנה א):
ומ"ש ואם היתה טמאה נוטל דמי עצים וכו' עד שהרי אינם ראויים להסקה. בפרק כל שעה (פסחים דף ל"ב):

הלכה ו

האוכל תרומת חמץ בפסח וכו'. משנה שם (דף ל"א:) האוכל תרומת חמץ בפסח שוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מן התשלומין ומדמי העצים ובגמרא (דף ל"ב) איבעיא להו (האוכל תרומה שוגג) כשהוא משלם לפי מדה משלם או לפי דמים משלם וכו' תנן האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש אא"ב לפי מדה משלם שפיר אא"א לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא אין הא מני ר"י הגלילי היא דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה וכו' כתנאי האוכל תרומת חמץ בפסח פטור מתשלומין ומדמי עצים דברי ר"ע ר"י בן נורי מחייב וכו' בד"א במפריש תרומה והחמיצה אבל מפריש תרומת חמץ ד"ה אינה קדושה תניא אידך ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש פרט לאוכל תרומת חמץ בפסח שפטור מן התשלומין ודמי עצים דברי רבי אליעזר בן יעקב ורבי אליעזר חסמא מחייב וכו' אמר אביי ראב"י ור"ע ור"י בן נורי כולהו ס"ל חמץ בפסח אסור בהנאה ובהא פליגי דר"ע סבר לפי דמים משלם ורבי יוחנן בן נורי סבר לפי מדה משלם וסובר רבינו דכיון דר"ע סבר לפי דמים משלם וגם ראב"י משמע דהכי ס"ל הכי נקיטינן ומאחר דהלכתא לפי דמים משלם בשוגג נמי פטור מתשלומין כמו במזיד:

והראב"ד כתב א"א לא נתברר לי דבר זה וכו' וטעם רבינו דכיון דר"ע דהלכה כמותו מחבירו וראב"י דהלכתא כוותיה בכל דוכתא סברי לפי דמים משלם מוטב למפסק הלכתא כוותיה מלמידחי דברי ר"ע וראב"י מהלכתא כדי להעמיד סתם מתני' כהלכתא:

הלכה ז

אבל השוגג שאכל תרומה ביוה"כ. בתוספתא דתרומות רפ"ו ובפרק כל שעה (פסחים דף ל"ב) אמרינן דר' נחוניא בן הקנה היה עושה י"ה כשבת לתשלומין ומשמע דרבנן פליגי עליה והלכה כרבים.

ומ"ש או שאכל תרומה נקורה והשותה יין תרומה שנתגלה תוספתא שם.

ומ"ש והסך יין ושמן כאחד או ששתה שמן וחומץ כאחד. ומ"ש או שכסס את החטים או שגמע את החומץ. בירושלמי פרק יוה"כ (הלכה ג') ופ"ו דתרומות תני הכוסס את החטים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש רבי אומר אני אומר משלם קרן וחומש רבי ירמיה בשם רבי אמי מודים חכמים לרבי במגמע חומץ של תרומה [אחר טיבלו] שהוא משלם קרן וחומש שהחומץ משיב את הנפש. ויש לתמוה על רבינו למה פסק כרבי דיחידאה הוא וכבר השיגו הראב"ד וכתב א"א פלוגתא דרבי ורבנן היא ורבי הוא דס"ל הכי וקיימא לן כרבנן ואע"פ דמברכין עליה ב"פ האדמה אפשר דלגבי תרומה מזיק הוא עכ"ל. ואפשר לומר שטעם רבינו הוא משום דמשמע דרבי ירמיה בשם רבי

אמי פליג אההיא דתני בכוסס חטה שאינו משלם חומש דליתא שהרי מצינו לחכמים שהסכימו לדברי רבי שאומר במגמע חומץ שהוא משלם חומש מפני שמשיב את הנפש וכל שכן לכוסס חטה דלכ"ע משלם חומש שהרי הוא משיב את הנפש יותר מהחומץ והר"י קורקוס ז"ל כתב טעם אחר משום דאמרי' פרק בתרא דיומא (דף פ' פ"א) א"ר ירמיה אמר רבי יוחנן זה שכסס שעורים של תרומה משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ומדנקט ר"י שעורים ולא נקט חטים משמע דדוקא שעורים לפי שאינם מאכל אדם נקרא מזיק אבל חטים משלם קרן וחומש דאכילה קרינן לה וכיון דר"י סבר כרבי הכי נקיטינן ועוד דאמרי' פרק ו' דתרומות ירושלמי רבי אבהו בשם ר"י הכוסס את החטה לוקה ואם לא היתה אכילה לא היה לוקה והיינו כרבי:

הלכה ט

(ח-ט) **היה שבע וקץ במזונו וכו'**. פרק יום הכיפורים (יומא דף פ':):

וכן הכוסס שעורים וכו'. גם זה שם:

זר שבלע שזפין של תרומה והקיאן וכו'. גם זה שם (דף פ"א):

הלכה י

המאכיל את הפועלים ואת האורחים תרומה וכו'. משנה פרק ו' דתרומות וכחכמים:

ומ"ש שדבר האסור נפשו של אדם חותה ממנו. שם בירושלמי:

הלכה יא

המאכיל את בניו הקטנים וכו'. משנה פ"ז דתרומות (מ"ג):

ומ"ש ונזיר ששגג וכו'. **כתב** הראב"ד התוספתא אמרה וכו'. ובנוסחא דידן בתוספתא דתרומות כתוב משלם את הקרן ואינו משלם את החומש וכדברי רבינו והטעם משום דכיון שהוא אסור ביין אף אם היה חולין לאו שתייה היא.

ומ"ש והשותה שמן והסך את היין בתוספתא פ"ו אלא שכתובה בשיבוש בספרים דידן והטעם שאינו חייב חומש משום דאין כאן לא שתייה ולא סיכה וחייב קרן משום מזיק:

הלכה יב

בת כהן שהיתה נשואה לישראל וכו'. משנה פ"ז דתרומות (משנה ב') וכחכמים:

האשה שהיתה אוכלת בתרומה וכו'. פ"ח דתרומות (משנה א') האשה שהיתה אוכלת בתרומה ובאו ואמרו לה מת בעליך או גירשך וכו' רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע פוטר ובס"פ ד' אחין (יבמות דף ל"ד) אמרינן דרבי יהושע לא אמר דטעה בדבר מצוה פטור אלא בשזמנו בהול ומותיב עליה מהאי מתניתא דאע"ג דאין זמנו בהול פטור ומוקי לה בתרומה בע"פ דזמנה בהול שלא תשרף ונראה מדברי רבינו שהוא מפרש דרבי

יהושע פוטר מחומש בלבד ואם היה בע"פ כיון דזמנה בהול פטור אף מקרן ותמיהא לי א"כ מאי דוחקיה דגמרא לאוקמי בע"פ לימא דלא פטר ר' יהושע אלא מחומש משום דהוו כמו אנוסים ובפסחים פרק אלו דברים (פסחים דף ע"ב:) בתר האי תירוצא דבערב פסח קאמר אי נמי שאני תרומה דאיקרי עבודה ועבודה רחמנא אכשר וכו' דכתיב ברך ה' חילו [ופי' רש"י אפילו] חללים שבו וסובר רבינו דלא פליגי הני לישני דבתרומה בע"פ פטור לגמרי מטעם דזמנה בהול ושאר הימים כיון דאכילת תרומה איקרי עבודה ורחמנא אכשרה בדיעבד קודם שנודע אינם כזרים לה ולכך פטור מן החומש מידי דהוה אבת כהן שהיתה נשואה לישראל או שנפסלה דפטרי לה מחומש מטעם דאינה כזר ומ"מ חייבת היא בקרן דחומש הוא דתלה רחמנא בזר גמור אבל הקרן חייב כל היכא דאינו כהן גמור ואינו ראוי לאכלו:

וכולן שהיתה להן וכו'. משנה שנייה פ"ח דתרומות וכר"י:

הלכה יג

היה אוכל וכו'. משנה שם:

הלכה יד

שתי קופות אחת של תרומה וכו' עד כקטנה שבשתיהן. משנה פרק ז' דתרומות (משנה ה'):

הלכה טו

האוכל את החומש וכו'. משנה פ"ו דתרומות (מ"א) משלם חומשה וחומש חומשה ובפרק הזהב (בבא מציעא דף נ"ד ע"ב) יליף לה מקרא:

כל המשלם קרן וחומש וכו' עד אם רצה הכהן למחול מוחל. משנה פ"ז דתרומות (מ"ד):

ומ"ש אלא שאם נזרעו גידוליהן חולין. ירושלמי פ"ו דתרומות (ה"א):

הלכה טז

בת ישראל שאכלה תרומה וכו'. משנה פ"ו דתרומות (משנה ב'):

כתב הראב"ד א"א מצאתי נוסחא מהופכת וכו':

הלכה יז

ומ"ש לא הספיקה לשלם וכו'. שם בירושלמי:

הלכה יח

כל האוכל תרומה וכו'. משנה פ"ו דתרומות (מ"א):

ומ"ש ומשלמין מן הלקט וכו'. שם במשנה ה' אין משלמין מן הלקט ומן השכחה וכו' דברי ר"מ וחכמים מתירים באלו ובירוש' (ה"ב) א"ר יוחנן דחכמים אכולהו קיימי ור"ל

פליג וידוע דהלכה כר"י וגיר' רבינו כגירסת הירוש' דגריס ממע"ר שניטלה תרומתו ומפרש לה בשהקדימו בשבלים שפטור מתרומה גדולה דאילו לא ניטלה תרומתו כלל מודים חכמים דאין משלמין ממנה וכן גורס מע"ש והקדש שנפדו ומפרש לה בשנפדו ולא כהלכתן דהיינו מע"ש על אסימון והקדש על הקרקע דאם לא נפדו כלל פשיטא דאין משלמין מהן דהרי קדש הם ואין קדש פודה קדש.

ומ"ש ומן החדש על הישן כ"מ שם במשנה בההיא דאוכל קישואים דבסמוך.

ומ""ש אבל לא ממין על שאינו מינו וכו'. שם במשנה ו' וכר"ע:

הלכה יט

ומה שכתב האוכל קישואין של ערב שביעית וכו'. שם במשנה ו':

הלכה כ

אכל תרומה טמאה וכו'. בפרק הניזקין עלה נ"ד ופרק האשה רבה (יבמות דף צ'.) וכחכמים. ויש בקצת ספרי רבינו חסרון וכך היא הנוסחא הנכונה אכל תרומה טמאה משלם חולין בין טמאים בין טהורים אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורין ואם שילם חולין טמאים בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין ויחזור וישלם מן הטהורים:

הלכה כא

אכל תרומת חבר וכו' אכל תרומת ע"ה וכו'. ירושלמי פרק ו' דתרומות (הלכה א') ותוספתא פ"ו דתרומות:

הלכה כב

גזל תרומה מאבי אמו כהן וכו'. גם זה ירושלמי פ"ו דתרומות וכר"י:

וכן אם נפלה לו תרומה וכו' וב"ח שגבה תרומה וכו'. תוספתא פ"ו דתרומות:

הלכה כד

(כג-כד) **הגונב תרומה וכו' עד משום שנהנה מהקדש**. משנה פ"ו דתרומות (משנה ד).

ומ"ש ולמי משלם וכו' שם בירוש' אלא שנוסחת רבינו בירושלמי מהופכת מנוסחתנו ונוסחתו מיושרת בעיני דתשלומי הקדש בשיש בו שוה פרוטה תלוי ותשלומי אכילה תלוי בכזית כדאיתא בפרק כל שעה עלה ל"ב ע"ב ת"ר האוכל כזית תרומה משלם קרן וחומש אבא שאול אומר עד שיהא בו שוה פרוטה ת"ר האוכל תרומה פחות מכזית משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ה"ד אי דלית ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לשלם ואי דאית ביה שוה פרוטה חומש נמי לשלם לעולם דאית ביה שוה פרוטה ואפ"ה כיון דלית ביה כזית משלם את הקרן ואינו משלם את החומש ותניא תו אבא שאול אומר את שיש בו שוה פרוטה חייב בתשלומין את שאין בו שוה פרוטה אינו חייב בתשלומין

אמרו לו לא אמרו שוה פרוטה אלא לענין מעילה בלבד ופירש"י דאית בה שוה פרוטה וליכא כזית כגון שנת בצורת כיון דליכא כזית דאכילה כתיבא ביה חייב בתשלומין אתרומת שוגג קאי וקרן וחומש קאמר לענין מעילה בהנאת הקדש גבוה דהתם לא כתיב אכילה אבל לתרומה אפילו יש בו שוה פרוטה אין חייב חומש עד שיהא בו כזית עכ"ל. וידוע דהלכה כת"ק ומ"מ איכא למידק שהרי אמרו שם אי דלית ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לשלם ואהדר ליה לעולם דאית ביה שוה פרוטה משמע דלדברי הכל כי לית ביה שוה פרוטה קרן נמי לא לשלם והיאך כתב רבינו אם היה בה כזית ואין בה שוה פרוטה משלם ואפשר לומר דהאי קס"ד הוא אבל לפום קושטא דמילתא כיון דת"ק יליף מדכתיב ואיש כי יאכל קדש בשגגה דהיינו תרומה ואכילה בכזית הרי תלה הכתוב הדבר בכזית אפילו אינו שוה פרוטה ואע"ג דאברייתא קמייתא איתמר האי ילפותא אין לחוש דאין מוקדם ומאוחר והירושלמי יכריע דקתני יש בו כזית ואין בו שוה פרוטה משלם:

הלכה כה

ומ"ש ומפני מה חל איסור הקדש וכו'. דין איסור מוסיף בסוף פרק ארבעה אחים (יבמות דף ל"ד).

ומ"ש רבינו על דרך שבארנו בהלכות ביאות אסורות בפרק רביעי מהלכות שגגות.

ומ"ש ואיסורי מאכלות הוא בפרק י"ד:

הלכה כו

הגוזל תרומה וכו'. ירושלמי פ"ו דתרומות (ה"א) גזל תרומה משל אבי אמו [כהן] רבי יוחנן אמר משלם לשבט ור"ל אמר משלם לעצמו א"ר יונה כך היה משיב ר"ל לרבי יוחנן על דעתך דתימר משלם לשבט והתנינן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשים וקרן וישלם שלשה רבי ייסא בשם ר' יוחנן התורה אמרה יצא בו ידי גזילו ומפרש דהיינו מדכתיב ונתן לכהן את הקדש מכיון שנתנו לו יצא ידי גזילה. ונראה דהכי פירושו גזל תרומה משל אבי אמו כהן ואח"כ מת אבי אמו והרי זה שגזל יורשו ר"י אמר משלם לשבט כלומר צריך להוציא הגזל מידו וליתנו לכהן אחר היותר ראוי ליורשו אחריו ור"ל אמר מאחר שהוא יורשו אינו צריך להוציאו מידו והקשה ר"ל לר"י מדתנן גנב תרומת הקדש ואכלה משלם שני חומשים וקרן חומש להקדש משום אוכל קדש וחומש לכהן משום אוכל תרומה וקרן להקדש וישלם חומש ג' משום גוזל או גונב שהוא חייב לשלם חומש ובשלמא לדידי איכא לאוקמיה בשאבי אמו כהן היה לו תרומה והקדישה וגזלה זה ואח"כ מת אבי אמו וירשו זה דהשתא חומש דמשום גזל אינו חייב לשלם מאחר שהוא יורשו הרי הוא מעכב חומש זה לעצמו ומ"מ חומש דמשום אוכל תרומה חייב

לשלם לכהן אחר דחומש שענש הכתוב לאוכל תרומה אינו בכלל ירושה אלא לדידך דאמרת דגזל תרומה משל אבי אמו כהן ומת אבי אמו צריך להוציא הגזל מידו וליתנו לשבט קשיא ואהדר ליה דכיון דמשלם הקדש וחומשו פטור מלשלם חומש דגזילה. וע"פ הדברים האלה כתב הראב"ד נ"ל שיש כאן שיבוש וכו'. ויל"ד במה שכתב ולמה לא ישלם שני חומשים בגזלן כמו בגנב כי זה סותר מה שכתב תחלה ובשניהם אינו משלם אלא חומש אחד וצ"ל דה"ק לפי האמת בשניהם אינו משלם אלא חומש אחד אבל לדעתך שאתה אומר שבגנב משלם שני חומשים ואינך חושש לדרשת ונתן לכהן את הקדש אף בגזלן תאמר כן:

וליישב דברי רבינו נ"ל שגם לדעתו ז"ל בין גנב בין גזלן אינו משלם חומש משום גזל כדכתיב ונתן לכהן את הקדש מכיון שנתנו לו יצא ידי חומש גזילו וידי גניבתו והא דנקט רבינו הגוזל ה"ה לגונב וחדא מינייהו נקט ומה נפלאו דברי הראב"ד שחשד לרבינו שראה פלוגתא דר"י ור"ל בגזל תרומה מאבי אמו כהן ולא ראה מה שהקשה ר"ל על ר"י וא"א להכחיש מה שהשיב לו ר"י מונתן לכהן שהרי כתבו רבינו וכל מעיין יראה כמה יש בזה מהזרות ומה שכתבתי בדעת רבינו הוא דבר נאה ומתקבל:

גזלה והאכילה לאחר האוכל משלם קרן וחומש. נלמד מדין המאכיל את הפועל ואת האורחים תרומה השנוי לעיל בפרק זה.

ומ"ש אם אכל שוה ארבעה משלם שוה חמשה בפרק הזהב (בבא מציעא דף נ"ג ע"ב) איבעיא לן חומשא אי הוי מלגו או מלבר ואיפשיטא דמלבר.

ומ"ש ולעולם אינו משלם אלא לפי דמים שהיתה שוה בשעת אכילה וכו' בפרק כל שעה עלה ל"ב איבעיא להו [כשהוא משלם] לפי מדה משלם או לפי דמים משלם כל היכא דמעיקרא שויא ד' זוזי ולבסוף שויא זוזא לא תיבעי לך דודאי כדמעיקרא משלם לפי דמים דלא גרע מגזלן וכו' כי תיבעי לך דמעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' זוזי מאי לפי מדה משלם דא"ל גריוא אכל גריוא משלם או דילמא לפי דמים משלם בזוזא אכל בזוזא משלם ואסיקנא דפלוגתא דתנאי היא ור"ע סבר לפי דמים משלם וראב"י נמי משמע דסבר הכי וכבר כתבתי בפרק זה והלכתא כוותייהו ופירש"י דמעיקרא כשאכל והשתא כשמשלם ונתבארו דברי רבינו:

כתב הראב"ד ואם הוזלה בשעת אכילה וכו'. וי"ל דהכא לאו בגזלן עסקינן דהכא בשוגג אכלה לתרומה ושעת אכילה הויא כשעת גזילה ואשמעינן רבינו דבתר ההיא שעתא אזלינן ולא בתר שעת תשלומין. ומה שכתב גם י"ל שאינו משלם לפי דמים כבר נתבאר:

פרק יא

הלכה א

התרומה ניתנת לאכילה ולשתיה וכו' עד אבל סך הוא את השמן. משנה פ"ח דשביעית (משנה ב'):

ומ"ש ומדליק את הטמא. פ' במה מדליקין (שבת דף כ"ה):

הלכה ב

תמרים של תרומה מותר וכו' ואסור לעשות מהם שכר. בפרק כיצד מברכין (עלה ל"ט).

ומ"ש וכן אין עושין תמרים דבש וכו' עד חוץ מזיתים וענבים בלבד. משנה פירקא בתרא דתרומות (מ"ג):

ומ"ש עבר ועשה וכו': **וזר שאכל דבש תמרים וכו'**. משנה ב' בפירקא בתרא דתרומות דבש תמרים ויין תפוחים וחומץ סתוניות וכו' ר"א מחייב קרן וחומש ור"י פוטר וידוע דהלכה כר' יהושע ובירו' (הלכה ב') הוון בעי מימר מה פליגין בחומש אבל בקרן אף רבי יהושע מודה. ולכאורה משמע דהוו בעיין מימר הכי ולא קמה הכי אבל א"א לומר כן וכמ"ש הראב"ד א"א ואם באו ליד כהן משלם לו את הקרן לא יהא אלא גזל עכ"ל וכן כתבו בפירוש המשנה רבינו ורבינו שמשון דלא פטר רבי יהושע אלא מחומש ולפיכך יש לפרש הירושלמי הזה הוון בעי מימר פירושו אנו צריכים לומר א"נ אפשר דהוון בעי מימר הוי כמו סברוה וכי היכי דאשכחן סברוה דקאי הכי בריש בתרא ובדוכתי אחריני הכי נמי האי הוון בעי מימר קאי הכי. ואיכא למידק על רבינו היאך סתם וכתב ואינו חייב לשלם דמשמע דאף קרן אינו חייב לשלם וקשה לא יהא אלא גזל וצריך לומר דמיירי בשלא באת ליד כהן וכדאוקמה הראב"ד.

ומ"ש ואם אכל במזיד וכו':

הלכה ג

אין נותנין דבילה וגרוגרת וכו' עד מפני שהוא ממעטו. משנה בפירקא בתרא דתרומות (מ"א) וכת"ק.

ומ"ש בספרי רבינו אבל מערבין יין ושמן ודבש, שמן ט"ס הוא וצריך למוחקו:

הלכה ד

ומ"ש אין מבשלין יין של תרומה. שם וכת"ק:

אין כובשין בצלים וכו'. תוספתא פ"ח דתרומות:

אין מערבין תבואה בקטניות וכו'. תוספתא בסוף תרומות:

הלכה ה

כדרך שמרקדין את הקמח בחולין וכו' עד במקום מוצנע. משנה בסוף תרומות (משנה ה):

הלכה ו

שמן של תרומה וכו' עד מפני שמאבדו. תוספתא בסוף תרומות ופירוש חוסמים שדרך למשוח אותם בעודם חדשים כדי לחזקם גם המנעל והעור מושחין אותו בעודו חדש לרככו וליפותו ופירוש קטובליא עור ששוכבין או יושבין עליו ומושחין אותו בעודו חדש. ודין טבלא של שיש שם ורשב"ג חולק דמתיר בזה ונראה שטעמו שכיון שהשיש אינו בולע אין זה מאבד דבר והלכה כת"ק דסוף סוף נשאר מעט בטבלא שא"א לקנח הכל בגופו:

הלכה ז

כל האוכל תרומה אפי' פירות צריך נט"י וכו'. בסוף פרק אין דורשין (חגיגה דף י"ח ע"ב) חולין ומעשר מי בעו נטילת ידים ורמינהי התרומה והביכורים וכו' טעונין רחיצת ידים וכו' מה שאין כן במעשר וכו' ל"ק כאן באכילה דנהמא כאן באכילה דפירי ופירש רש"י הא דקתני מה שאין כן במעשר באכילה דפירי קאמר ומיהו בתרומה בעי נטילה שאפילו במגעו הוא פוסל דשני פוסל את התרומה.

ומה שכתב ואינה נאכלת עם הזר על השלחן וכו' ותרומת חוצה לארץ נאכלת עם הזר על השלחן. בריש פרק כל הבשר (חולין דף ק"ד) והיא משנה בסוף חלה (מ"ח):

ומ"ש ואינה צריכה נט"י כחולין. כלומר לפירות:

ואין סכין שמן תרומה וכו' נפל על בשרו וכו' תוספתא בסוף תרומות:

אבל סכין את הקטן וכו'. ברי"ף הערל (יבמות דף ע"א) בעיא דאיפשיטא:

הלכה ח

סך הוא הכהן עצמו בשמן וכו' עד אע"פ שהוא נסוך ממנו. תוספתא בסוף תרומות ואיתא בפרק קמא דכריתות (דף ז') והטעם משום דכתיב ומתו בו כי יחללוהו וכיון שסך כבר הוא מחולל וכשבא הישראל ומתעגל בו אין זה מחללו שכבר נתבטל וזה טעם לכל מה שנזכר למעלה שכיון שנהנה בהיתר הותר אח"כ ליהנות באותו שמן עצמו.

ומ"ש בן בתו לאו דוקא דה"ה לאחר אלא אורחא דמילתא נקט.

ומ"ש מותר לזר למושחו ט"ס הוא וצריך להגיה למשמשו ואם נפשך לקיים הגירסא תפרש למשחו למודדו כלשון ארמי והוא מה שנוהגים למשמש איברי האדם במרחץ לישבם ולתקנם:

הלכה ט

כהנת שחפפה ראשה וכו'. תוספתא בסוף תרומות.

ומה שכתב ומפני מה הותרו וכו' שאינו ראוי וכו'. כלומר אלא על ידי הדחק שאם לא היה מאכל אדם לא היה מתחייב בתרומה:

הלכה יא

(**י-יא**) **עוקצי תאנים וכו'**. בפ' בתרא דתרומות (מ"ד).

ומ"ש מיעי אבטיח וקניבת ירק משנה פ"ג דעדיות ר' דוסא מתיר לזרים וחכמים אוסרים וידוע דהלכה כחכמים. ומה שחילק בין קניבת ירק של בעלי בתים לשל גננים ירושלמי בסוף תרומות קניבת ירק לזרים וכו' רבי דוסא מתיר (של תרומה) [אמר] ר' אבהו בשם ר"י לא שנו אלא בקניבת ירק של גננים אבל בקניבת ירק של בעלי בתים אף רבנן מודין ורבינו נראה דגריס איפכא וטעם הדבר שהגננים אינם מקנבים אלא העלים המעופשות ביותר אבל בעל הבית הלוקח מהם מקנב אפילו המעופשות קצת.

ומ"ש קליפי אבטיח ואתרוג ומלפפון וכו' תוספתא בסוף תרומות:

קליפי פולין ושומשמין וכו' עד בזמן שכנסן. שם בתוספתא.

ומ"ש ויש בהם לחלוחית למצוץ אותם. שם בירושלמי:

הלכה יג

(**יב-יג**) **הסובין של חטים חדשות וכו'**. משנה בסוף תרומות (משנה ה).

ומה שכתב ועד מתי נקראו חדשות וכו'. שם בירושלמי ובתוספתא וכת"ק:

הנצולות והרקבניות של תרומה וכו' עד מותרות. גם זה שם בתוספתא. ופירוש נצולות כמו שאמרו בב"ר על ויצל אלהים מן הנצולות ופירש הערוך שהם החסוכים כלומר גרועים ודקים:

שמרים של תרומה וכו'. ג"ז שם בתוספתא.

ומ"ש ואם לא נתן עליהם מים וכו'. כן משמע שם לת"ק ודלא כראב"י:

הלכה טו

(**יד-טו**) **מגורה שפינה ממנה חיטי תרומה וכו' עד אותה התמצית תרומה**. משנה בסוף תרומות (משנה ו ז ח):

הלכה יח

(**טז-יח**) **ממלא הכהן נר שמן שריפה עד שלא ברשות כהן**. הכל בתוספתא שם:

וכן מדליקין שמן שריפה וכו'. משנה שם (משנה י) מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים ועל גבי החולים ברשות כהן ובירושלמי מפרש דברשות כהן לא קאי אלא לע"ג החולים אבל קדמייתא אפילו שלא ברשות כהן:
ומה שכתב ומי שאין לו חולין להדליק נר חנוכה וכו'. שם בירושלמי:

הלכה יט

בת ישראל שנשאת לכהן וכו'. משנה שם:
מותר לכהן להדליק שמן וכו'. משנה שם פלוגתא דתנאי ובירושלמי איכא כמה אמוראי דפסקו כר"ש דמתיר כאן וכאן ואע"ג דאיכא מאן דפסק כר"י הוא יחידאה ועוד דבדרבנן נקטינן לקולא:

הלכה כ

הזורע תרומה וכו'. משנה רפ"ט דתרומות (משנה א).
ומ"ש קנס קנסו בו וכו'. בירושלמי (הלכה א'):

הלכה כא

גדולי תרומה הרי הם כחולין לכל דבר וכו'. בפרק ט' דתרומות תנן גידולי תרומה תרומה ובירושלמי פרק ו' דתרומות (הלכה א') אמרינן גידולי תרומה הרי הן כחולין לכל דבר אלא שאסורים לזרים:
ומ"ש גזרו חכמים עליהם וכו' משום תרומה טמאה שביד כהן וכו'. בפרק קמא דשבת עלה י"ז ע"ב.
ומה שכתב לפיכך מותר לאכול הגידולין בידים טמאות ומותר לטבול יום כחולין בתוספתא הידים וטבול יום אין פוסלין בהם ומשמע לרבינו דקאי אגדולי תרומה:
כתב הראב"ד כל זה שיבוש שאפילו הטבל וכו'. ואיני רואה כאן מקום להשיג על רבינו שהרי דבריו מבוארים בגמרא שכתבתי ולכן יש לתמוה על הראב"ד שכתב עליו שהוא שיבוש ואפשר שהראב"ד הבין בדברי רבינו שמ"ש הרי הגידולים השניים מעלים את העיקר לגידולי גידולין קרי גידולין שניים וקאמר שהם מעלים את העיקר דהיינו התרומה עצמה ומפני כך השיגו והדבר ברור שאין כוונתו כן אלא גידולים שניים שניים לגידולי גידולין קאמר דהיינו גידולין שלישיים והם מעלים את העיקר דהיינו גידולין שניים וזה מבואר מאד בלשון רבינו:

הלכה כב

גידולי גידולין חולין לכל דבר. במשנה פ"ט (משנה ד) גידולי תרומה תרומה גידולי גידולין חולין ומאחר שנתבאר בירושלמי (פ"ו ה"א) דמאי דקתני גידולי תרומה תרומה

אינו אלא לענין שאסורים לזרים ממילא משמע דכי קתני גידולי גידולין חולין לכל דבריהם חולין. ואמרינן בירושלמי (פ"ט הלכה ב') אהא דתנן כולן מותרים תני עלה בד"א בדבר שזרעו כלה אבל בדבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורים והכי אמרינן בפרק כל שעה עלה ל"ד:

ומ"ש ואפילו דבר שאין זרעו כלה אם רבו הגידולין על העיקר וכו'. בס"פ הנודר מן הירק (נדרים דף נ"ט ע"ב) אמר רבי ינאי בצל של תרומה שנטעו ורבו גידוליו על עיקרו מותר למימרא דגידולי היתר מעלין את האיסור והתנן גידולי תרומה תרומה בגידולי גידולין קא אמרינן הא נמי תנינא גידולי גידולין חולין הא קמ"ל אפילו בדבר שאין זרעו כלה והתנן הטבל גידוליו מותרין בדבר שזרעו כלה אבל דבר שאין זרעו כלה גידולי גידולין אסורים ריבויא דרבו גידולין על עיקרו דמותר קמ"ל ופירש הרא"ש ריבויא דרבו גידוליו על עיקרו דמותר קמ"ל דהא דאסור גידולי גידולין בלא רבו אבל [אי] רבו [אפילו גידולין מותרין] דגידולי היתר מעלין את האיסור וכן פי' הר"ן:

וכן תרומת ח"ל והמדומע. משנה בפ"ט דתרומות (משנה ד') ולשון וכן שכתב רבינו אינו נוח לי דבהני אפילו גידולין מותרים ולשון אבל הו"ל למיתנא וכך היא במשנה בלשון אבל. ויש ליישב לשון וכן שכתב רבינו בדוחק וה"ק כשם שבתרומה מותרים גידולי גידולין כך באלו מותרים הגידולין:

ומ"ש ותוספת תרומה. בתוספתא פ"ז דתרומות.

ומ"ש וזרעוני גינה שאין נאכלים. משנה בסוף מעשרות (משנה ח'):

כתב הראב"ד א"א אלו השנים שהם זרעוני גינה וכו'. ויש לתמוה שהרי דברי רבינו מפורשים במשנה שהרי שנינו בסוף מעשרות זרע לפת וצנונות ושאר זרעוני גינה שאינם נאכלים פטורים מן המעשרות ונלקחים מכל אדם בשביעית שאע"פ שאביהם תרומה הרי אלו יאכלו. ומ"ש שבירושלמי נותן טעם לכולם מפני שאינם מצויים וכו'. הדבר מבואר בירושלמי פ"ט דתרומות (הלכה ב') דטעם שאינם מצויים לא קאי אלא לספיחי שביעית ותרומת ח"ל וביכורים. ומ"ש שלא מצא היתר לא במשנה ולא בתוספתא ולא בירושלמי לזרעוני גינה שאינם נאכלים ולזרע פשתן. יש לתמוה עליו שהרי בסוף מעשרות שנינו זרע לפת וצנונות ושאר זרעוני גינה שאינם נאכלים פטורים מהמעשרות ונלקחין מכל אדם בשביעית שאע"פ שאביהם תרומה הרי אלו יאכלו ובירושלמי השוה זרע פשתן לזרעוני גינה שאינם נאכלים לענין שביעית וא"כ ה"ה לענין גידולין ובפרק המוכר פירות (ב"ב דף צ"ג:) אמרו דזרע פשתן מזרעוני גינה שאינם נאכלים הוא. ומ"ש ועוד מוסיף בירושלמי ספיחי שביעית במשנה הוא שנוי ומ"מ אין זה השגה על רבינו

למה לא כתב זה פה דהכא בדיני תרומות קא עסיק לא בדיני שביעית ובפ"ד מהלכות שמטה כתבו:

הלכה כה

(**כג-כה**) **הזורע תרומה וכו'**. בסוף פרק ט' דתרומות (משנה ז) תנן שתילי תרומה שנטמאו שתלן טהרו מלטמא ואסורים מלאכול עד שיגום את האוכל ר"י אומר עד שיגום וישנה ובפרק כל שעה (פסחים דף ל"ד) וכי מאחר דטהורים מלטמא אמאי אסורים מלאכול וכו' אמר רבא מאי אסורים אסורים לזרים מאי קמ"ל תנינא וכו' אמר רב ששת מאי אסורים אסורים לכהנים ואסיקנא דטעמא דאסורים מלאכול לכהנים כדרב אושעיא דאמר מי החג שנטמאו השיקן ואח"כ הקדישן טהורין הקדישן ואח"כ השיקן טמאים מכדי זריעה נינהו מה לי השיקן ואח"כ הקדישן מה לי הקדישן ואח"כ השיקן אלמא אין זריעה להקדש ה"נ אין זריעה לתרומה ופירש"י אין זריעה להקדש וכו' ומכאן יכולים ללמוד טעמה של משנה דאסורים לאכול משום מעלה דאע"ג דמהניא זריעה לחולין עבוד רבנן מעלה דלא תהני לתרומה להעלות לה טהרה גמורה להיתר אכילה ומיהו מלטמא טהרו דלהא לא עבוד מעלה עכ"ל. ובירושלמי ספ"ט דתרומות (הלכה ג') שתילי תרומה שנטמאו שותלן ועושה אותן תרומה ואם היו תרומה מעיקרן כבר נדחו.

ומ"ש רבינו חתך את העלים שצמחו וכו' שם במשנה הנזכרת שכתבתי בסמוך כר"י דאמר עד שיגום וישנה ופסק רבינו כמותו מפני שאמרו בירושלמי א"ר יוחנן כיני מתניתין עד שיגום בעלים וישנה ומאחר דר"י ביאר דבריו משמע דסבר דהלכה כוותיה.

ומ"ש שתילי חולין שנטמאו וזרען וכו' כן נלמד מההיא דר"פ כל שעה שכתבתי בסמוך דמפליג בין הקדישן ואח"כ השיקן להשיקן ואחר כך הקדישן וע"פ זה יתפרש הירושלמי שכתבתי בסמוך:

כתב הראב"ד הזורע תרומה טמאה וכו' עד מותר באכילה א"א מותר לכהנים וכו'. ודברים פשוטים הם:

הלכה כו

שבולת שהיתה בתוך הכרי וכו'. במנחות פ' ר' ישמעאל עלה ע' בעי רבי אבהו שבולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם במחובר מהו כיון דמרחה טבלה לה כי קרא עליה שם קדשא לה או דילמא כיון דשתלה פקע לה טבלא מינה אמרו ליה רבנן לאביי א"כ מצינו תרומה במחובר לקרקע ותנן לא מצינו תרומה במחובר לקרקע אמר להו כי תניא ההיא לענין איחיובי מיתה וחומש דאי תלש ואכל תלוש הוא ואי גחין ואכיל בטלה דעתו אצל כל אדם ופירש"י שמירחה בכרי שהשוה אותה ברחת דזהו קביעותה למעשר וקרא

עליה שם תרומה במחובר. מהו מי הויא תרומה או לא. א"כ דחל עליה שם תרומה וכו'. כי תניא ההיא דלא מצינו לענין לאחיובי מיתה וחומש. תלושה היא ואכתי במחובר לא אשכחנא לה. ואי גחין ואכיל כשהיא מחוברת בטלה דעתו אצל כל אדם ולא הויא אכילה עכ"ל:

הלכה כז

שדה של גידולי תרומה וכו' עד סוף הפרק. בפ"ט דתרומות (משנה ב):

פרק יב

הלכה א

אסור לטמא את התרומה של ארץ ישראל וכו'. בסוף פרק הניזקין (גיטין דף ס"א) גבי הא דתנן אשת חבר טוחנת עם אשת ע"ה אבל משתטיל את המים לא תגע ובפרק קמא דפסחים (דף י"ד ט"ו) ובפרק עד כמה (בכורות דף כ"ז):

ומותר לטמא תרומת חוצה לארץ וכו' לפיכך נדה קוצה לה חלה בח"ל וכו'. בריש פרק עד כמה.

ומה שכתב כמו שביארנו:

הלכה ב

תרומה שנטמאת בספק וכו'. בפרק ח' דתרומות (משנה ח') גבי חבית שנולד לה ספק טומאה וכרבן גמליאל.

ומה שכתב ויש שם ספיקות וכו' בפרק ד' דמסכת טהרות (משנה ה').

ומה שכתב כמו שיתבאר בפרק [י"ג מהלכות שאר אבות הטומאות]:

הלכה ג

חבית של תרומה וכו'. משנה בפ"ח דתרומות (משנה ח) וכר"ג דאמר אל יחדש בה דבר והטעם מפני שכל זמן שהיא בספק אינה ראויה לא לאכילה ולא לזילוף שמא טהורה היא ולא יזיזנה ממקומה לשמרה כדי שלא תטמא ודאי דמוטב שתטמא כדי שתהא ראויה לזילוף ובלבד שלא תטמא על ידו ולזה אמר ולא יגלנה כדי שלא תטמא על ידי מעשיו כך פירש ר"ש ואין נראה כן מדברי רבינו דא"כ הו"ל לסיים בה יניחנה עד שתטמא ודאי ותעשה זילוף אלא כוונתו לומר לא יזיזנה ממקומה לשמרה שמוטב שתטמא כדי שתשרף ולא יבא בה לידי תקלה:

הלכה ד

חבית שנשברה בגת וכו'. משנה ט' בפ"ח דתרומות וכר' יהושע:

ומ"ש לחלק בין חבית של יין לשל שמן ובין יש בתחתונה ק' סאה ליש בה פחות הכל בספ"ק דפסחים (דף כ':) ויש לתמוה על רבינו למה לא חילק בין יין ישן שראוי לזילוף ליין חדש שאינו ראוי לזילוף כדמפליג התם והר"י קורקוס ז"ל כתב דרבינו לטעמיה אזיל שכתב בסמוך ומשקין שאין ראויים להדלקה שנטמאו כגון היין קוברים אותו ואין מזלפין בו ודלא כההיא סוגיא ואפשר שמה שהעמידו אותו שם בחדש היינו אליבא דמ"ד דראוי לזילוף וכב"ה דאמרי הכי אבל קושטא דמילתא שאסור לזלף בו אלא קוברין אותו:

הלכה ה

וכן חבית של שמן וכו'. ג"ז במשנה י' בפרק ח' דתרומות וכרבי יהושע.

ומ"ש שכיון שנשברה החבית אינו מוזהר וכו'. נראה שזה הוא פירוש מה שאמרו בפ"ק דפסחים על משנה זו להפסד מועט לא חששו משמע הא להפסד מרובה חששו:

הלכה ו

היה עובר ממקום למקום וכו'. משנה בפרק ח' דתרומות (מי"א) וכרבי יהושע:

הלכה ז

התלתן והכרשינין של תרומה וכו'. משנה פ"ב דמעשר שני (מ"ג) וכב"ה.

ומה שכתב לפיכך נותנים תרומת תלתן וכרשינין לכהן ע"ה בסוף חלה (משנה ט') גבי אלו ניתנים לכל כהן כרשיני תרומה ר"ע מתיר וחכמים אוסרין. ויש לתמוה על רבינו למה פסק כר"ע לגבי חכמים דהא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו וע"ק שבתוספתא פרק ב' שנינו דר"ע סבר כל מעשיה בטומאה ולפיכך הוא אמר יתננה לכל כהן וחכמים לא הודו לו וכך אמרו בירושלמי (הלכה ד') ומאחר ששני דינים אלו תלויים זה בזה מאחר שפסק ששורים בטהרה הו"ל לפסוק שלא יתנם לכהן ע"ה מיהו בהא איכא למימר שסמך על מה שאמר בירושלמי אח"כ אמר רבי יוסי אפילו תימא מחלפא שטתיה שניא היא שאין אדם מצוי לטמא אוכלי בהמתו ונראה דמצוה גרסינן כלומר וא"כ לא אסרינן לתתם לכהן ע"ה לחוש שמא ישרה ויטמאנה שאפילו ישרה ויטמא מדינא שרו ודי אם גזרו לשרותה בטהרה אבל לגזור שלא יתננה לכהן עם הארץ משום גזירה לגזירה [לא] ומאחר דשקלי וטרו במילתא דר"ע משמע דסברי דהלכתא כוותיה ואע"פ דכל זה לא נאמר אלא בכרשינין משמע לרבינו דה"ה לתלתן דתרווייהו בחדא שיאטה שייטי בכמה דוכתי:

הלכה ח

אין מפקידין תרומה אצל כהן וכו'. בס"פ הניזקין (גיטין סא:) אהא דמוקי אביי ברייתא דקתני מפקידין אצל אוכלי פירותיהן בטומאה בכהן החשוד לאכול תרומה בטומאה רמי מדתנן מפקידין תרומה אצל ישראל ע"ה ולא אצל כהן ע"ה מפני שלבו גס בה א"ר אלעא הב"ע בכלי חרס המוקף צמיד פתיל וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה אלא א"ר ירמיה כאן בפירות שהוכשרו כאן בפירות שלא הוכשרו ורבינו נראה דלא גריס אלא בשינויא דר' ירמיה ולא בא לעקור אוקימתא דרבי אילעא אלא להוסיף עליו וגם צ"ל דלא הוה גריס אלא כר' אלעא ולא קאי אדאביי דאביי איתותב מההיא ברייתא ולא אתו ר' אלעא ור' ירמיה אלא לפרושי הא דקתני מפקידין תרומה אצל ישראל וכך היא גי' רבינו א"ר אלעא הכא בכלי חרס המוקף צמיד פתיל עסקינן וליחוש שמא תסיטנו אשתו נדה א"ר ירמיה בפירות שלא הוכשרו כלומר וכל זה במאי דקתני מפקידין תרומה אצל ישראל אבל אצל כהן אין מפקידין כלל ועכ"ז יש לתמוה עליו כיון דלא הוכשרו כי תסיטם אשתו נדה מאי הוי ולמה לי כלי חרס מוקף צמיד פתיל וכבר השיגו הראב"ד וכתב א"א טעה בזאת הסוגיא וכו'. ואפשר לומר לדעת רבינו דמעלה עשו בתרומה וגזרו פירות שלא הוכשרו אטו הוכשרו:

הלכה ט

אין עושין לע"ה תרומת זיתיו בטהרה וכו' עד שלא תחזור לטבלה. בס"פ הניזקין (גיטין דף ס"ב) ופי' רש"י אין עושין תרומת זיתיו בטהרה לאחר שהפך זיתיו לתתן לבית הבד אין מפרישין בדדין חברים תרומה מהם לעשותן בטהרה לפי שכבר הוכשרו במעטן ונטמאו והכהן סומך עליהם וסובר שהם טהורים ובעי בגמרא וטעמא מאי אמר רבי יוחנן וכו' משום כדי חייו דבדד ופרש"י ומ"ט שרו רבנן לאקולי בתרומה כי האי קולא דאיכא למיחש דילמא הדר נגע עכ"ל:

ומ"ש בספרי רבינו משום כ"ח בלבד תיבת בלבד נ"ל שט"ס היא וצריך למוחקה ואם נפשך לקיים הגירסא נאמר שרבינו היה גורס בלבד במקום דבדד:

הלכה י

ישראל שעושה פירותיו וכו'. משנה בפרק רביעי דעבודה זרה (דף נ"ה:):

הלכה יא

זיתים וענבים שנטמאו וכו' עד שאין שלישי עושה רביעי בתרומה. כר"י בפרק כל שעה עלה ל"ג ול"ד. כתב הר"י קורקוס ז"ל ויש לתמוה על רבינו שכתב שאפילו נטמאו אחר שעשה אותם תרומה סוחטן פחות פחות מכביצה ולפי מ"ש בגמרא לא נאמר זה

אלא בחולין דאילו בתרומה אין חילוק בין סוחט כביצה או פחות מכביצה דמעלה עשו בהם ולא אמרינן בהו משקין מיפקיד פקידי אלא המשקה מיטמא עם האוכל וגם בסוף הלשון נראה שיש חילוק בתרומה בין נגע בשני לנגע בראשון שכן כתב והמשקה תרומה טהורה שאין שלישי עושה רביעי בתרומה ולפי מ"ש שבגמ' אין לחלק כן לגבי תרומה דמעלה עשו בה ומשקה מטמא עם האוכל ואין לחלק בה בין שלישי לרביעי דלא אמרינן בה משקה מיפקיד פקידי. ועוד יש לתמוה למה לא הזכיר רבינו גבי נטמאו בעודם חולין שיסחוט אותם פחות פחות מכביצה כמ"ש בגמרא ונראה שדעת רבינו שמימרא דר' יוחנן דדורכם פחות מכביצה ויינם כשר לנסכים ה"ה בענבים של תרומה שיינם מותר לכהנים ואידך מימרא דר"י דהקדישן ואחר כך דרכן וכו' בהקדישן לנסכים מיירי וכדקס"ד מעיקרא ומאי דאמר רב יוסף הכא בענבים של תרומה וכו' דיחויא בעלמא הוא דלא תפשוט שעשו מעלות בקדושת פה אבל קושטא דמילתא כדקס"ד רב דימי דפשט מיניה דאף בקדושת פה עבוד מעלה דהכי מסקינן התם והקדישן היינו הקדש ממש לנסכים כפשטה ובהא הוא דעבוד מעלה אבל לא בתרומה. ומה שהקשיתי עוד שלא פירש רבינו בתחלת דבריו דסוחט פחות מכביצה אפשר דאסוף דבריו סמיך דמפליג בין נגעו בשני לנגעו בשלישי ומסיפא נשמע לרישא. א"נ דברישא דמיירי רבינו בחולין כתב סתם דאפילו הוא שני אין שני עושה שלישי בחולין וסוחט אפילו ביחד אבל בתרומה גם אם הם שני מפליג בפחות ליתר עכ"ל:

הלכה יב

פת תרומה וכו' עד יסיק בהם תנור וכירים. שם עלה ל"ג וכרבי יוחנן:

ומ"ש ומשקין שאין ראויים להדלקה שנטמאו וכו'. בסוף תמורה (דף ל"ג:) תנן את שדרכו לשרוף ישרף לקבור יקבר ופירש כגון היין שניטמא קוברים אותו ונראה מדבריו שאין מזלפין בו ואע"ג דבפרק קמא דפסחים ופרק הגוזל תניא דב"ה ס"ל תיעשה זילוף כתב הר"י קורקוס ז"ל דלא קיימא לן הכי משום דהתם אמרינן דטעמא דב"ה משום דלא חייש לתקלה ואילו אנן אשכחן בכמה דוכתי דחיישינן לתקלה בפ"ק דשבת גבי י"ח דבר ובפרק כל שעה:

הלכה יג

יין של תרומה שנתגלה וכו' עד הרי אלו אסורים באכילה. משנה פ"ח דתרומות (משנה ד'):

ומה שכתב מה יעשה בהן וכו':

הלכה יד

עיסה שנילושה במים וכו'. תוספתא בפרק שביעי דתרומות וירושלמי פרק שמיני וכחכמים:

הלכה טו

אסור לכהן ליטול תרומה וכו'. בספרי פרשת נשא:

ולא יטלם אחר שהורמו וכו'. בפרק הזרוע (חולין דף קל"ג).

ומ"ש וטובת הנאה אינה ממון:

הלכה טז

כהן שנתנו לו תרומה וכו'. תוספתא בסוף תרומות ובפרק הזרוע ברייתא:

הלכה יז

אין ישראל חייבים להטפל בתרומה וכו'. בס"פ הזרוע (חולין דף קל"ד):

הלכה יח

אסור לכהנים וללוים וכו'. בפרק הזרוע ובריש פרק עד כמה (בכורות דף כ"ו:) ואמרינן התם (דף כ"ז) דתרומת חוץ לארץ אין בה משום המסייע בבית הגרנות ואיני יודע למה השמיטו רבינו:

הלכה יט

נתן תרומה לכהן ע"מ להחזירה וכו'. בפ"ק דקידושין עלה ו' ע"ב:

וכן אסור להם שיחטפו וכו' ואפילו לשאול וכו'. בפ' הזרוע (חולין דף קל"ג) ואע"ג דמסיק בה אי יהבו לי שקילנא כיון דשמעית הא דתניא הצנועים מושכים ידיהם והגרגרנים חולקים מישקל נמי לא שקילנא משמע לרבינו דהיינו דוקא בזרוע לחיים וקיבה וכשיש רבים בבית המטבחים משום דמיחזי כגרגרנותא ולפיכך כתבה רבינו בפ"ט מהלכות בכורים והשמיטה מכאן:

הלכה כ

לא יתן אדם תרומה וכו'. בכורות (דף כ"ז):

ורשאי ישראל לומר וכו'. בר"פ עד כמה (בכורות דף כ"ז):

הלכה כא

ומה שכתב במה דברים אמורים כשהיו הבעלים רוצים ליתן וכו'. ירושלמי בפרק ששי דדמאי:

וכן אסור לעשות סחורה בתרומות וכו'. משנה בפרק שביעי דשביעית (משנה ג'):

הלכה כב

עשרה אין חולקין להם תרומה וכו'. בפרק נושאין (יבמות דף צ"ט:).
ומה שכתב והקטן שאינו יודע לפרוש חוקו הוא לשון התוספתא פ"ק דחגיגה ופירושו שאינו יודע לפרוש כפיו דאי יודע לפרוש כפיו חולקין לו בבית הגרנות כדתניא ס"פ לולב הגזול (סוכה דף מ"ב) ובספרי רבינו כתוב שאין בו דעת כלומר שאין בו דעת לפרוש כפיו.
ומ"ש וכולם משלחים להם לבתיהם חוץ מן הנושא וכו' והטמא והערל יש לתמוה דהא בברייתא לא קתני אלא חוץ מטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו ובגמרא (דף ק') אבל ערל משגרינן ליה מ"ט משום דאניס טמא נמי הא אניס האי נפיש אונסיה והאי לא נפיש אונסיה וצ"ל שגירסא אחרת היתה לו לרבינו:

פרק יג

הלכה א

התרומה עולה באחד ומאה וכו'. משנה בפרק ד' דתרומות (משנה ז') כרבי אליעזר. ויש לתמוה שהרי בירושלמי פסק כרבי יוסי בן המשולם דאמר שאינה עולה אלא במאה ועוד קב ונראה שטעמו משום דסתם לן תנא כוותיה בפ"ב דערלה וסתם גמרא נקט לה הכי בכמה דוכתי.
ומה שכתב וכל תרומה שאין הכהנים מקפידים עליה וכו' ירושלמי בפרק ב' דערלה וטעמא משום דכיון שאינו מרים אלא מפני גזל השבט כל שאין מקפידים אין כאן גזל:

הלכה ב

נפלה סאה תרומה לפחות ממאה וכו'. משנה בפ"ה דתרומות (משנה א').
ומ"ש במה דברים אמורים כשנתערב מין במינו אבל מין בשאינו מינו בנותן טעם וכו' הכי תנן בפ"ב דערלה (משנה ו') גבי טבל:

הלכה ג

סאה תרומה שנפלה וכו'. משנה פרק ה' דתרומות (משנה ה') וכחכמים.
ומה שכתב וכן סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה וכו' גם זה שם במשנה (מ"ו) וכחכמים:

הלכה ד

ומ"ש במה דברים אמורים בדבר שאין דרכו להבלל וכו'. שם בירושלמי:

הלכה ה

סאה תרומה שנפלה למאה הגביהה ונפלה אחרת וכו'. משנה ז' פ"ה דתרומות:
כתב הראב"ד אינו כן אלא שאם נפלו חמשים ואחת סאה וכו'. ורבינו לא בחר זה הפירוש משום דתנן בההוא פירקא סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה ונדמעו ונפל מן המדומע למקום אחר רא"א מדמעת כתרומת ודאי וחכמים אומרים אין המדומע מדמע אלא לפי חשבון אלמא דלחכמים דקיימא לן כוותייהו לא אמרינן שמא הוא מגביה החולין והתרומה נשארת ה"נ לא אמרינן שמא הוא מגביה החולין והתרומה נשארת אלא ראשון ראשון מתבטל וה"ל הכל חולין:

הלכה ו

סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה סאה אחרת. שם במשנה סאה תרומה שנפלה למאה ולא הספיק להגביהה עד שנפלה אחרת ה"ז אסורה ור"ש מתיר ובירושלמי ר"ש אומר ידיעתה מקדשתה ורבנן אמרין הרמתה מקדשתה ובתוספתא פ"ה אמר ר"א בר"ש בד"א בזמן שלא ידע ואחר כך נפלה אבל אם ידע בה ואחר כך נפלה אחרת הרי זה מותרת שכבר היה לו להעלות:
כתב הראב"ד כמה רב גובריה וכו'. ונראה שרבינו מפרש [דר"א בר"ש] דתוספתא לפרושי מילתא דת"ק אתא ומ"מ יש לתמוה למה לא פירש דלפרושי מילתא דר"ש היא ולא לרבנן וכדמשמע בירושלמי. ודע שהתוספתא שהביא הראב"ד נוסחא משובשת נזדמנה לו שכתוב בה תרומה במקום ערלה:

הלכה ז

אין פסולת של תרומה מצטרפת עמה לאסור החולין וכו'. ירושלמי בס"פ הנזכר:
כתב הראב"ד יותר מכן אמרו בירושלמי וכו' ואין מזה השגה על רבינו שלא כ"כ משום דגמרא דידן משמע דפליג אירושלמי בהא דבפרק גיד הנשה (חולין דף צ"ח:) גבי הא דמייתי לשיעורי האיסורים מזרוע בשלה מן האיל קאמר דלמ"ד דשיעורי האיסורים בששים עצמות האיסור מצטרפין לאיסור ועצמות ההיתר מצטרפין להיתר ועוד דבירושלמי גופיה במחלוקת שנויה:

הלכה ח

לוג יין של תרומה צלול וכו'. תוספתא פרק ה' דתרומות:

הלכה ט

לוג מים שנפל לצ"ט לוגין יין וכו'. (שם) בתוספתא בפרק הנזכר וכחכמים ותיבת שמן שכתובה בתוספתא היא שיבוש וצריך לכתוב יין במקום שמן:

כתב הראב"ד א"א הפירוש שהוא מפרש וכו'. וי"ל שבמה שכתב רבינו שאין המים מעלה את היין אפשר לומר שנתכוון למה שפירש הראב"ד בתוספתא:

הלכה י

סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה חולין וכו'. משנה פרק ה' דתרומות (משנה ט'):

הלכה יא

תרומת חוצה לארץ מותר לבטלה ברוב וכו'. בפרק עד כמה.

ומה שכתב ולא עוד אלא אם היה לו יין של תרומת חוצה לארץ וכו' כתב הראב"ד טועה בזה וכו'. וזה תלוי בגירסת הגמרא שם כי הוה מתרמי ליה חמרא דתרומה הוה רמי תרי נטלי דחולין וחד נטלא דתרומה ושקיל חד מכאן ואילך רמי חדא ושקיל חדא פי' היה נוטל מהג' לוגין א' והוא של תרומה ומחשיב השנים הנשארים כאילו הם חולין ונותן לתוכם אחד של תרומה ונוטל אחד מג' ושוב נותן אחד ונוטל א' וכן לעולם זו היא גירסת הראב"ד אבל רבינו נראה שלא היה גורס בתחלה ושקיל חד אלא כך היה גורס הוה רמי תרי נטלי דחולין וחד דתרומה ורמי עוד חד דתרומה מכאן ואילך רמי חד ושקיל חד פירוש דבתר דרמי חד דתרומה רמי עוד חד דהוו ארבעה ואז שקיל חד וגירסא זו יותר נכונה ולשון מכאן ואילך אתי שפיר שבתחלה היה מיקל להשליך שנים קודם כל דבר ואחר כך רמי חד ושקיל חד. ומה שהקשה הראב"ד שהרי מחצה על מחצה הוא י"ל שמאחר שלא השליכם בפעם אחת אמרי' קמא קמא בטיל:

הלכה יב

הזורע תרומה בצד חולין וכו' עד הוי הכל מדומע. משנה בפרק תשיעי דתרומות (משנה ה'). פירוש לגנה ערוגה.

ומה שכתב ואם נתלש הכל וכו' ולא יתלוש לכתחלה. תוספתא דתרומות פרק שביעי:

הלכה יג

שתי קופות אחת של וכו' עד הגידולין מדומע. שם פ"ז דתרומות (משנה ה'):

כתב הראב"ד שתי קופות וכו' א"א דבר זה מן הטעות הראשונה וכו'. וכבר כתבתי טעם רבינו בסוף פרק ראשון מהלכות אלו:

ומ"ש בד"א בזורע את השניה וכו'. ירוש' שם אלא שיש בו טעות סופר:

הלכה יד

שתי קופות אחת של חולין ואחת של תרומה וכו'. בסוף פרק הערל עלה פ"ב.

ומה שכתב ואף על פי שלא רבו חולין על התרומה. שם וכרבי יוחנן:

במה דברים אמורים בתרומה בזמן הזה וכו'. שם (דף מ"ד) ובפרק אלו עוברין:

הלכה טו

סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו'. ירושלמי פרק ג' דתרומות (הלכה ג').

כתב הראב"ד סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו' א"א בעיא היא בירושלמי. ונראה שרבינו לא היה גורס בעיא אלא כך היה גורס רבי יצחק בן אלעזר אמר סאה תרומה שנפלה לתוך הכרי וכו'. והר"י קורקוס ז"ל כתב שיש ליישב לדעת רבינו גירסת בעיא דלשון בעיא קאי על תרומת שני כריים כאחד שהזכיר אחר כך והוא כאילו אמר רבי יצחק שאל שאלה והתחיל פשיטא לי סאה תרומה שנפלה וכו' ואידך פלוגתא וכי קא מיבעיא ליה הא וכן אמר בה מהו:

אמר תרומת הכרי בצפונו וכו'. גם זה שם בירושלמי וכחכמים:

הלכה טז

היו לפניו שני כריים וכו'. שם בירושלמי וכרבי יוחנן:

היו לפניו שתי סאין וכרי אחד וכו'. ג"ז שם בירושלמי:

היו לפניו שני כריים וסאה אחת וכו'. גם זה שם בירושלמי:

פרק יד

הלכה א

חמשים תאנות שחורות וחמשים לבנות וכו'. משנה פרק רביעי דתרומות (משנה ט') וכרבי עקיבא:

ומה שכתב ידע מה היתה וכו'. שם בירושלמי (דף מ"ג) אליבא דר"ע:

הלכה ב

וכן עיגולי דבילה ומלבנים של דבילה וכו'. משנה ח' פרק ד' דתרומות:

ומה שכתב בין במנין בין במשקל כיצד נפל עיגול למאה עיגולים וכו'. שם בירושל':

הלכה ג

והקמח והסולת אינם מצטרפים וכו'. בתוספ' דתרומות פ"ה פלוגתא דרבי נחמיה וחכמים ופסק כחכמים ואע"פ שלשון התוספתא אין מעלים זא"ז מפרש רבינו דהיינו לומר שאין מצטרפין:

הלכה ד

סאה של חטים שנפלה על פי מגורה וכו'. משנה פ' רביעי דתרומות (מי"א).

ומ"ש וכיצד יעשה וכו'. בתוספתא פרק חמישי:

הלכה ו

(ה-ו) **שתי קופות או שתי מגורות וכו' עד וחציה מזו מעלה.** שם במשנה וכתנא קמא ובירושלמי:

כדים מלאים תאנים וכו'. משנה י' בפ"ד דתרומות דרס ליטרא קציעות על פי הכד ואינו יודע אי זו היא ר"א אומר רואין אותם כאילו הם פרודות והתחתונות מעלות את העליונות ורבי יהושע אומר לא תעלה עד שיהא שם מאה כד וברישׁ ביצה (דף ד') ובריש פרק התערובות (דף ע"ב:) קתני לה בהאי לישנא רבי יהושע אומר אם יש שם מאה פומין יעלו ואם לאו הפומין אסורים והשולים מותרים ופסק כר' יהושע ואע"ג דבריש ביצה אמרינן דזו דברי ר"מ אבל ר' יהודה קאמר פלוגתא דר' אליעזר ורבי יהושע בגוונא אחרינא נקט רבינו כסתם מתניתין ועוד דבירושלמי פרק רביעי דתרומות נקיט לה בשם רבי יהודה כסתם מתניתין:

הלכה ז

ומ"ש רבינו וכן אם דרסה על פי כוורת או על פי עיגול ואין ידוע אי זהו. שם בירושלמי (הלכה ז').

ומה שכתב דרסה ע"פ העיגול ואינו יודע אם בצפונו או בדרומו ולא אי זה עיגול הוא וכו'. בריש ביצה (דף ד') דרסה בעיגול ואינו יודע באי זה עיגול דרסה ד"ה יעלו ד"ה היינו פלוגתייהו אמר רב פפא ה"ק דרסה בעיגול ואינו יודע באי זה מקום עיגול דרסה אי לצפונה או לדרומה ד"ה יעלו ומאחר דקאמר גמרא דבאינו יודע באי זה עיגול היינו פלוגתייהו וכיון דקי"ל כרבי יהושע הוה ליה לרבינו למיפסק בה דלא תעלה עד שיהא שם מאה עיגול ויש לתמוה למה פסק דרואין אותן כאילו הן פרודות ואפשר דהכא דאיכא תרי ספיקי מודה ר' יהושע.

ומ"ש והוא שיש בכל עיגול מהן יתר על שני ליטרין וכו'. ירושלמי בפ"ד דתרומות (סוף הלכה ז'):

הלכה ח

התרומה ודאה אוסר במאה וכו'. משנה בפ"ד דתרומות (משנה ז') וכרבי אליעזר דסתם לן תנא כוותיה בפרק ב' דערלה (מ"א) דתרומה עולה בק"א וסתם גמרא נקיט לה הכי בכמה דוכתי.

ומ"ש וספיקה אוסר בחמשים בירושלמי פ"ד דתרומות תרומה אוסרת בודאה במאה וספיקה בחמשים הא ששים לא שבעים לא עד חמשים צריכה רוב מכאן ואילך אינה צריכה רוב ומפרש רבינו דה"ק הא ששים לא שבעים לא בניחותא דכל שהוא יותר

מחמשים אפילו אחת אינו אוסר שעד חמשים צריכה רוב כלומר צריך לרבות עליה חולין עד שיהיו שם מאה ואחד אבל אם היו יותר מחמשים אפילו אחת אינו צריך לרבות אלא הרי הן מותרות ופירוש זה מבואר הדוחק דאם כן לא הל"ל ששים ושבעים מאחר דבנ"א סגי ומדנקט ס' וע' משמע דהיינו לומר דבס' וע' נמי אוסר ולפיכך לא נתחוור הראב"ד בפירוש זה וכתב א"א ובירושלמי פרק המפריש מקצת תרומות ומעשרות וכו' עד פרק התערובות. וגם פירושו דחוק. ובתחלת הסוגיא גרסינן היו לפניו עשרים תאנים ונפלה אחת [לתוכן ואבדה] אחת מהן ריש לקיש אמר ספיקה בטל ברוב רבי יוחנן אמר כולן נעשו הוכח מודה רבי יוחנן שאם תרם מהן על מקום אחר או שריבה מהן למקום אחר או שריבה ממקום אחר לתוכן שספיקן בטל ברוב וידוע דהלכה כרב יוחנן דאין בטל ברוב אלא אם כן ריבה עליהם חמשים ואחד דבהא מודה רבי יוחנן ועשרים שהזכירו שם לאו דוקא דחמשים ועשרים חד דינא אית להו עד שיהיו יותר מחצי המאה וכמו שאמרו אחר כך וספיקה כחמשים וכו':

הלכה י

סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה וכו'. משנה ריש פרק ה' דתרומות (מ"א):

הלכה יא

סאה תרומה טמאה וכו'. גם זה משנה שם.

ומה שכתב במה דברים אמורים בדבר שאין דרכו להאכל חי וכו'. בירושלמי (הלכה א') מקשה אמתני' ניחא טהורים ירקבו טמאים ירקבו על דעתי' דרבי יוחנן ידלק וכו' סבר ר"י כהדא דר"י בר חנינא שמא ימצא בהן עלויה ובדבר שאין דרכו להבלל אבל בדבר שדרכו להבלל שמא ימצא בהן תקלה. ומשמע לי שרבינו גורס להאכל במקום להבלל ומפרש דהיינו שדרכו להאכל חי:

הלכה יב

סאה תרומה טהורה שנפלה וכו'. ג"ז משנה שם:

הלכה יג

סאה תרומה טמאה שנפלה למאה חולין טהורים וכו'. ג"ז משנה שם וכחכמים:

הלכה יד

סאה תרומה טמאה שנפלה למאה סאה של תרומה טהורה וכו'. ג"ז משנה שם (מ"ד) וכחכמים.

ומ"ש ואם נפלה לפחות ממאה וכו'. שם בירושל' ומה שלא אמרו תשרף לפי שאין שורפין תרומה טהורה ולא מפני הסאה הטמאה נקל בשאר:

הלכה טו

שתי קופות שנפלה סאה של תרומה וכו'. ירושלמי פ"ד דתרומות (הלכה ח') ובתוספתא פ"ד:

נפלה סאה ראשונה לתוך אחת מהן וכו'. גם זה שם בירושלמי ובתוספתא פ"ו:

הלכה טז

היו שתי קופות אחת טמאה ואחת טהורה וכו'. תוספתא פרק חמישי דתרומות אלא ששם כתוב אחת של תרומה טמאה ואחת של תרומה טהורה ומסיים בה וטהורה לא תאכל בטהרה עד שתתחשב שאין בכל עיסה ועיסה כביצה ונראה שרבינו כתב סתם לומר דגם כששתיהן חולין אומרים לתוך הטמאה נפלה:

הלכה יט

(**יז-יט**) **שתי קופות אחת תרומה טהורה ואחת של חולין טמאים וכו'**. בירושלמי פרק שביעי (הלכה ג') אלא שבבא ראשונה במקום תרומה טהורה כתוב שם תרומה טמאה ובמקום חולין טמאים כתוב שם חולין טהורים וכך היא גירסת התוספתא והיא נוסחא מיושרת בעיני לענין מה שכתוב בה שהחולין טהורים דמשום הכי החולין יאכלו בטהרה כתרומה מפני שהם טהורים שאילו היו טמאים היכי שייך למיתני בהו יאכלו בטהרה וכן אתי שפיר מאי דתני בבבא שניה יאכלו קליות או ילושו במי פירות דאילו היו החולין טמאים לא הוה שייך למיתני הכי וכמו שהקשה הראב"ד שכתב א"א זאת הפיסקא לא מצאתיה וכו' ולכן צריך להגיה בדברי רבינו ואחת של חולין טהורים. ודע שעוד יש חילוף בנוסחת הירושלמי דגבי נפלה סאה תרומה טהורה קתני החולין יאכלו ניקודין וגבי נפלה סאה תרומה טמאה קתני החולין יאכלו בטהרה ובזה אין נוסחת הירושלמי מיושרת וגירסת רבינו בזה היא נכונה וק"ל:

הלכה כא

(**כ-כא**) **שתי קופות אחת של תרומה טמאה ואחת של חולין טהורים וכו' עד סוף הפרק**. בירושלמי דתרומות פרק שביעי שם (הלכה ג') אלא ששם כתוב אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טמאים וכתוב ברישא החולין יאכלו ניקודים והיא נוסחא מיושרת בעיני ומשום הכי החולין יאכלו ניקודים או קליות דכיון שהם טמאים איכא למיחש שמא נפלה הסאה תרומה טהורה לתוכה ואם ילוש יותר מכביצה נמצאו החולין מטמאים את התרומה ואף על פי שאנו אומרין לתוך של תרומה נפלה היינו כדי שלא לאסור את החולין משום מדומע דלית ליה תקנתא אבל צריכים אנו לחוש לחולין שלא יטמאו את

התרומה אם נפלה לתוכה כיון דאית לה תקנתא באכילת ניקודים או קליות וגם גירסת רבינו בזה יש לה מקום וק"ל:

ודע שאחר כך מצאתי שהנגיד רבינו יהושע מבני בניו של רבינו נשאל על פירוש אלו הבבות שבסוף פרק זה והשיב וז"ל שתי קופות אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טהורים ונפלה סאה תרומה לתוך אחת מהם נאמר לתוך של תרומה נפלה שהיא מינה ונאמר גם כן ואולי לתוך החולין נפלה ולכך יאכלו החולין בטהרה כתרומה שאם יאכלו בטומאה אולי היתה התרומה בתוכן ותטמא ואם היתה הסאה של תרומה שנפלה טמאה נאמר גם כן לתוך של תרומה נפלה ואולי נפלה לתוך החולין ועם היותה טמאה והחולין טמאים לא נשרה החולין במים לפי שהם יוכשרו לטומאה ואף על פי שהתרומה שאולי נפלה לתוכן טמאה לא נוסיף בה טומאה אלא יאכלו החולין קליות או ילושו במי פירות ואם היו שתי קופות אחת מהן תרומה טמאה ואחת מהן חולין טהורים ונפלה סאה של תרומה טהורה לתוך אחת מהן אומרים לתוך של תרומה נפלה ואולי נפלה לחולין והחולין טהורים והיא טהורה ולא נסבב לחולין הכשר כדי שלא נכשיר התרומה לטומאה ואם היתה התרומה שנפלה טמאה שתיהן אסורות ולא נאמר בזה אומרים לתוך של תרומה נפלה אלא נחמיר ונאמר לתוך של חולין נפלה ואסור לאכול החולין מפני התרומה הטמאה שאסור לאכלה מן התורה והקופה שבה תרומה טמאה ידוע שהיא כולה אסורה באכילה ואלו הדינים כולם מדרבנן ואין לך אלא מה שאמרו עכ"ל. והרי זה מבואר כמו שהוכחתי דברישא גרסינן והחולין טהורים במקום מה שכתוב בספרי רבינו טמאים. ומה שסיים רבינו שספק תרומה טמאה אסור וספק המדומע מותר וכו' מבואר שבא ליתן טעם למה בבבא דסיפא כשנפלה סאה תרומה טהורה שתיהן מותרות וכשנפלה סאה תרומה טמאה שתיהן אסורות:

פרק טו

הלכה א

חבית סתומה מדמעת בכל שהוא וכו'. במשנה פ"ג דערלה (משנה ו') מני חביות סתומות בהדי דברים שמקדשין בכל שהן נתפתחו החביות יעלו ובפ"ג דמעשר שני (משנה י"ב) תנן עד שלא גפן עולות באחד ומאה משגפן מקדשות בכל שהן:

הלכה ב

חבית סתומה שנתערבה במאה חביות וכו' מה שאין כן בתאנה וכו'. מימרא דר"ל בפ' התערובות (דף ע"ד:) וכדפריש רבא דבתרא הוא ואי גרסי' רבה בה"א כדמוכח

מדאקדמיה גמרא קודם רב יוסף פסק כרבה במקום רב יוסף דבסברא פליגי וכל דפליגי בסברא הלכה כוותיה:

כתב הראב"ד חבית סתומה א"א דבר זה שלא כהלכה וכו'. וליישב דברי רבינו י"ל דע"כ לא פליגי רבנן ארבי אליעזר אלא באיסורי תורה אבל במידי דרבנן מודו ליה וכיון דרבינו סבר דתרומה בזמן הזה דרבנן שפיר פסק כר"ל ובלאו הכי האי אסורה אינו אלא מדרבנן דמדאורייתא חד בתרי בטיל ועי"ל דכיון דבגמרא דידן לא מדכר דר' יוחנן פליג אדר"ל ואדרבא שקלי וטרו אמוראי לפרושי לדר"ל משמע דסברי דהלכתא כוותיה ולענין מה שהקשה הראב"ד דכיון דבגמרא לא מיתוקמא אלא כר' אליעזר דמצריך התם לדרב נחמן ולדר"ל ומוקי לדרב נחמן כר"א ופשיטא דלית הלכתא כוותיה אלא כתנא קמא וא"כ לא הוה ליה לרבינו לפסוק כר"ל תירץ הר"י קורקוס ז"ל שסובר רבינו דההיא דימותו כולם שאני דע"כ לא התיר ר"י אלא בנפלה מעצמה אבל הפילה הוא לא אלא דמקשה סבר שאין חילוק בין נפלה להפילה ומש"ה קשיא ליה מההיא דימותו כולם ולטעמיה מתרץ דמוקים לה כר"א דאמר אם קרב ראש אחד וכו' דדמי להפילה אבל קושטא דמילתא דימותו כולם שאני דהוי דומיא דהפילה ולכך ימותו כולם וזה דעת רבה ורב יוסף דפליגי אלייהו דודאי לא סברי כולהו כר"א ושבקי רבנן דרבים נינהו אלא ודאי מפלגו בין נפלה להפילה עד כאן לשונו:

הלכה ג

חבית סתומה שנתערבה במאה חביות וכו' עד ושותה המאה השאר. שם, ודע שיש בספרי הדפוס חסרון הניכר בדברי רבינו וכך צריך להגיה ולכתוב תיבת השאר ואחר כך לכתוב נתערבה:

נתערבה חבית במאה וחמשים חביות ונפתחו מהם מאה חביות נוטל מהן כדי דימוע חבית אחת ושותה המאה ושאר החמשים אסורות ואין מחזיקין לאותה חבית של תרומה שהיא ברוב אפילו היה כמה אלפים חביות וכו' כך היא הגירסא האמיתית בספרי רבינו המוגהים וגם זה שם ובירושלמי פ"ד דתרומות:

הלכה ה

(ד-ה) **כבר ביארנו וכו' שהמחמץ והמתבל אוסר בכל שהוא**. משנה פרק ב' דערלה (מ"ד):

ומה שכתב לפיכך אם ריסק תפוח של תרומה וכו'. משנה בפרק י' דתרומות (מ"ב).

ומה שכתב ביצה שנתבלה וכו' ג"ז משנה שם.

ומה שכתב אפילו חלמון כלומר שהוא באמצע ואינו מעורב עם החלבון אפילו הכי אוסר:

הלכה ו

שאור של תרומה וכו'. תוספתא דתרומות פ"ח ורמוזה בפ' כל המנחות באות מצה:

הלכה ח

(ז-ח) **כבר ביארנו שאם נתערב תרומה וכו': לפיכך בצל מחותך שנתבשל וכו'**. בפרק עשירי דתרומות (משנה א') תנן בצל שנתנו בתוך עדשים אם שלם מותר ואם חתכו בנותן טעם ושאר כל התבשיל בין שלם בין מחותך בנותן טעם ובירושלמי (דף מ"ו:) רבי חזקיה וכו' מתניתין כשהוציאו עדשים מימיהן שעדשים צופדות אותו שלא יבלע וכו' ודכוותה עדשים צופדות אותו שלא יתן. מתניתין בבצל [של חולין] שנתנו לתוך עדשים של תרומה אבל בבצל של תרומה שנתנו לתוך עדשים של חולין לא במה דברים אמורים ביבש אבל בלח אסור בבצל אבל בקפלוטות בין לח בין יבש בין שלם בין מחותך אסור העביר פטמתו כמחותך הוא וכו' הדא דתימא בשאין בקליפתו החיצונה כדי ליתן טעם אבל אם יש בקליפה החיצונה כדי ליתן טעם אסור. פירוש שהוציאו עדשים מימיהן שנתבשלו כבר וצופדות כובשות ואינם פולטות והוא מל' צפד עורם. ומ"ש מתניתין בבצל שנתנו לתוך עדשים של תרומה וכו' השמיטו רבינו משום דמשמע דפליג אדרבי חזקיה:

ומה שכתב רבינו ואם היו בצלים רכים הרי הם כמחותך. שם בירושלמי היו שנים שלשה [קטנים] כמחותכים הם.

ומה שכתב אם נטלה פטמתו וקליפתו החיצונה פירוש או בקליפתו החיצונה וזה פירוש מה שאמרו בירושל' הדא דתימא בשאין קליפתו החיצונה כדי ליתן טעם:

הלכה ט

הכובש ירק של חולין וכו'. משנה שם (מ"י) כל הנכבשים זה עם זה מותרין אלא עם החסית חסית של חולין עם חסית של תרומה ירק של חולין עם חסית של תרומה אסור אבל חסית של חולין עם ירק של תרומה מותר ופירש רבינו חסית שומים ובצלים ומיניהם וזה לחריפותם וחדותם:

הלכה יא

(י-יא) **זיתי חולין שכבשן וכו' עד הרי הן אסורים לזרים**. משנה שם:

הלכה יב

השבת עד שלא נתנה טעם בקדרה וכו'. משנה בפירקא בתרא דעוקצין (משנה ד'):

הלכה יג

הרודה פת חמה וכו'. משנה פ"י דתרומות (משנה ג') וכרבי יוסי ובפרק בתרא דע"ז (דף ס"ו:) ובפרק כיצד צולין (פסחים דף ע"ו:) אמר ר"ל בפת חמה וחבית פתוחה ד"ה אסור בפת צוננת וחבית מגופה ד"ה מותר לא נחלקו אלא בפת חמה וחבית סתומה פת צוננת וחבית פתוחה ויש לתמוה על רבינו שכ' משנתנו כצורתה ולא חילק בדבר ותירץ הר"י קורקוס שסובר רבינו דההיא מימרא דר"ל משום דסבר ריחא מילתא היא אמר דלכ"ע פת חמה וחבית פתוחה אסורה והיינו כאביי דפרק בתרא דע"ז ורבא פליג עליה גם בפרק כיצד צולין נחלקו רב ולוי גבי בשר שחוטה שצלאו עם בשר נבילה ושם הביאו הא דר"ל לתרוצי לדרב דלא תיהוי כתנאי וכבר פסק רבינו כלוי בפט"ו מהמ"א וכרבא בפי"ג וא"כ ליתא לדר"ל כלל:

הלכה טז

(יד-טז) **תנור שהסיקו בכמון של תרומה וכו' עד הרי הן מותרים**. ג"ז משנה שם:

תלתן של תרומה וכו'. ג"ז משנה שם:

הלכה יז

שני כוסות של יין וכו'. בפירקא בתרא דעבודה זרה עלה ע"ג ע"ב:

ומה שכתב שכבר ביארנו. הוא בפרק י"ג:

הלכה יח

יין של תרומה שנפל על גבי פירות וכו' עד שבו טעם השמן. תוספתא פ"ח דתרומות ויש בה קצת טעות סופר. ואיתא בפירקא בתרא דע"ז לענין יין נסך:

הלכה יט

קדרה שבישל בה תרומה וכו'. ברייתא בפרק גיד הנשה עלה צ"ז.

ומ"ש ואם שטף הקדרה וכו' עד מקום הבישול בלבד. בפרק דם חטאת עלה צ"ו ע"ב וכפירוש רש"י צריך הגעלה בחמין ואחר כך שטיפה וזהו שכתב עליו הראב"ד א"א הפליג ושטף שלא מצינו שטיפה אלא בצונן וכו'. והנה מצאתי שנשאל רבינו מחכמי לוני"ל על זה והשיב שסמך בזה על המשנה השנוי בסוף תרומות (משנה ח') המערה מכד לכד ונוטף ג' טיפין נותן לתוכה חולין הרכינה ומיצה הרי זו תרומה וזהו פירושה המערה כד שהיה בו שמן או יין של תרומה עד שנתרוקן ונפסק כל הנצוק והתחיל המשקה לנטף טפה אחר טפה אינו צריך להמתין עד שיפסקו כל הטיפין אלא כיון שירדו ג' טיפין טפה אחר טפה דיו ונותן לתוכה חולין מיד ואין הצחצוחין הנשארים מדמעים ואם הרכינה על צדה אחר שנטפו הג' טיפין עד שנתקבצו כל הצחצוחין שבכד

ונתמצו למקום אחד אותו הנמצה תרומה. שמענו ממשנה זו שאין הקדרה שנתבשל בה תרומה צריך הגעלה אלא שטיפה בלבד וק"ו הדברים ומה אם היין או השמן הנשאר בדפני הכד אינו מדמע אע"פ שאילו הרכין הכד על צדה היה מתמצה ממנה תרומה המדומעת וכל הצחצוחין הנשארים הם עצמם של תרומה ק"ו לקדרה שנבלעה תרומה בחרסיה שיעלה על הדעת שיצא אותו שנבלע וידמע שזה הנבלע בחרסיה אין בו ממש ולא הוא מין התרומה אלא המים שנתבשל בהם התרומה הם הנבלעים בקדרה ואין לאותו היוצא אם יצא ממש ולא טעם ולפיכך אנו אומרים שאין הקדרה צריכה אלא רחיצה בלבד ולא הצרכתי רחיצה אלא מפני שהיא ע"י האור להחמיר אבל ליתן לה חולין על ידי צונן אינה צריכה רחיצה כמו המערה מכד לכד זהו דעתי בדבר זה ומפני הלכה זו לא הצרכתי הגעלה לתרומ' עכ"ל:

הלכה כא

(כ-כא) **תרומה גדולה ותרומת מעשר וכו' עולים באחד ומאה ומצטרפין זה עם זה**. משנה רפ"ב דערלה (משנה א').

ומ"ש ותרומת ידך וכו' הא למדת שהם קרויים תרומה. בפרק אלו הן הלוקין (מכות דף י"ז):

ומ"ש ואם נטמאו ישרפו. ומ"ש ודין תרומת מעשר של דמאי בכל אלו הדרכים וכו'. במשנה רפ"ב דערלה.

ומ"ש אלא שאין לוקין על אכילתה. פשוט הוא דאין לוקין מספק:

הלכה כב

כל האוכל תרומה וכו' ואחר כך מברך. מאחר שאכילת תרומה מצוה פשיטא שיברך עליה:

סליק הלכות תרומות